הלכות עבודה זרה פרק א - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון דער שיעור: הלכות עבודה זרה — הקדמה, מנין המצוות, און פרק א'

הקדמה: מקום הלכות עבודה זרה אין ספר המדע

דברי הרמב"ם

הלכות עבודה זרה איז דער פערטער חלק פון ספר המדע, נאך הלכות יסודי התורה, הלכות דעות, און הלכות תלמוד תורה, און פאר הלכות תשובה.

פשט

ספר המדע באשטייט פון פינף חלקים: (1) הלכות יסודי התורה — עיקרי האמונה, (2) הלכות דעות — מידות טובות, (3) הלכות תלמוד תורה — וויאזוי מ'לערנט תורה און מכבד תלמידי חכמים, (4) הלכות עבודה זרה — דאס היפך פון יסודי התורה, (5) הלכות תשובה.

חידושים און הסברות

קשיא אויף דעם סדר: דער רמב"ם אליין אין זיין הקדמה צו די 14 ספרים זאגט אז מ'דארף וויסן „תחילה לכל" — „יחוד ה' ואיסור עבודה זרה". אויב אזוי, פארוואס שטייט הלכות עבודה זרה נישט גלייך נאך הלכות יסודי התורה, אדער אפילו אינעווייניג אין הלכות יסודי התורה נאך פרק א'?

ערשטער תירוץ — פאזיטיוו פאר נעגאטיוו: דער רמב"ם וויל ערשט אראפלייגן דאס גאנצע פאזיטיווע בילד פון א אידן — יסודי התורה, מידות (דעות), לערנען תורה — און ערשט נאכדעם גייט ער צו „סור מרע", דאס נעגאטיווע.

צווייטער תירוץ — דער תלמיד חכם אלס חוט השני: דער תלמיד חכם איז דער פאדעם וואס פארבינדט יסודי התורה מיט דעות, און דעות מיט תלמוד תורה. דער כבוד פון א תלמיד חכם, וויאזוי ער מאכט א קידוש השם — דאס איז דער חוט השני וואס לויפט דורך די ערשטע דריי הלכות. דערפאר קען מען זיי נישט צעטיילן.

דריטער תירוץ — דער סדר פון ספר המדע אלס גאנצע סטרוקטור: די ערשטע דריי חלקים זענען דאס פאזיטיווע, נאכדעם קומט דאס נעגאטיווע (עבודה זרה), און נאכדעם דער „פיקס" פון דעם נעגאטיוון — הלכות תשובה. תשובה איז דער תיקון אויף עבודה זרה. [הערה: אפילו הלכות תלמוד תורה ענדיגט זיך מיט א מין תשובה — נידוי אויף ביזוי תלמיד חכם, וואס איז א וועג פון עונש און תשובה.]

פערטער תירוץ — עבודה זרה איז בעצם שוין כולל אין יסודי התורה פרק א': דער עיקר איסור עבודה זרה — די אידעע אז ס'איז נאר איין גאט — איז שוין אראפגעלייגט אין פרק א' פון יסודי התורה. ס'איז נישט דא א טעאָרעטישער חידוש אין הלכות עבודה זרה. דער עיקר חידוש פון הלכות עבודה זרה איז א **פראקטישע** זאך — וויאזוי די טעות אנטוויקלט זיך, וועלכע מעשים זענען אסור, וועלכע גדרים לייגט די תורה אראפ כדי מ'זאל נישט קומען צו א טעות אין יסודי התורה. עבודה זרה איז בעצם „פראקטישע אזהרות" — א סטעפ נאך יסודי התורה, נישט יסודי התורה גופא.

מנין המצוות פון הלכות עבודה זרה

דברי הרמב"ם

„יש בכללן אחת וחמשים מצוות" — 2 מצוות עשה און 49 מצוות לא תעשה.

פשט

כמעט אלע מצוות עבודה זרה זענען לא תעשה, ווייל דער עיקר ענין איז „נישט טון" — נישט דינען, נישט מאכן, נישט הנאה האבן, נישט נאכגיין.

חידושים און הסברות

פארוואס אזויפיל מצוות: דער רמב"ם האט פארשטאנען אז אין דער תורה איז דא זייער אסאך מצוות פון נישט טון עבודה זרה, נישט טון זאכן וואס ברענגען צו עבודה זרה. **אפילו מצוות וואס לכאורה האבן נישט ממש מיט עבודה זרה צו טון,** האט דער רמב"ם פארשטאנען אז זיי באלאנגען צו עבודה זרה (למשל כישוף, מצבה, אבן משכית, א.א.וו.).

סטרוקטור פון די מצוות — קאטעגאריעס

א) מחשבה און פנייה צו עבודה זרה

„שלא לפנות אחר עבודה זרה" — זיך נישט אינטערעסירן אין עבודה זרה. **„שלא לתור אחר הרהור הלב וראיית העינים"** — נישט נאכגיין מחשבות און קוקן אויף ענינים פון עבודה זרה.

חידוש פון ספר המצוות: א מענטש דארף לייגן א גבול אויף זיינע מחשבות. נישט אלעס מעג מען טראכטן — ספעציפיש פון עבודה זרה טאר מען נישט טראכטן.

חילוק צווישן „פנייה" און „גלויבן": טראכטן אין זאכן וואס קען ברענגען נאך זיך עבודה זרה איז אן אנדערע איסור ווי ממש גלייבן אין עבודה זרה. גלייבן אין עבודה זרה איז א באזונדערע מצות לא תעשה (שלא להעלות על לב שיש אלוה זולתו — וואס שטייט שוין אין יסודי התורה). דא רעדט זיך פון נאך איסורים — א פנייה וואס ברענגט צו עבודה זרה.

ב) גידוף

„שלא לגדף" — נישט מגדף זיין דעם אייבערשטן (מברכת השם). דער רמב"ם אין פרק ב' גייט מסביר זיין פארוואס גידוף קומט אריין אין הלכות עבודה זרה, כאטש ס'איז נישט עכט עבודה זרה — ס'איז ענליך צו עבודה זרה.

ג) עיקר עבודת עבודה זרה

חידוש וועגן פרק א': פרק א' איז נישט קיין מצוה — ס'איז דער יסוד וואס איז מסביר וויאזוי עבודה זרה האט זיך אנטוויקלט. דער רמב"ם פרעגט: מענטשן זענען דאך נישט משוגע, וויאזוי קומט עס צו דינען עבודה זרה? און ער איז מסביר זייער שיין וויאזוי די טעות קען זיך אנטוויקלען — א קליינע טעות ברענגט ביז צו די גרעסטע טעות.

„שלא לעבדה כדרך עבודתה" — נישט דינען עבודה זרה לויט דעם ספעציפישן דרך וויאזוי יענע עבודה זרה ווערט געדינט. אויך די „אייביגע" עבודות — משתחווה זיין, מקטר זיין, א.א.וו. — זענען אסור אפילו אויב דאס איז נישט דער ספעציפישער דרך פון יענע עבודה זרה.

ד) מאכן פסלים און צורות

„שלא לעשות פסל" — נישט מאכן א פסל, נישט פאר זיך און נישט פאר יענעם. **„שלא לעשות צורות"** — מ'זאל נישט מאכן צורות פון עבודה זרה אפילו פאר שיינקייט, אפילו ווען די צורות זענען נישט עבודה זרה אליין.

ה) מסית ומדיח — פארשפרייטן עבודה זרה

מדיח — איינער וואס מאכט א רבים נדח נאך עבודה זרה. **מסית** — איינער וואס רעדט איבער א יחיד צו דינען עבודה זרה.

חידוש — פארבינדונג צו אברהם אבינו: דאס איז דער אפערזיט פון „ויקרא בשם ה'" — אנשטאט רופן אין נאמען פון השם, רופט מען אין נאמען פון עבודה זרה.

עיר הנדחת: א שטאט וואס איז אלע געווארן נדח נאך עבודה זרה — מצוות עשה צו פארברענען די גאנצע שטאט, שלא לבנותה, און נישט הנאה האבן פון דעם געלט.

ספעציעלע דינים ביי מסית: שלא לאהוב מסית, שלא לעזוב שנאתו, נישט זיין מציל אים, נישט זיין מלמד זכות אויף אים (כאטש געווענליך ביי א נדון למיתה איז דא א מצוה פון מלמד זכות), און פארקערט – שלא ימנע מלמד עליו חובה.

ו) נביא שקר

שלא להתנבא בשם עבודה זרה – און מ'טאר נישט אויסהערן פון אזא נביא. **שלא להתנבא בשקר אפילו בשם השם.**

חידוש – פארוואס שטייט דאס ביי עבודה זרה: דא מיינט מען בעיקר אויב איינער זאגט בשם השם צו דינען עבודה זרה – דאס איז איינע פון די עיקר וועגן פון שקר בשם השם. אבער אויסער וואס ער איז א מסית, פארלעצט ער אויך דעם ענין פון נבואה, און דערפאר קומט צו נאך אן איסור פון מתנבא בשקר.

שלא לגור – נישט מורא האבן פון הרג'ענען א נביא שקר.

ז) שבועה בשם עבודה זרה

שלא להשבע בשם עבודה זרה.

ח) כישוף און דומה זאכן

זאכן וואס זענען נישט ממש עבודה זרה, נאר קאטעגאריעס פון כישוף אדער פעולות וואס עובדי עבודה זרה טוען, וואס ברענגט צו עבודה זרה: שלא לעשות מעשה אוב, שלא לעשות מעשה ידעוני, שלא להעביר למולך, שלא לעשות נחש, קוסם, מעונן, חובר חבר, דורש אל המתים, נישט פרעגן פון אוב און ידעוני.

חילוק צווישן פארשידענע סארטן כישוף: פאר סתם מענטשן איז כישוף אלעס איין קאטעגאריע, אבער לויט דעם רמב"ם זענען דא חילוקים. **לעשות אוב** איז כמעט ווי א ממש'ע פעולה פון עבודה זרה, אבער **פרעגן** ביי אן אוב אדער קוסם איז אנדערש – ס'איז אסור ווייל ס'וועט ברענגען מענטשן צו עבודה זרה, נישט ווייל ס'איז אליין עבודה זרה.

ט) מצבה, אבן משכית, אשרה

שלא להקים מצבה – נישט אויפשטעלן א מזבח וואס איז נישט במקום המקדש. **שלא להשתחוות על אבן משכית** – נישט בוקן זיך אויף א שטיינערנע פלאר. **שלא ליטע אשרה** – נישט איינפלאנצן דעם בוים וואס איז געווען איינגעפירט פאר עבודה זרה.

חידוש: די זאכן (מצבה, אבן משכית, אשרה) זענען נישט ממש עבודה זרה אליין – דער חידוש דא איז אז מ'זאל נישט טון זאכן **ענליך צו מנהגי עבודה זרה,** אפילו ווען מ'מיינט עס נישט פאר עבודה זרה.

י) אויסרייסן עבודה זרה

מצוות עשה: לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה. שלא ליהנות מעבודה זרה וכל משמשיה. שלא ליהנות מתקרובת עבודה זרה – אן עקסטערע איסור הנאה פון תקרובת.

חידוש: תקרובת איז באזונדער ווייל ביי זאכן וואס ווערן נישט אליין אסור (למשל א בוים וואס מ'דינט – דער בוים אליין ווערט נישט אסור ווייל ער איז א לעבעדיגע זאך), אבער די תקרובת דערפון איז יא אסור בהנאה.

יא) נישט חבר'ן מיט עובדי עבודה זרה

שלא לכרות ברית לעובדי עבודה זרה (ווי אין פרשת השבוע – „השמר לך פן תכרות ברית"). **שלא לחון עליהם** – נישט רחמנות האבן אויף עובדי עבודה זרה. **שלא ישבו בארצנו** – נישט לאזן זיי וואוינען אין ארץ ישראל, ווי דער פסוק זאגט – ווייל דיינע קינדער וועלן ווערן עובדי עבודה זרה. **שלא להידמות** – נישט אויסקוקן מיט די מנהגים און מלבושים פון עובדי עבודה זרה.

יב) לאוויין פון מנהגים און לבושים

נישט מקיף זיין פאת ראש, נישט השחתה'ן פאת זקן, א מאן זאל נישט אנטון עדי אשה און אן אשה זאל נישט אנטון עדי גבר, נישט מאכן כתובת קעקע, נישט איינקריצן אין גוף, „לא יגודדו" – נישט קראצן/שלאגן זיך אויף א מת, נישט מאכן קרחה על מת.

אינגאנצן 51 מצוות געהערן צו הלכות עבודה זרה.

פרק א' הלכה א' – דער אורשפרונג פון עבודה זרה: דור אנוש

דברי הרמב"ם

„בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה, ונבערה עצת חכמי אותו הדור, ואנוש עצמו היה מן הטועים. וזו היתה טעותם: אמרו, הואיל והאל ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם, ונתנם במרום, וחלק להם כבוד, והם שמשים המשמשים לפניו – ראויים הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד. וזהו רצון האל ברוך הוא, לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו, וזהו כבודו של מלך."

„כיון שעלה דבר זה על לבם, התחילו לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות, ולשבחם ולפארם בדברים, ולהשתחוות כנגדם... וזה היה עיקר עבודה זרה... וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא שהם אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה."

פשט

אין דור אנוש (בן שת) האבן די חכמי הדור – נישט סתם המון עם – געמאכט א טעות. זיי האבן גע'טענה'ט: הואיל און דער אייבערשטער האט באשאפן כוכבים און גלגלים צו פירן די וועלט, און ער האט זיי ארויפגעשטעלט אין הימל, איז ראוי מ'זאל זיי כבוד געבן – אזוי ווי א מלך וויל מ'זאל רעספעקטירן זיינע שרים. דערנאך האט מען אנגעהויבן בויען היכלות, ברענגען קרבנות, זאגן שבחים, און זיך משתחווה זיין צו די כוכבים. דאס אלעס האבן זיי געטון ווייל זיי האבן געמיינט אז דאס איז דער רצון הבורא.

חידושים און הסברות

1) פארוואס דער רמב"ם דערציילט דעם גאנצן מהלך – נישט נאר היסטאריע, נאר צו פארשטיין דעם גדר פון דעם איסור:

דער רמב"ם טוט דאס נישט סתם כדי מ'זאל זיך קענען נזהר זיין. ער וויל אז מ'זאל **פארשטיין וואס עבודה זרה קען זיין** – אויף א כשר'ע וועג, אויף א גוטע וועג. **עבודה זרה איז נישט וואס דו מיינסט.** ס'מיינט נישט פשוט צו גלייבן אין אן אנדערע גאט – ווייל וואס מיינט בכלל "אן אנדערע גאט"? אויב דער קאנצעפט פון גאט איז וואס מ'האט געלערנט אין יסודי התורה (דער מצוי ראשון, דער בעל היכולת), איז זייער שווער צו פארשטיין ווי אזוי עמיצער קען גלייבן אין אן אנדערע. דערפאר פארשטייען קינדער נישט וואס עבודה זרה מיינט.

2) עבודה זרה איז א גדר פאר אטעיזם:

לויט דעם רמב"ם איז עבודה זרה א גדר פאר אטעיזם. ס'הייבט זיך אן דערמיט אז ס'זענען דא אסאך כוחות אויף דער וועלט (וואס ס'איז טאקע דא אזעלכע כוחות), מ'הייבט אן זיי צו געבן כבוד, **און צום סוף פארגעסט מען אז ס'איז דא בכלל א גאט.** פון מ'טוט עבודה זרה, קומט מען אן צו פארגעסן דעם עכטן גאט, ווייל מ'דינט נאר די מיטלסטע זאכן (אמצעיים) און פארגעסט פון דער מצוי ראשון פון יסודי התורה פרק א'. דאס איז דער קשר צו ספר המדע – עבודה זרה איז דאס היפך פון יסודי התורה.

3) די טעות האט זיך אנגעהויבן פון די חכמים, נישט פון המון עם:

דער רמב"ם זאגט „נבערה עצת **חכמי** אותו הדור" – **די פראבלעם האט זיך אנגעהויבן פון די חכמים.** זיי האבן זיך באנארישט, אבער זיי האבן געהאט א גוטע סברא. ס'איז נישט געווען א טעות פון די המונים, ס'איז געווען **די טעות פון די טראכטערס.** אנוש אליין איז אויך געווען מן הטועים.

4) די סברא פון דור אנוש איז נישט קיין שטות – נאר א טעות:

דער ערשטער שטאפל איז געווען א **לאגישע סברא:** דער אייבערשטער האט באשאפן כוכבים און גלגלים להנהיג את העולם (ווי ס'שטייט אין יסודי התורה פרק ב'-ג'), ער האט זיי ארויפגעשטעלט אין הימל, זיי זענען „שמשים המשמשים לפניו" (א לשון פון דער גמרא), זיי שטייען פאר אים

ווי עבדים העומדים לפניו. דערפאר, אזוי ווי א מלך וויל מ'זאל רעספעקטירן זיינע שרים (ווי אחשורוש האט געהייסן מ'זאל רעספעקטירן המן – ווען מ'בייגט זיך פאר המן, בייגט מען זיך בעצם פאר אחשורוש), אזוי וויל דער אייבערשטער מ'זאל רעספעקטירן זיינע כוכבים. **די סברא סאונדט גוט! אויב ס'וואלט געבליבן דערביי, אפשר וואלט עס אפילו געווען ריכטיג.**

5) דער חילוק צווישן אונזער „קל אדון" און עבודה זרה:

אין שבת דאוונען זאגט מען „קל אדון על כל המעשים" – „מלאים זיו ומפיקים נוגה" – מ'ברענגט ארויס ווי שיין די כוכבים זענען. **אבער** דער פוינט איז „פארים כבוד **נותנים לשמו**, צהלה ורנה **לזכר מלכותו**" – זיי זענען ביוטיפול, אבער **צו משבח זיין דעם אייבערשטן ביהיינד דיס.** דור אנוש האט אבער געזען אז ס'איז אזוי שיין און פראכטפול, און געמיינט אז דער אייבערשטער וויל מ'זאל **זיי** דאנקען, מ'זאל **זיי** זאגן שבח – **זיי האבן געהאלטן אז זיי אליין קומט כבוד.**

6) „להשיג רצון הבורא" – מיינט למלאות דעם רצון, נישט צו דערגרייכן אים:

דער לשון „להשיג רצון הבורא" מיינט נישט צו פארשטיין וואס דער אייבערשטער וויל, נאר צו **ממלא זיין** דעם רצון – זיי האבן געמיינט אז דורך בויען היכלות און ברענגען קרבנות פאר די כוכבים, טוען זיי וואס דער אייבערשטער וויל.

7) „עיקר עבודה זרה" – מיינט שורש/אנהייב, נישט עיקר אין זין פון הויפטזאך:

דער רמב"ם מיינט מיט „עיקר" דעם **שורש** און **אנהייב** פון עבודה זרה – דאס איז ווי אזוי ס'האט זיך אנגעהויבן, נישט אז דאס איז דער הויפטזאך פון עבודה זרה.

8) די ערשטע עובדי עבודה זרה האבן נאך געגלייבט אין דעם אייבערשטן:

דער רמב"ם באטאנט: **„וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא שהם אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה."** די ערשטע עובדי עבודה זרה – „היודעים עיקרה" – האבן נישט געזאגט אז דער כוכב איז דער איינציגער גאט. זיי האבן פולשטענדיג געגלייבט אין דעם אייבערשטן, נאר געמיינט אז ער וויל מ'זאל כבוד געבן פאר זיינע „עבדים". דאס איז אנדערש ווי דער פאפולערער פארשטאנד אז אן עובד עבודה זרה גלייבט נישט אין דעם אייבערשטן.

9) דער פסוק פון ירמיה (י:ז-ח) – ראיה אז חכמי הגוים האבן געוואוסט פון דעם אייבערשטן:

דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק **„מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה, כי מכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך"** – אלע חכמי הגוים האבן געוואוסט אז קיינער איז נישט ווי דער אייבערשטער. **„ובאחת יבערו ויכסלו, מוסר הבלים עץ הוא"** – אבער מיט **איין זאך** באנאר'ישן זיי זיך: זיי מיינען אז **דער הבל** (דאס בוקן זיך צו א שטיין אדער עץ) **איז דער רצון השם.** זייער איינציגע טעות איז אז זיי מיינען אז דער אייבערשטער וויל מ'זאל דינען די כוכבים דורך צורות פון עץ.

10) דער לשון „יבערו" – ווי א חכם ווערט נאריש:

דער לשון „יבערו" (פון „בער" – נאריש ווערן) איז פארבונדן מיט'ן לשון „נבערה עצת חכמי יועצי פרעה" (ישעיה יט:יא). דאס ווייזט ווי אזוי א חכם הייבט אן ווערן נאריש – **נישט מיט איין מאל, נאר דורך א קליינע טעות.** דער רמב"ם האט מסתמא געטראכט פון דעם פסוק ווען ער האט געשריבן דעם לשון „נבערה" אין הלכה א'.

11) פאר וועמען האבן זיי עס געטון – פאר'ן אייבערשטן, נישט פאר'ן כוכב:

ביי דער ערשטער שטופע האבן זיי נישט געמיינט אז דער כוכב אליין זעט עס אדער האט א כח עצמי. זיי האבן געטראכט **נאר פון דעם אייבערשטן** – אז דער אייבערשטער זאל זען ווי מ'בוקט זיך צו זיין „שמש" (דינער), און דאס איז א כבוד פאר'ן אייבערשטן. דער כוכב האט נאך נישט קיין עצמאות אין זייער מחשבה.

12) אין א געוויסע זין איז דאס ערגער:

כאטש מ'קען זאגן אז די טעות איז „קלענער ווי מיר האבן געמיינט" (ווייל זיי גלייבן נאך אין דעם אייבערשטן), אבער אין א געוויסע זין איז עס **ערגער** – ווייל זיי זאגן אז **דער רצון השם אליין איז בעבודה זרה.** דאס מאכט עס שווערער צו באקעמפן, ווייל מ'קען נישט זאגן „דו גלייבסט נישט אין גאט" – זיי גלייבן יא, נאר זיי מיינען אז גאט וויל עבודה זרה.

13) אפשר האבן זיי אויך געדינט דעם אייבערשטן דירעקט:

ביי דער ערשטער שטופע איז מעגליך אז זיי האבן **אויך** געדינט דעם אייבערשטן דירעקט – אזוי ווי מ'גיט כבוד פאר'ן מלך **און אויך** פאר זיינע עבדים. דער אייבערשטער איז נאך געווען אין דער „פיקטשער", נאר זיי האבן **אויך** צייט געמאכט פאר די כוכבים.

14) דער ערשטער שטאפל שטימט מיט „שלא עלה על הלב":

ס'איז נישט עלה על הלב אז דו האסט אן אנדערע גאט. **דער ערשטער ענין האט געהאט א טעות, אבער די סברא איז נישט קיין שטות – נאר א טעות אין דער רוח.** ס'איז נאך נישט קיין שום טעות אין דעם זין אז מ'גלייבט אין אן אנדערע גאט.

15) אינטרעסאנטע נקודה – דער רמב"ם רעדט דא פון כוכבים און גלגלים, נישט פון מלאכים:

אינטרעסאנט, **דער רמב"ם האט דא נאך נישט גערעדט פון מלאכים** – נאר פון כוכבים און גלגלים. (הגם אין יסודי התורה פרק ב'-ג' רעדט ער אויך פון מלאכים אין דער סטרוקטור פון דער בריאה.)

פרק א' הלכה ב' – די צווייטע שטופע: נביאי שקר, כומרים, און „כוזבים אחרים"

דברי הרמב"ם

„וכיון שארכו הימים, עמדו בבני אדם נביאי שקר, ואמרו שהאל ציווה להם ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים, והקריבו לו ונסכו לו כך וכך, ויבנו לו היכל, ויעשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עם הארץ. ומודיע להם צורה שבדה מלבו ואומר זו צורת הכוכב פלוני שהודעתי בנבואתי."

„והתחילו על דרך זה לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים... ומתקבצים ומשתחוים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעבדה וליראה ממנה."

„והכומרים אומרים להם בעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך וכך ואל תעשו כך וכך."

„והתחילו כוזבים אחרים לומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דיבר עמהם ואמר להם עבדוהו בכך וכך והודיע להם דרך עבודתו עשו כך ואל תעשו כך."

„ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות."

„וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו. ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ואבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולשבע בשמה. והחכמים שהיו בהם כגון כומריהם וכיוצא בהם מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותם."

פשט

נאכדעם וואס ס'איז דורכגעגאנגען צייט, זענען אויפגעשטאנען נביאי שקר וואס האבן געזאגט אז דער אייבערשטער האט **זיי געהייסן** מ'זאל דינען די כוכבים, ברענגען קרבנות, בויען היכלות, און מאכן צורות

(בילדער/סטאטוען). זיי האבן אויסגעטראכט צורות פון זייער אייגענער פאנטאזיע. דערנאך האט מען אנגעהויבן מאכן סטאטועס אין היכלות, אונטער ביימער, אויף בערג. מ'האט געזאגט פאר'ן פאלק אז „די צורה איז מטיבה ומריעה." ס'איז ארויסגעוואקסן אן אינסטיטוציע פון כומרים. אנדערע שקרנים האבן געזאגט אז דער כוכב/גלגל/מלאך אליין האט גערעדט צו זיי. דאס האט זיך פארשפרייט איבער דער גאנצער וועלט. צום סוף האט מען אינגאנצן פארגעסן דעם אייבערשטן – דער המון עם האט נאר געקענט די צורה פון האלץ און שטיין, און די „חכמים" (כומרים) האבן געוואוסט אז ס'איז דא כוכבים און גלגלים הינטער די צורות, אבער ווייטער ווי דאס האבן אפילו זיי נישט געוואוסט.

חידושים און הסברות

1) דריי עיקר חילוקים צווישן דער ערשטער און צווייטער שטופע:

(א) נביא שקר vs. סברא פון חכמים: פריער האבן מענטשן **אליין געטראכט** (משער געווען בדעתם) אז דער אייבערשטער וויל אזוי – דאס איז א סברא וואס מ'קען אפפרעגן מיט א בעסערע סברא. **יעצט** זאגט א נביא שקר אז **דער אייבערשטער האט אזוי געזאגט** – דאס איז אסאך שווערער אפצופרעגן, ווייל מ'קען נישט אזוי פשוט חולק זיין אויף א „נבואה".

(ב) צורות שבדו מלבם – א נייע מדרגה פון טעות: דער נביא שקר האט **צורות אויסגעטראכט** – נישט א פשוט'ע בילד פון ווי די זון זעט אויס (א דיסק), נאר א **צורה אנושית** (א מענטש, א פרוי, א חיה). „צורת חמה" מיינט נישט א picture פון די זון, נאר א מענטשליכע פיגור וואס רעפרעזענטירט דעם כוכב – אזוי ווי אין אלטע מיטאלאגיעס וואו די זון איז א מאן מיט צוויי הענט, די לבנה איז א פרוי, וכדומה. דאס איז **„בדה מלבו"** – אויסגעטראכט, ווייל מ'קען נישט קוקן מיט א טעלעסקאפ און זען אז די זון זעט אזוי אויס. דאס איז א **סאך ערגערע** זאך, ווייל יעצט מיינען מענטשן אז ס'איז דא **עפעס א כח, א מענטשליכע פיגור** פארבונדן מיט דער זון – א „גאט פון דער זון" – וואס איז שוין **ממש א נייע זאך**, נישט בלויז כבוד געבן פאר א נאטורליכע באשעפעניש.

[Digression: דער רמב"ם'ס שיטה אז „צורת חמה" מיינט נישט א פשוט'ע בילד פון דער זון נאר א צורה אנושית – דאס וועט אויסגעלערנט ווערן שפעטער אין די הלכות.]

(ג) „כל העם הנשים והקטנים ושאר עם הארץ" – פארשפרייטונג צו אלעמען: פריער שטייט נאר **„חכמי הדור"** – די ערשטע טעות איז געווען ביי חכמים וואס האבן פארשטאנען דעם נושא. **יעצט** שטייט **„כל העם"** – דער נביא שקר האט עס פארשפרייט צו **יעדן**, אויך פרויען, קינדער, און עם הארץ. דאס איז א וויכטיגער חילוק צווישן א **חכם** וואס רעדט צו אנדערע חכמים, און א **נביא** (שליח) וואס רעדט צו **אלעמען**.

2) דער אייבערשטער ווערט ארויסגעשטופט פון דער „פיקטשער":

ביי דער ערשטער שטופע האבן זיי נאך געדינט דעם אייבערשטן **און אויך** די כוכבים. ביי דער צווייטער שטופע זאגט דער נביא שקר אז **דער אייבערשטער האט געהייסן מ'זאל דינען נאר די כוכבים** – דער אייבערשטער איז **מער נישט אין דער פיקטשער**, כאטש ער ווערט נאך דערמאנט אלס דער וואס האט **געהייסן**.

3) נביאי שקר שפילט א גרויסע ראלע אין עבודה זרה:

דער רמב"ם ווייזט אז **נביאי שקר** איז א פונדאמענטאלער חלק פון דער אנטוויקלונג פון עבודה זרה – דערפאר איז עס אויך איינע פון די מצוות אין הלכות עבודה זרה. דער נביא שקר איז **ממש א שקרן** – דער אייבערשטער האט אים גארנישט געזאגט.

4) „כיון שארכו הימים" – צייט אלס קיי גורם:

דער רמב"ם באטאנט אז דאס איז געשען **נאכדעם וואס ס'איז דורכגעגאנגען צייט** – די ערשטע עבודות (בויען היכלות, קרבנות, וכו') האבן **גורם געווען** אז ס'זאל קומען צו דער נעקסטער שטופע. ווען מ'טוט עפעס לאנג גענוג, פארגעסט מען דעם אריגינעלן טעם.

5) דער חילוק צווישן „מנהיג הסדר" און „מטיב ומריע" – א קריטישער נייער שפרונג:

דער באגריף „מטיב ומריע" איז א פונדאמענטאלער שפרונג. **די ערשטע חכמים האבן געהאלטן אז די גלגלים זענען „מנהיג הסדר" – זיי פירן דעם נאטירליכן סדר, אבער נישט אז זיי האבן א דירעקטע רעלאציע מיט מענטשן.** „מטיב ומריע" מיינט שוין אז דער גלגל/כוכב האט א **פערזענליכע באציאונג** צו מענטשן – ער קען דיסיידן צו טון גוטס אדער שלעכטס פאר א ספעציפישן מענטש. דאס איז דער ערשטער מאל אין דעם פראצעס וואו מ'שרייבט צו די כוחות א **פערזענליכע רעלאציע** מיט מענטשן, נישט בלויז א קאסמישע פונקציע.

6) וואס מיינט „צורה" – נישט א בילד פון א כוכב, נאר א פאנטאזיע:

„צורה" מיינט נישט א ריאליסטישע אפבילדונג פון א כוכב. **דער רמב"ם האט דאך געזאגט „צורה שבדאו מלבם" – זיי האבן עס דערטראכט פון זייער אייגענעם קאפ.** ס'איז ווי מ'זאגט אז ווינוס זעט אויס ווי א פרוי מיט לאנגע האר – ס'איז נישט קיין פאטאגראפיע, ס'איז א סימבאלישע פאנטאזיע וואס קארעספאנדירט נישט צו עניטינג אין ריעליטי. ווען א מענטש קוקט אויף די סטאטוע, זעט ער פשוט א מענטש מיט א גרויסע בארד – נישט קיין כוכב.

7) פארוואס מענטשן ווילן עפעס וויזועלעס – דער פסיכאלאגישער דרייווער:

א הויפט דרייווער פון דעם גאנצן פראצעס איז דער מענטשליכער באדערפעניש צו זען עפעס וויזועלעס. דעם אייבערשטן קען מען נישט זען, ער איז „מופשט" (אבסטראקט). מ'קען נישט מאכן קיין צורה פון אים. **ממילא האבן זיי זיך געווענדט צו די כוכבים וואס מ'קען כאטש זען, און פאר די קינדער האט מען געמאכט נאך מער „מגושם'דיג" – צורות וואס זעען אויס ווי מענטשן.** יעדע שטופע איז א באוועגונג פון מער מופשט צו מער מוחש (קאנקרעט/גראספבאר): דער אייבערשטער (מופשט) → כוכבים/גלגלים (ווייניגער מופשט, מ'קען זיי כאטש זען) → צורות/סטאטועס (גאר מוחש, מ'קען זיי אנרירן).

8) דער רמב"ם זאגט נישט אז מ'האט געהאלטן אז מ'קען נישט דינען דעם אייבערשטן:

א וויכטיגע הערה: **אסאך מענטשן לייגן אריין אין רמב"ם אז א טייל פון דער סברא איז געווען אז „מ'קען נישט דינען דעם אייבערשטן דירעקט."** אבער **אין קיין איינע פון די שטופעס זאגט דער רמב"ם דאס.** ער זאגט נאר אז מ'האט פארגעסן צום סוף. ער זאגט נישט קיינמאל אז א טייל פון דער סברא איז געווען אז מ'קען נישט דינען דעם אייבערשטן. ס'קען זיין אז ס'איז ריכטיג – אין אנדערע פלעצער סאונדט עס אזוי – אבער אין דעם טעקסט שטייט עס נישט.

9) דער חילוק צווישן נביאי שקר, כומרים, און „כוזבים אחרים" – דריי באזונדערע שטופעס:

- **נביאי שקר** – זיי האבן נאך גערעדט **בשם דעם אייבערשטן**, געזאגט אז דער אייבערשטער האט געהייסן דינען די כוכבים. דאס איז א שקר, אבער ס'איז נאך פארבונדן מיט'ן אייבערשטן.

- **כומרים** – דאס זענען **תלמידים פון די נביאי שקר**, נישט נביאים אליין. זיי זענען שוין אן **אינסטיטוציע** – ס'איז שוין א סיסטעם, ס'איז שוין דא ספעציעלע נעמען. א כומר דארף נישט קליימען אז ער האט אליין א נבואה געהאט – ער איז א „פרעדיגער" וואס גיבט איבער תורות בשם די כח. ער גיבט „מצוות עשה און מצוות לא תעשה" – „עשו כך וכך ואל תעשו כך וכך" – בשם די צורה.

- **„כוזבים אחרים"** – דאס איז א נייע גרופע וואס רעדט **בכלל נישט מער בשם דעם אייבערשטן.** זיי זאגן אז **דער כוכב/גלגל/מלאך אליין האט גערעדט צו זיי.** דאס איז א פונדאמענטאלער שפרונג: ביי די נביאי שקר האט נאך דער אייבערשטער געהייסן; דא רעדט שוין דער כוכב אליין. **דאס מאכט סענס ווייל דער עולם האט זיך שוין אביסל פארגעסן פון דעם**

אייבערשטן – מ'קען דיר נישט זאגן אז דער אייבערשטער האט געהייסן, ווייל ווער ווייסט ווער דאס איז. זיי קענען נאר די כח אדער די צורה, סאו מ'מוז רעדן אין זייער שפראך.

10) דער ערשטער מאל וואס „מלאך" ווערט דערמאנט:

ביי די „כוזבים אחרים" שטייט ערשט מאל „המלאך." **דער מלאך איז מסתמא די צורה וואס מ'האט שוין פריער געמאכט, וואס איז שוין געווארן מער „אייבערשטער" אין זיך אליין** – מ'האט שוין מער כוחות צוגעשריבן צו דער צורה, ביז זי איז געווארן א „מלאך" וואס רעדט צו מענטשן.

11) פארוואס ליגנט האט מער ווריאציע ווי אמת – „ופשט דבר זה בכל העולם בעבודות משונות זו מזו":

אמת איז דאך נאר דא איינס, ליגנט איז „די סקיי איז די לימיט" – יעדער כוזב קען אנקומען מיט אן אנדערע מין. דאס ערקלערט פארוואס ס'איז געווארן אזויפיל „עבודות משונות זו מזו" – ווייל ווען מ'גייט אוועק פון דער אמת, איז דא אומבאגרעניצטע מעגליכקייטן פון שקר. **און דאס איז מסתמא געווען א טייל פון דער אטרעקציע** – ביי אברהם אבינו איז געווען „איין קליינע קארגע וועג פון דינען דעם אייבערשטן," אבער ביי עבודה זרה איז דא „קריעטיוויטי, אסאך מיני עבודות."

12) „מפי כל היקום ומדעתם" – מויל און מח:

„מפי כל היקום" – זייער מויל האט אויפגעהערט רעדן פון דעם אייבערשטן; „ומדעתם" – זייער מח האט אויפגעהערט טראכטן פון אים. ס'איז א צוויי-פאכיגע פארגעסעניש: סיי פון רעדן (אויסערליך) סיי פון טראכטן (אינערליך).

13) דער סופיקער מצב: צוויי לעוועלס פון אומוויסנהייט:

- **עם הארץ (אנשים, נשים, קטנים)** – „אינם יודעים אלא הצורה של עץ ואבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מ

קטנותם להשתחוות לה." זיי ווייסן נאר וואס זיי זעען פאר די אויגן. דער וואס האט זיי מחנך געווען האט אפשר נאך געוואוסט אז ס'איז דא עפעס „ביאיינד איט," אבער דאס קינד לערנט נאר: „מ'בוקט זיך צו דעם – ער איז דער גאט."

- **חכמים (כומרים וכיוצא בהם)** – זיי ווייסן אז ס'איז נישט נאר די צורה פון האלץ און שטיין, נאר אז עס סימבאליזירט כוכבים און גלגלים. **אבער ווייטער ווי דאס גייען אפילו זיי נישט** – „מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים." זיי האלטן אז די כוכבים זענען דער העכסטער ריעליטי, און ס'איז נישטא קיין באשעפער איבער זיי. **זיי זענען געווען קלוג, זיי פילן זיך שוין קלוג, זיי דארפן מער נישט.** דער חכם גייט איין לעוועל העכער פון דעם נארישן מענטש – ער ווייסט אז ס'איז נישט די האלץ אליין – אבער ער בלייבט שטיין ביי דעם לעוועל און מיינט אז דאס איז שוין די גאנצע אמת. **דאס איז דער טראגישער ריזולטאט: אפילו דער „חכם" ווייסט נאר איין לעוועל מער ווי דער המון עם, אבער פון דעם אייבערשטן ווייסט ער גארנישט.**

[Digression: ביי די חכמי עבודה זרה, וואס האבן געוואוסט פון גלגלים, איז דאס געווען א „שטיקל הפשטה" – נישט ממש אבסטראקט (ווייל גלגלים זענען אויך גשמיות'דיגע זאכן), אבער דאך א שטופע העכער ווי נאר צו קוקן אויף וואס מ'זעט מיט די אויגן.]

14) „תחת האילנות" – שייכות צו אשרה:

„תחת האילנות" איז א רמז צו דער אשרה וואס מ'גייט נאך לערנען שפעטער אין הלכות עבודה זרה.

פרק א' הלכה ג' – אברהם אבינו, עמודו של עולם

דברי הרמב"ם

„אבל סוף דבר... לא היה שם מכיר אותו ולא יודע, אלא יחידים בעולם, כגון חנוך, מתושלח, נח, שם ועבר... עד שנולד עמודו של עולם, והוא אברהם אבינו."

„כיון שנגמל איתן זה, התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן, התחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג, ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו. ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר, אלא משוקע באור כשדים בין עובדי עבודה זרה הטפשים. ואביו ואמו וכל העם עובדי עבודה זרה, והוא היה עובד עמהם, ולבו משוטט ומבין."

„עד שהשיג דרך האמת, והבין קו הצדק, מדעתו הנכונה. וידע שיש שם אלוה אחד, והוא מנהיג הגלגל, והוא ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו."

„ויודע שכל העולם טועים, ודבר שגרם להם לטעות..."

„התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים... ולומר דרך האמת... ושבר הצלמים..."

„והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם."

„וכיון שהיו העם מתקבצים אליו ושואלים לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם."

„ושתל בליבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים, והודיעו ליצחק בנו. וישב יצחק מלמד ומחזיר. ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד, וישב מלמד ומחזיר בתשובה כל הנלווים אליו. ויעקב אבינו לימד בניו כולם, והבדיל לוי ומינהו ראש..."

פשט

נאכדעם וואס די גאנצע וועלט איז אראפגעפאלן אין עבודה זרה, זענען געבליבן נאר יחידים – חנוך, מתושלח, נח, שם ועבר – וואס האבן נאך געוואוסט פון דעם אייבערשטן. אבער זיי זענען געבליבן יחידים אן א קאלעקטיווע השפעה. ביז ס'איז געבוירן געווארן אברהם אבינו, וואס האט שוין פון קינדווייז אן אנגעהויבן טראכטן, און דורך זיין אייגענעם שכל – אן א מלמד – האט ער דערגרייכט די אמת: אז ס'איז דא איין איינציגער גאט וואס פירט דעם גלגל, האט אלעס באשאפן, און ס'איז נישטא קיין אנדערער גאט. ער האט אנגעהויבן ענטפערן אויף קשיות, צובראכן די צלמים, ארומגעגאנגען פון שטאט צו שטאט מקבץ מענטשן, זיך אפגעגעבן מיט יעדן יחיד, ביז ער האט אויפגעבויט טויזנטער אנהענגער. ער האט איבערגעגעבן צו יצחק, יצחק צו יעקב, און יעקב האט אויסגעלערנט אלע זיינע קינדער מיט לוי אלס ראש.

חידושים און הסברות

1) „יחידים בעולם" – נישט א גרופע, נאר איינצלנע:

„כל היקום" האט פארגעסן דעם אייבערשטן, אבער „יחידים בעולם" האבן יא געוואוסט. דאס ווארט „יחידים" מיינט נישט א גרופע אדער א באוועגונג – זיי זענען געבליבן אלס איינצלנע מענטשן, אן א קאלעקטיווע השפעה אויף דער וועלט. זיי האבן נישט געהאט די כח צו גיין שרייען אקעגן דעם שטראם פון ירידה.

2) די „slippery slope" – פון ביסלעכווייז טעות צו אינגאנצן שקר:

דער עולם „איז מתגלגל" – ס'האט זיך געדרייט פון אמת צו אביסל שקר, צו מער שקר, צו ממש אינגאנצן שקר. דאס איז א „slippery slope" וואס האט געפירט ביז „עד שנולד עמודו של עולם."

3) „עמודו של עולם" און „איתן" – צוויי תוארים פאר אברהם אבינו:

- **עמודו של עולם** – ער האלט אויף די וועלט, ער האט צוריקגעברענגט דעם בורא צו די מענטשן. ער איז דער פילער וואס שטיצט אויף דעם גאנצן בנין פון אמונה.

- **איתן** – מיינט שטארקייט. מ'דארף האבן שטארקייט צו גיין אקעגן די גאנצע וועלט. דאס איז נישט נאר אינטעלעקטועלע שטארקייט, נאר אויך מוט און קורעדזש צו שטיין אליין אקעגן אלעמען.

4) „כיון שנגמל" – ווען האט אברהם אנגעהויבן טראכטן?

דער רמב"ם זאגט „כיון שנגמל איתן זה" – ער האט אנגעהויבן שוין פון ווען ער איז נגמל געווארן, ד.ה. אויפגעהערט צו זייגן – ליטעראלי צוויי-דריי יאר אלט, אזוי ווי „ויגמל יצחק" מיינט בפשטות צוויי יאר אלט. דער רמב"ם באטאנט „והוא קטן" – ער איז נאך געווען קליין.

דער ראב"ד מאכט א קנייטש אז ס'איז דא א מחלוקת – ס'איז דא גדולי עולם וואס זאגן דריי יאר, ס'איז דא וואס זאגן אנדערש (ארבעצן יאר). אבער דער רמב"ם אליין זאגט ביידע שיטות: ווען ער איז נגמל האט ער **אנגעהויבן** טראכטן, אבער דער פיינעלע קלארקייט – ווען ער האט אלעס אויסגעמאכט – איז ערשט געקומען שפעטער (בן ארבעים). דאס וואלט מתרץ זיין דעם ראב"ד'ס קשיא – ביידע שיטות זענען אמת, נאר זיי רעדן פון פארשידענע שטופעס.

5) אברהם'ס ראיה – דער גלגל קען זיך נישט אליין דרייען:

אברהם האט געפרעגט: „היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג, ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו." דאס איז בעסיקלי דער זעלבער יסוד ווי אין הלכות יסודי התורה פרק א': „הגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שיהיה סובב בלא מניע." אברהם אבינו האט דאס געוואוסט – ער האט געוואוסט פון די גלגלים (נישט נאר פון אבסטראקטע צורות ווי אריסטו), און אויף דעם אליינס האט ער זיך געמוטשעט.

6) „לא היה לו מלמד" – פארוואס נישט געגאנגען צו שם ועבר?

דער רמב"ם באטאנט אז אברהם האט נישט געהאט קיין מלמד. פארוואס איז ער נישט געגאנגען צו חנוך, מתושלח, שם ועבר? דער רמב"ם האט דאך אליין געזאגט אז זיי האבן געוואוסט! דער תירוץ: אפשר האבן זיי נישט געוואוינט נעבן אים, אפשר האבן זיי זיך נישט מודיע געווען פאר דער וועלט – זיי זענען געבליבן „יחידים" אן א פובליקע פרעזענץ. אברהם האט נישט געהאט קיין יסוד ביי זיך, ער האט אלעס אליין דערגרייכט.

7) „והוא היה עובד עמהם" – אברהם אליין איז געווען אן עובד עבודה זרה:

דער רמב"ם זאגט אז אברהם אליין האט מיטגעדינט עבודה זרה, ווייל אזוי האט מען אים אויסגעלערנט. „ואביו ואמו וכל העם עובדי עבודה זרה, והוא היה עובד עמהם." אבער „לבו משוטט ומבין" – זיין הארץ האט זיך אלץ געמוטשעט. א שיינע בילד: ער גייט נעבעך דארט אין די בית עבודה זרה מיט תרח, אבער ווי לאנג ער איז דארט, שפאצירט ער ערגעץ אנדערש – ער שטייט דארט, אבער זיין הארץ איז ערגעץ אנדערש. ער דרייט זיך מיט דעם גלגל און טרייט אויסצוגעפינען וואס גייט דא פאר.

8) „דרך האמת" און „קו הצדק" – צוויי באזונדערע דערגרייכונגען:

דער רמב"ם זאגט אז אברהם האט „השיג דרך האמת" און „הבין קו הצדק." דאס זענען אפשר צוויי באזונדערע זאכן:

- **דרך האמת** – די אמונה אז ס'איז דא איין אייבערשטער (ייחוד השם, יסודי התורה).

- **קו הצדק** – אפשר מיינט דאס הלכה למעשה, וואס מען זאל טון. אפשר „דרך ה'" אדער „דרך המצוה." אפשר מיינט עס אז מ'דארף נישט נאר **וויסן** אז ס'איז דא אן אייבערשטער, נאר אויך **דינען** דעם אייבערשטן. אבער מ'האלט דאך נאכנישט ביי דרך המצוה, אלזא אפשר מיינט „קו הצדק" דא ספעציפיש אז עבודה זרה איז פאלש – דאס איז שוין א פראקטישע מסקנא, נישט נאר א טעאלאגישע.

9) אברהם'ס פיר מסקנות – אלעס קומט פון איין יסוד:

דער רמב"ם רעכנט אויף פיר זאכן: (1) שיש שם אלוה אחד, (2) והוא מנהיג הגלגל, (3) והוא ברא הכל, (4) ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. אלע פיר זאכן קומען ארויס פון דעם זעלבן יסוד – די קשיא ווי דער גלגל קען זיך אליין דרייען. פון דער קליינער ביסל אמת – אז א גלגל קען זיך נישט אליין דרייען – האט ער דערגרייכט די גאנצע אמת לאמיתו. דאס שפיגלט אפ דעם פאראלעל צו ווי די טעות האט זיך אנגעהויבן: אלעס האט זיך אנגעהויבן פון א קליינע טעות (כבוד פאר כוכבים), און אלע אמת האט זיך אויך אנגעהויבן פון א קליינע ביסל אמת.

10) דער חילוק צווישן אברהם און די חכמי עבודה זרה – גלגלים אלס גאט:

אלע האבן געוואוסט פון די גלגלים – דאס איז נישט געווען אברהם'ס חידוש. דער חילוק איז: זיי האבן געמיינט אז דער גלגל אליין איז א גאט. אברהם האט פארשטאנען אז „גאט" מיינט בכלל נישט דאס – ווייל דער גלגל קען זיך נישט אליין דרייען, מוז זיין אז ס'איז דא איין גאט וואס **פירט** דעם גלגל, און ער האט אלעס **באשאפן**, און ממילא איז ער דער **איינציגסטער** גאט.

11) אברהם איז מחדש געווען נישט נאר ייחוד השם, נאר אויך איסור עבודה זרה:

אברהם אבינו האט נישט נאר מחדש געווען ייחוד השם. ער האט אויך פארשטאנען **פארוואס** די וועלט איז טועה – „ויודע שכל העולם טועים, ודבר שגרם להם לטעות." ער האט אויך מחדש געווען עפעס וואס געהערט צו **הלכות עבודה זרה** – דער מקור הטעות, פארוואס עבודה זרה איז פאלש, און אז מ'דארף אלעס אנדערש אוועקווארפן.

אפשר דאס איז דער חילוק צווישן ווען ער איז נגמל (דריי יאר – ער האט אנגעהויבן טראכטן) און ווען ער איז געווארן בן ארבעים (ער האט פארשטאנען די פולע אמת, אינקלוסיוו פארוואס עבודה זרה איז טעות).

12) אברהם'ס חסד – סימפאטיע פאר די טועים:

אברהם אבינו האט נישט סתם אראפגעקוקט אויף די עובדי עבודה זרה. ער האט פארשטאנען **ווי** זייער טעות קומט – „ודבר שגרם להם לטעות." ער האט נישט געהאלטן אז זיי זענען א „באנטש פון שוטים." זיי זענען „פיינע, נעבעך שוטים, נעבעך אפיקורסים." די גאנצע עבודה זרה קומט ארויס ווי זיי קומען – ס'איז זייער וועג, ס'איז פארשטענדליך ווי זיי זענען אהין געקומען.

דאס איז אברהם אבינו'ס מידת החסד – ער האט נישט נאר די אינטעלעקטועלע שטארקייט געהאט צו פארשטיין די אמת, נאר אויך די סימפאטיע צו פארשטיין פארוואס אנדערע האבן געטעות. און אפשר דווקא דורך דעם וואס ער האט פארשטאנען פארוואס זיי טעות'ן, האט ער ערשט געקענט זיכער זיין אז **ער** איז געערעכט.

ווען אברהם וואלט געהאט „גבורה" (כוח) אנשטאט חכמה, וואלט ער קיינמאל נישט פארשטאנען דעם שורש פון דער פראבלעם פון עבודה זרה. ער וואלט געזאגט „זיי זענען שוטים" און וואלט קיינמאל נישט פארשטאנען ווי דער טעות קומט. דורך דעם וואס ער האט פארשטאנען דעם שורש, האט ער געקענט מחדש זיין א נייע זאך – דעם איסור עבודה זרה – כדי עס זאל נישט ווערן נאכאמאל דער זעלבער טעות. **אויב ער וואלט געהאט נאר גבורה, וואלט מען זיך געדארפט פורש זיין פון דער וועלט** – „יעדער איינער משוגע, ס'איז דא איין גוטער מענטש וואס פארשטייט דעם אמת." אבער אברהם האט געהאלטן אז **מענטשן זענען נישט אזוי משוגע** – מילא מוז מען פארשטיין זייער טעות, און ענדליך קען מען זיי מסביר זיין.

13) „ושבר הצלמים" – נישט פיזיש, נאר מיט ארגומענטן:

דער רמב"ם שרייבט „ושבר הצלמים" – ער האט צובראכן די צלמים. דער חידוש איז אז דער רמב"ם מיינט **נישט** אז ער האט פיזיש צובראכן מיט די הענט. **מיט זיינע ארגומענטן האט ער צובראכן די צלמים** – נישט מיט די הענט, נאר מיט די ארגומענטן האט ער צובראכן די „בתי עבודת הצלמים." ער האט אינטעלעקטועל צובראכן דעם גאנצן סיסטעם פון צלם-דינסט.

14) אברהם אבינו'ס גרויסער חידוש: ייחוד פון עבודות גשמיות לשם שמים:

דאס איז אויסגערופן געווארן **„דער חידוש הנפלא"** פון אברהם אבינו:

די פריערדיגע חכמים (דור אנוש) האבן געהאלטן אז מ'קען נישט זיין אזוי **מופשט** (אבסטראקט) אין עבודת ה'. זיי האבן געוואלט מאכן דעם אייבערשטן מער **מוחש** (קאנקרעט/טאנגיבל), און דערפאר האבן זיי אנגעהויבן מאכן צורות און כוכבים אלס מיטלער.

אברהם אבינו האט **נישט** געזאגט אז מ'דארף אויפהערן מיט אלע גשמיות'דיגע עבודות. ער האט מחדש געווען א **נייע פארמולע: „דער אייבערשטער בלייבט מופשט, אבער די עבודה דארף נישט זיין מופשט."** דאס הייסט: מ'קען טון אלע עבודות וואס מ'טוט פאר עבודה זרה – השתחויה, הקרבה, נסכים – אבער מ'גייט עס **מייחד זיין לשם שמים**, פאר דעם אמת'ן אייבערשטן.

דער צוועק פון די גשמיות'דיגע עבודות איז **„כדי שיכירוהו"** – כדי דער עולם זאל דערקענען דעם אייבערשטן. דער רוב העולם דארף האבן „עפעס א פיל" (א געפיל, א טאנגיבלע דערפארונג). פון דעם זעט מען אין תורה אז אברהם אבינו האט **געמאכט מזבחות** – ער האט נישט נאר געזאגט פילאזאפיע.

דאס איז דער יסוד פאר דעם הלכה'שן חידוש: פארוואס זענען דא עבודות וואס מ'טאר נישט טון פאר עבודה זרה, אפילו אויב די עבודה זרה'ניקעס טוען עס נישט? ווייל **דער חידוש איז אז מ'דארף ייחד'ן אלע עבודות לשם יחוד** – די עבודות באלאנגען נאר צום אייבערשטן.

15) אברהם אבינו'ס ארגומענט קעגן צורות – פארוואס מ'דארף שברן:

אברהם'ס ארגומענט צו די עולם: „דער גלגל וואס איר זאגט – איך פארשטיי אז ס'איז א גלגל, אבער ער איז נישט דער ערשטער, ער איז נאר א צווייטער (א שליח). אויב אזוי, פארוואס האט דער עולם דעם אמת פארגעסן? **ווייל זיי האבן געמאכט גלגלים, ווייל זיי האבן געמאכט צורות.** אויב אזוי, איז ראוי לשבר את הצורות, ווייל דער עולם וועט זיך טועה זיין אין דעם." אבער אברהם'ס חידוש איז אז **ניין** – די עבודות גופא זענען נישט דער פראבלעם, נאר **וועמען** מ'טוט זיי פאר. מ'דארף זיי ייחד'ן לשם שמים.

16) „נעשה לו נס ויצא לחרן" – דער נס פון אור כשדים:

ווען זיי האבן אים געוואלט הרג'ענען, „נעשה לו נס ויצא לחרן." – „וואס טוט א גוי ווען איינער געווינט זיין דעבאטע? ער וויל אים הרג'ענען." דער רמב"ם מיינט כנראה דעם נס פון **אור כשדים** (דער פייער-אויוון). **פרקי דרבי אליעזר** זאגט אז ער איז געווען „משוקע" (אריינגעווארפן) אין אור כשדים.

17) אין חרן – א נייע שטופע: קביעות:

אין חרן האט אברהם שוין געהאט **קביעות** – די עולם האט שוין געוואוסט אז ער איז דער חכם אברהם, און מ'האט אנגעהויבן גלייבן. ער האט דארט **לקרות בקול גדול לכל העם** – מכריז געווען פאר אלעמען.

18) אברהם אבינו vs. משה רבינו – חכמה vs. נבואה:

דער רמב"ם אין **מורה נבוכים** איז זייער מדגיש אז **אברהם אבינו האט נישט גערעדט בנבואה.** ער איז טאקע געווען א נביא, אבער **ער האט נישט גערעדט בנבואה** – ער איז נישט געווען א נביא וואס מ'שיקט. ער האט מסביר געווען **מיט שכל, מיט חכמה.** משה רבינו קומט שפעטער מיט א נייע זאך – ער זאגט **בשם השם**, אלס נביא.

19) „מהלך וקורא ומקבץ העם" – דער טייטש פון „לך לך":

דער רמב"ם לערנט אז אברהם אבינו איז **ארומגעגאנגען אין נדידה** – ער איז גולה געווען. **דאס איז דער רמב"ם'ס טייטש אויף „לך לך":** ס'איז טאקע דער אייבערשטער האט אים געשיקט, אבער דער רמב"ם לערנט אז ער איז געגאנגען **ווייל ער האט געדארפט אוועקגיין פון אור כשדים.** און וואו ער איז געגאנגען, האט ער צוזאמגעמאכט חסידים – **„מעיר לעיר וממלכה למלכה"** – ער איז געווען אן ארומגייער.

20) „ויקרא שם בשם ה' אל עולם" – דער טייטש פון „שם":

דער רמב"ם טייטשט אין אן אנדער פלאץ אז **„בשם ה'"** מיינט „מוציא ראשון אל עולם" – ער האט מכריז געווען אין דער וועלט. אבער דאס ווארט **„שם"** איז שווער: פשוט'ער פשט רעדט זיך אויף ארץ ישראל (דארט האט ער גערופן). אבער דער רמב"ם לערנט עפעס אנדערש – **אויפ'ן גאנצן וועג, וואו ער איז געגאנגען, איז ער די גאנצע צייט קורא**, און ביז ער איז אנגעקומען אין ארץ ישראל, איז ער נאך אלץ קורא.

21) „מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו" – אברהם'ס אינדיווידועלע אופן:

ווען מענטשן זענען געקומען, **„היה מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת."** דאס מיינט:

- ער האט **נישט נאר געהאלטן דרשות אין סטעדיומס.** ער האט זיך אפגעגעבן מיט מענטשן **ביחידות**, איין מענטש אויף אמאל.

- **יעדער האט געהאט זיינע קשיות און זיינע פראבלעמס** – ער האט געדארפט מסביר זיין לפי דעתו פון יעדן איינעם.

- **א נביא קען זאגן אזא זאך** (אויטאריטעטיוו, „כה אמר ה'"). אבער אברהם, וואס האט נישט גערעדט בנבואה, **האט געדארפט מסביר זיין** – און ווען ער האט מסביר געווען, האט ער געדארפט מסביר זיין לפי דעתו פון יעדן איינעם.

22) „מתקבצים" – נישט נאר א שיעור, נאר א תנועה:

דאס ווארט **„מתקבצים"** מיינט נישט נאר אז זיי זענען געקומען צו א שיעור. **ס'מיינט אז זיי זענען געווארן זיינע מענטשן** – „אנשי בית אברהם." זיי זענען געווארן **חסידי אברהם אבינו.** ער האט געמאכט אן אוהל, און מענטשן זענען געקומען. דער רמב"ם קוקט אן אז **ער האט געמאכט א רעליגיע** – „דער פאונדער פון די רעליגיע איז געווען אברהם אבינו."

23) „אלפים ורבבות" – פון וואו נעמט דער רמב"ם?

אין תורה שטייט ביי די מלחמה אז ער האט געהאט **318 עבדים.** דער פשוט'ער פשט פון „אנשי בית אברהם" מיינט עבדים. אבער דער רמב"ם לערנט אז **ס'איז נישט נאר עבדים – ער האט געהאט חסידים**, טויזנטער מענטשן וואס האבן זיך אנגעשלאסן. דער מקור איז מסתמא **„ואת הנפש אשר עשו בחרן"** – די נפשות וואס זיי האבן „געמאכט" אין חרן, וואס דער מדרש טייטשט אז דאס זענען די גרים/אנהענגער.

24) „ושתל בליבם העיקר הגדול הזה" – די לשון פון „עיקר":

די לשון „עיקר" איז א זאך פון פלאנצן (שורש/ראָאָט) – ער האט איינגעפלאנצט דעם שורש, דעם יסוד, אין זייערע הערצער.

25) „וחיבר בו ספרים" – אברהם אבינו האט מחבר געווען ספרים:

מסתמא רעדט ער פון **„מסכת עבודה זרה פון אברהם"** (א מדרש'ישע מסורה), וואו ער איז מסביר געווען וויאזוי דער טעות פון עבודה זרה האט זיך אנטוויקלט. **נישט נאר הלכות, אויך הלכות** – ווייל ער איז מסביר וויאזוי די מיסטעיק האט זיך אנטוויקלט, און ער דערקלערט אז **די אלע אנדערע עבודות איז עבודה זרה.**

26) יצחק אבינו – „וישב יצחק מלמד ומחזיר":

- **„וישב"** – די גמרא טייטשט „יושב ויושב" – יצחק איז געווען א **ישיבה.** ער האט זיך געזעצט און פארגעלערנט.

- **„מלמד ומחזיר בתשובה"** – א רבי דארף אויך זיין א מחזיר בתשובה, ווייל ער דארף זיך לערנען די תלמידים מתחילה.

27) וואס האט ער מודיע געווען ספעציעל פאר דעם ממשיך?

וואס האט ער מודיע געווען ספעציעל פאר יצחק (דעם ממשיך), ווייל ער האט דאך מודיע געווען פאר יעדן איינעם? דער תירוץ: **די חכמה וויאזוי צו מסביר זיין** – ס'איז נישט אזוי סימפל, מ'דארף וויסן וויאזוי צו ענטפערן **לפי חכמתו און לפי צייט** פון יעדן איינעם. דאס איז א ספעציעלע חכמה וואס ער האט איבערגעגעבן צום ממשיך.

28) יעקב אבינו — א שלמות: אלע קינדער:

„ויעקב אבינו לימד בניו כולם" — אנדערש ווי יצחק, וואס האט נאר געלערנט מיט יעקב (עשו האט נישט געהאלטן ביים לערנען, ער איז נישט געווען קיין יושב אוהלים), האט יעקב אויסגעלערנט **אלע** זיינע קינדער. דאס איז געווען **מיט א שלמות.**

29) „והבדיל לוי ומינהו ראש" — לוי אלס ראש:

יעקב האט **אפגעזונדערט לוי** און אים געמאכט פאר ראש — א ספעציעלע ראלע אלס דער ממשיך פון דער מסורה.

[Digression: דאס איז א גוטע הכנה פאר פסח — ביי דער הגדה זאגט מען „מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו", און דער גאנצער פרק א' פון הלכות עבודה זרה איז אייגנטליך **די גאנצע מעשה** וואס מ'דערציילט ביים סדר.]

פרק א' הלכה ג' (סוף) — יעקב אבינו, שבט לוי, און דער מנגנון פון מסורה

דברי הרמב"ם

„יעקב אבינו לימד בניו כולם, ויבדל לוי וימנהו ראש, ויושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם. וצוה את בניו שלא יפסיקו מזרע לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשתכח הלמוד."

„והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב והנלוים עליהם, ונעשו בעולם אומה שיודעת את ה'."

פשט

יעקב אבינו האט אויסגעלערנט אלע זיינע קינדער, אבער אויסגעטיילט לוי אלס דער „ראש" — דער פירער פון דער מסורה — און אים געשטעלט אין א ישיבה צו לערנען דרך השם. ער האט אויך באפוילן אז שבט לוי זאל אייביג האבן א „ממונה אחר ממונה" — יעדן דור א ממשיך, כדי די לימוד זאל נישט פארגעסן ווערן. דאס האט זיך פארשטארקט ביי בני יעקב און „הנלוים עליהם" ביז עס איז געווארן אן „אומה שיודעת את ה'."

חידושים און הסברות

1) „ולשמור מצות אברהם" — דער מקור אין פסוק:

דער רמב"ם פארבינדט דאס מיט דעם פסוק „כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'" (בראשית י"ח, י"ט). „מצות אברהם" איז דער דרך השם וואס אברהם האט איבערגעגעבן.

2) „ממונה אחר ממונה" — דער מנגנון פון מסורה:

יעקב האט נישט סתם געלערנט מיט לוי — ער האט א סיסטעם אויפגעשטעלט: יעדן דור מוז האבן א ממונה פון שבט לוי, „כדי שלא תשתכח הלמוד". דאס איז א פארמעלע אינסטיטוציע פון מסורה-איבערגעבונג.

3) דער מקור אז לוי איז דער מלמד — פון ברכת יעקב און ברכת משה:

יעקב האט געזאגט אויף שמעון ולוי „אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל" (בראשית מ"ט, ז'), און די גמרא לערנט אז דאס מיינט אז זיי גייען ארום אויסלערנען. משה רבינו האט שפעטער געזאגט „יורו משפטיך ליעקב" (דברים ל"ג, י') — דאס באשטעטיגט אז שבט לוי'ס תפקיד איז ללמד.

4) „והנלוים עליהם" — גרים און בני נח:

„הנלוים" מיינט נישט נאר אידן, נאר אויך גרים און אנדערע מענטשן — „בני נח הנלוים אל ה'". דער לשון איז ענלעך צו „וכל הנלוים עליהם" אין מגילת אסתר (אסתר ט', כ"ז).

5) „ונעשו בעולם אומה שיודעת את ה'" — פון יחידים צו אומה:

א פראגרעס: פון יחידים (חנוך, מתושלח, נח, שם, עבר) צו אלפי רבבות — ביז עס איז געווארן אן „אומה". דאס איז א שיינער פאראלעל צו דער אנטוויקלונג פון עבודה זרה — דארט אויך האבן יחידים אנגעהויבן מיט א טעות, און עס האט זיך פארשפרייט ביז די גאנצע וועלט.

פרק א' הלכה ד' — דער ירידה אין מצרים, שבט לוי, און משה רבינו'ס שליחות

דברי הרמב"ם

„עד שהארכו הימים לישראל במצרים, וחזרו ללמוד מעשיהם ולעבוד עבודה זרה כמותם... חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות, ומעולם לא עבד שבט לוי עבודה זרה."

„וכמעט קט וחזרו בני יעקב לטעות העמים ותעייתם."

„מאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו, עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו. כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' בישראל לנחלה, הכתירן במצוות והודיעם דרך עבודתו, ומה יהיה משפט עבודה זרה וכל התועים אחריה."

פשט

נאך לאנגע יארן אין מצרים האבן די אידן אנגעהויבן נאכמאכן די מצריים'ס מעשים און דינען עבודה זרה. נאר שבט לוי האט זיך געהאלטן ביי די מצוות פון די אבות און קיינמאל נישט געדינט עבודה זרה. כמעט וואלטן בני יעקב צוריקגעפאלן צו דער טעות פון די פעלקער. פון ליבשאפט צום אייבערשטן און פון דער שבועה צו אברהם אבינו, האט דער אייבערשטער געמאכט משה רבינו פאר דעם רבן של כל הנביאים און אים געשיקט. ווען משה האט נבואה באקומען און ה' האט אויסגעקליבן ישראל, האט ער זיי געקרוינט מיט מצוות, זיי מודיע געווען דעם דרך עבודתו, און וואס דער משפט איז פאר עבודה זרה.

חידושים און הסברות

1) „אריכות הימים מאכט גרויסע חורבנות":

דער לשון „עד שהארכו הימים" — צו לאנג בלייבן אין א שלעכטע סביבה איז אן אליין א סיבה פאר ירידה. „אריכות הימים" — צייט אליין — מאכט חורבנות. דאס איז א כלל: מ'דארף אלעמאל „פריש פיקסן" — אויפ'ס ניי באפעסטיגן דעם אמת, ווייל צייט ערודירט.

2) דער מקור פון „וחזרו ללמוד מעשיהם" — יחזקאל:

דער רמב"ם שטיצט זיך אויף יחזקאל, וואו עס שטייט אז די אידן האבן אין מצרים געדינט עבודה זרה. אין דער תורה אליין קומט דאס נישט אזוי קלאר ארויס.

3) פארוואס שבט לוי האט זיך געהאלטן — „מצות אבות":

שבט לוי האט זיך געהאלטן ווייל זיי האבן געדענקט אז זייער תפקיד איז ללמד — „ממונה אחר ממונה". דער סיסטעם וואס יעקב האט אויפגעשטעלט האט פונקציאנירט. דאס איז אויך דער מקור פארוואס משה רבינו — וואס איז דווקא פון שבט לוי — איז געווען דער גואל.

4) שבט לוי ביים עגל:

דער פאקט אז שבט לוי האט קיינמאל נישט געדינט עבודה זרה ווערט אויך באוויזן ביים חטא העגל — אנדערע אידן, וואס האבן זיך א פאר מינוט צוריק באפרייט פון מצרים, זענען גלייך צוריקגעפאלן. אבער לוי איז נאך געווען שטארק. עס ווערט דערמאנט דער בריסקער רב אין תורה וואס ברענגט דעם שלמי אמונים (סוכות) אויף דעם ענין.

5) צי שבט לוי האט נישט מיטגעארבעט אין בנינים פאר עבודה זרה:

אפשר האט דער רמב"ם געטראכט אז אין מצרים האט מען געבויט היכלות פאר עבודה זרה, און נאר שבט לוי האט נישט מיטגעארבעט. דער כהנים-סטאטוס פון שבט לוי האט אפשר באדייט אז זיי האבן נישט געדארפט טון קיין ארבעט. אפשר האבן די ערשטע אידן ביי רצון מיטגעארבעט אין די בנינים (פאר עבודה זרה), און ערשט שפעטער איז עס געווארן שקלאפעריי.

6) „וכמעט קט" — דער מקור פאר „שער החמישים":

דער לשון „וכמעט קט" – נאך אביסל וואלטן בני יעקב פארלוירן געגאנגען – איז דער מקור פאר וואס אלע חסידישע ספרים זאגן אז עס איז געווען נאך איין מינוט געבליבן אין „שער החמישים" פון טומאה. דער רמב"ם נוצט נישט דעם לשון „שער החמישים", אבער די איידיע איז דא: נאך אביסל בלייבן, „ואוקר שורש אברהם אבינו נעקר" – דער שורש וואס אברהם האט איינגעפלאנצט („נטע אברהם אשל") וואלט אויסגעריסן געווארן.

7) „לטעות העמים ותעייתם" – צוריק צו דער טעות פון אנוש:

דער רמב"ם מיינט אז עס איז די זעלבע טעות: מ'פארגעסט דעם אייבערשטן, מ'ווערט נמשך נאך די כוכבים. דאס איז אלעמאל א סכנה, נישט נאר איינמאל געשען. דער מכשול אז מ'זעט נאר עבודה זרה ארום זיך, מ'מיינט אז דאס איז די גאנצע וועלט – דאס איז אלעמאל א סכנה.

8) דער חילוק צווישן דער ערשטער מאל (אנוש) און שפעטער:

די ערשטע מאל (אנוש'ס דור) האט מען געדארפט הסברים – ווי אזוי קומט מען צו אזא טעות? אבער שפעטער, נאך טויזנטער יארן וואס מ'טוט שוין אזוי, דארפן די גוים שוין נישט קיין הסבר – „דאס איז דער רב, און דער רב טוט עס אזוי". דער רמב"ם'ס הסבר אין הלכה א'-ב' איז מער א הסבר ווי אזוי אדם הראשון האט געוואוסט פון השם און ווי אזוי די טעות האט זיך בכלל אנגעהויבן. אבער שפעטער איז דער חידוש אז מ'ווייסט יא דעם אמת, נישט אז מ'ווייסט נישט.

9) די מצריים האבן בכלל נישט נאכגעגאנגען אברהם:

די מצריים זענען אפשר געבליבן מיט זייער טעות אלע יארן – זיי האבן קיינמאל נישט אנגענומען אברהם'ס לערע. די אידן האבן זיך פשוט „פארגוי'אישט" – נמשך געווארן נאך זייערע שלעכטע שכנים.

10) „מאהבת ה' אותנו" – דער מקור אין פסוק:

דער רמב"ם נוצט דעם לשון פון פסוק „מאהבת ה' אתכם" (דברים ז', ח'). דער אייבערשטער האט אונז ליב, און צוזאמען מיט דער שבועה צו אברהם אבינו, האט ער אונז געראטעוועט.

11) פארוואס א „שארטקאט" דורך משה – און נישט נאכאמאל דער לאנגער וועג פון אברהם:

פארוואס האט דער אייבערשטער נישט נאכאמאל גענומען א מענטש וואס זאל האבן דעם אמת און אים פארשפרייטן (ווי אברהם)? דאס וואלט גענומען פערציג יאר! דער תירוץ: ווייל דער שבועה פון אברהם אבינו האט געבעטן אז עס זאל זיין אן „אומה יודעת ה'" – נישט סתם אז איינער ווייסט. דער גאנצער חידוש פון אברהם אבינו איז געווען נישט אז א יחיד ווייסט (א יחיד קען זיך אלעמאל כאפן פילאזאפיע), נאר אז עס זאל זיין אן אומה. אויב די אומה וואלט פארלוירן זייער „רצף" – זייער המשך פון אברהם אבינו – וואלט געווען זייער שווער. משה רבינו האט געקענט טון וואס אברהם האט אריגינעל געטון, אבער דער אייבערשטער האט א „שארטקאט" געמאכט דורך נבואה, ווייל עס איז געקומען אן אקארד – די שבועה. אן אברהם אבינו'ס שבועה וואלט עס נישט געוו

ען.

12) דער חידוש אז „אונז זענען פון אברהם אבינו" – עפעס פעלט אן דעם:

דער ענין פון „ידעת השם" איז אז מיר זענען פון אברהם אבינו. אויב מ'וואלט נאכאמאל אנגעהויבן „פון סקרעטש" – אפילו אויב עס וואלט טעכניש מעגלעך געווען – וואלט עפעס געפעלט. דער המשך, דער רצף פון אברהם אבינו, איז א וועזנטלעכער טייל פון דער אומה'ס אידענטיטעט.

13) „עשה משה רבינו" – דער אייבערשטער האט אים באשאפן:

דער לשון „עשה משה רבינו" ווערט אויסגעטייטשט: דער אייבערשטער האט אים באשאפן – אבער אזוי ווי יעדן מענטש. ער האט אים נישט באשאפן אלס א ספעציעלע באשעפעניש, נאר ער האט אים שפעטער אויסגעקליבן.

14) „הכתירן במצוות" – דער לשון פון „כתר":

דער רמב"ם נוצט דעם לשון „הכתירן" – ער האט זיי געקרוינט מיט מצוות. דאס איז א לשון פון כבוד – מצוות זענען א קרוין, נישט א לאסט.

15) דער פאראלעל צווישן אברהם'ס חכמה און משה'ס נבואה:

אלעס וואס אברהם אבינו האט „מסיר" געווען (אראפגענומען) מיט חכמה – די טעות פון עבודה זרה – האט משה רבינו נאכאמאל באוויזן מיט נבואה. אברהם האט גענוצט שכל'דיגע ארגומענטן; משה האט באקומען דירעקטע נבואה. ביידע האבן דאס זעלבע אויפגעטון: „משפט עבודה זרה וכל התועים אחריה".

16) „דרך עבודתו" – דער זעלבער לשון ווי ביי אברהם:

דער רמב"ם נוצט דעם לשון „דרך עבודתו" – וואס איז דער זעלבער לשון וואס ער האט פריער גענוצט ביי אברהם אבינו'ס לערע („דרך השם"). דאס ווייזט אז משה'ס תורה איז א המשך פון אברהם'ס דרך, נאר אויף א העכערער מדרגה – דורך נבואה אנשטאט דורך חכמה אליין.

17) דער חילוק צווישן אברהם'ס און משה'ס אופן – טראץ דער המשכיות:

ביי אנדערע ענינים – ווי אהבת ה' און יראת ה' – האט משה רבינו גע'אסר'ט זאכן מיט אנדערע כללים ווי אברהם. ס'איז נישט נויטיגערווייז לויט די זעלבע כללים.

דער פונדאמענטאלער חילוק אין דער מציאות: אברהם אבינו איז נאך נישט געווען קיין אייגענע אומה. ער האט געהאט אהבה און סימפאטיע צו אלע מענטשן. ווען ער האט גערעדט וועגן „כל הטועים אחריה" – האט ער געמיינט: דער מענטש איז משוגע, מ'דארף אים אויפקלערן, אבער נישט הרג'ענען. **אברהם אבינו האט נישט געהארגעט קיינעם.**

משה רבינו – ביי אים איז שוין דא אן אייגענע אומה. מ'דארף שוין נישט אזוי שטארק קעירן פאר די אנדערע מענטשן. ביי משה רבינו קען שוין קומען אויף נבואה – מיט שטרענגערע דינים, אריינגערעכנט מיתת בית דין פאר עובדי עבודה זרה.

18) אברהם'ס כללים vs. משה'ס הלכות:

אברהם אבינו האט געארבעט מיט כללים (אהבה, מופתים, הסברים), אבער משה רבינו האט ספעציפישע הלכות באקומען. ס'איז לויט די זעלבע כללים, אבער די פרטי הלכות פון עבודה זרה (וואס דער רמב"ם גייט אויסלייגן אין די קומענדיגע פרקים) זענען משה'ס ספעציפישע אויסארבעטונג פון אברהם'ס ברייטערע פרינציפן.

סיכום פון פרק א' בכללות – דער רמב"ם'ס שטרוקטור

חידושים און הסברות

פרק א' איז א הקדמה – „צד השלילה":

- **הלכות יסודי התורה** (אנפאנג) = דער **צד החיוב** – ער איז מסביר די בעיסיקס: וואס די וועלט איז, וואס דער אייבערשטער איז.

- **הלכות עבודה זרה פרק א'** = דער **צד השלילה** – ער איז מסביר וואס עבודה זרה איז, וויאזוי זי האט זיך אנטוויקלט, און וויאזוי די אמת איז ארויסגעקומען פון דארט (דורך אברהם, יצחק, יעקב, שבט לוי, און משה רבינו).

- **פרק ב' און ווייטער** = דער אייגנטלעכער „משפט עבודה זרה" – די פראקטישע הלכות וואס מ'גייט לערנען פון ווייטער.

דאס הייסט, פרק א' איז ממש א הקדמה צום גאנצן ספר, אזויווי דער אנפאנג פון הלכות יסודי התורה איז א הקדמה צו פארשטיין דעם אייבערשטן, איז פרק א' פון הלכות עבודה זרה א הקדמה צו פארשטיין דעם קעגנזאץ – די טעות פון עבודה זרה און דער היסטארישער קאנטעקסט.

[Digression: עס ווערט דערמאנט אז אפשר איז דא אנדערע שיטות אין אנדערע ראשונים – מ'קען לערנען דעם **רמב"ן אין עשרת הדברות**, ער לייגט אראפ זיין פשט אין אנדערע פלעצער. אבער דער רמב"ם לייגט זייער שטארק אראפ **זיין** וועג וויאזוי צו פארשטיין וואס איז די עבודה זרה וואס די תורה אסר'ט.]

תמלול מלא

הלכות עבודה זרה – הקדמה און מנין המצוות

מקום הלכות עבודה זרה אין ספר המדע

רבותי, מיר הייבן אן היינט, הלכות עבודה זרה. מיר האלטן אינמיטן ספר המדע. ספר המדע באשטייט אזוי פון:

- הלכות יסודי התורה, וואס דאס זענען די עיקרי האמונה קען מען זאגן

- הלכות דעות, וואס דארט זענען מידות טובות

- הלכות תלמוד תורה האבן מיר יעצט געענדיגט, וויאזוי מ'לערנט תורה, וויאזוי מ'איז מכבד תלמידי חכמים

- און יעצט גייען מיר לערנען הלכות עבודה זרה, וואס דאס איז די פארקערטע פון יסודי התורה

יסודי התורה איז וואס יא, ווער דער אייבערשטער איז און וויאזוי מ'דארף דינען דעם אייבערשטער, און להפכו דינען עבודה זרה. איז גייט אונז דער רמב"ם געבן אסאך אסאך הלכות, א גאנצע לאנגע זאך פון הלכות, און אסאך אסאך מצוות.

קשיא אויף דעם סדר

ס'איז דא אמת וואלט געדארפט זיין ממש די נעקסטע נאך הלכות יסודי התורה לכאורה קומט הלכות עבודה זרה, ווייל ס'איז ממש "לא יהיה לך". און דער רמב"ם אין די, אויב איך געדענק, ווען ער האט גערעדט פון די פערצן ספרים וואס ער האט געמאכט, זאגט ער אז דאס איז די זאך וואס מ'דארף וויסן תחילה לכל, כגון יחוד ה' ואיסור עבודה זרה. יחוד ה' איז יסודי התורה פרק א', און די איסור עבודה זרה איז ממש די היפך פון דעם.

ס'איז כמעט א קשיא ביי מיר פארוואס ס'שטייט נישט גלייך נאך הלכות יסודי התורה, אדער אפילו אין הלכות יסודי התורה, נאך פרק א' זאל שטיין די איסור עבודה זרה.

תירוצים אויף דעם סדר

איך טראכט אז ס'איז דא אויף דעם א פשט, א געוויסע הסבר. ס'קען זיין אז דער רמב"ם האט פארשטאנען אז קודם וויל ער אראפלייגן די גאנצע פאזיטיוו פיקטשער פון וויאזוי ס'זעט אויס א איד. יא, א איד איז יסודי התורה, מיט מידות דעות, מיט לערנען תורה. נאכדעם גייט ער צו די נעגאטיוו, צו שלילה, סור מרע.

אבער איך מיין אז די וועג וויאזוי ס'איז געשען איז, די ענין פון תלמיד חכם איז וואס ס'איז מחבר יסודי התורה מיט דעות, און נאכדעם דעות מיט הלכות תלמוד תורה. מכבד זיין א תלמיד חכם, וויאזוי א תלמיד חכם מאכט א קידוש השם, און אזוי ווייטער און ווייטער. דער תלמיד חכם איז די חוט השני וואס לויפט דורך צווישן די ערשטע פאר הלכות פון ספר המדע.

און אויך וויאזוי מ'קען אויך פארשטיין הלכות תשובה קומט נאכדעם. ס'איז ווי די ערשטע דריי פארטס איז די פאזיטיוו, דאך דעם דיעלט מען מיט די נעגאטיוו, וויאזוי עבודה זרה, וואס אויב מ'האט נישט געטון תשובה, און נאכדעם די פיקס פון די נעגאטיוו זאגסטו. יא. תשובה איז אויף הלכות עבודה זרה. כל יבושה מושכתו... בעצם הלכות תלמוד תורה ענדיגט זיך מיט א מין תשובה אויף ביזוין תלמיד חכם, ווייל נידוי איז א וועג פון עונש און תשובה צו טון אויף ביזוין תלמיד חכם.

נאך א נקודה קען מען אויך זאגן, מ'גייט זען אפשר בעסער מ'גייט זען אין סוף פרק א', אז עבודה זרה, די עיקר איסור עבודה זרה, די איידיע, די מין דערפון, איז בעצם שוין כולל אלעס אין פרק א' פון יסודי התורה, אז ס'איז דא איין גאט און ער פירט אלעס. עבודה זרה איז בסך הכל נישט דאס. ס'איז נישט אמת'דיג דא א חידוש אין דעם, טעארעטיש. דער עיקר חידוש לכאורה פון עבודה זרה גייט מען זען איז א געוויסע פראקטישע זאך, וויאזוי די תורה אנטוויקלט זיך, וויאזוי די תורה לייגט אראפ, אין וועלכע סארט זאכן. ווייל עבודה זרה איז בעצם אזויווי א גדר, ס'איז אלץ א פראקטישע זאך, מ'זאל נישט טון די זאכן וואס איז גורם א טעות אין יסודי התורה. סאו פאר דעם קען זיין אז ס'איז נישט ממש יסודי התורה, ס'איז מער אזויווי א סטעפ נאכדעם, ס'איז מער פראקטישע אזהרות.

מנין המצוות פון הלכות עבודה זרה

סאו ווען דער רמב"ם הייבט אן הלכות עבודה זרה, רעכנט ער אויס אלע מצוות אזויווי זיין סדר, און דאס איז א לאנגע רשימה, ווייל **"יש בכללן אחת וחמשים מצוות"**. מצוות עבודה זרה האט 51 מצוות, בסך הכל נאר צוויי מצוות עשה, ווייל כמעט אלעס איז לא תעשה. צוויי מצוות עשה און 49 מצוות לא תעשה, **"וזהו פרטן"**.

דאס איז פשוט ווייל דער רמב"ם האט פארשטאנען אז ס'איז דא טאקע אין די תורה זייער אסאך מצוות פון נישט טון, נישט טון עבודה זרה, נישט טון א זאך וואס ברענגט צו עבודה זרה. און אויך אפילו געוויסע מצוות וואס לכאורה האבן נישט ממש מיט עבודה זרה, האט דער רמב"ם פארשטאנען אז ס'באלאנגט צו עבודה זרה. איך האב געברענגט די טשארט וואס הרב ראבינאוויטש האט געמאכט, א שיינע טשארט. ס'איז די זעלבע סדר, אבער ער ווייזט פשוט ווי די מצוות צעטיילן זיך אויף א סדר, און אנשטאט צו ליינען א לאנגע ליסט, קען מען זען קלארער אזוי.

סטרוקטור פון די מצוות – קאטעגאריעס

מחשבה און פנייה צו עבודה זרה

דער ערשטער לאו פון די לאווין פון עבודה זרה איז **"שלא לפנות אחר עבודה זרה"**, ס'טייטש נישט פונה זיין, זיך נישט אינטערעסירן אין עבודה זרה. אונז גייען זען אין פרק ב' די עבודה זרה, **"שלא לתור אחר הרהור הלב וראיית העינים"**, מ'זאל נישט נאכגיין די הרהור הלב און ראיית העינים לענין עבודה זרה. מ'זאל נישט טראכטן צופיל אדער קוקן אויף ענינים פון עבודה זרה.

ער ברענגט זייער א שיינע לשון פון ספר המצוות, ער זאגט אז א מענטש דארף לייגן א גבול אויף זיינע מחשבות. מ'קען נישט טראכטן וועגן עניטינג. א מענטש טראכט אמאל וואס? מחשבה מעג איך עניטינג. ניין. עניטינג וואס איז נישט תורה ומצוות, וואס איז נישט אויסגעהאלטן תורה ומצוות, טאר מען אויך נישט טראכטן. פון עבודה זרה טאר מען נישט טראכטן, אזוי זאגט דער רמב"ם. יא, אונז גייען מיר זען אין פרק ב' די פרטים פון דעם.

דיסקוסיע: חילוק צווישן פנייה און גלויבן

Speaker 1: בהעלות על מחשבה איז דאך, איז טראכטן אין זאכן וואס קען ברענגען נאך זיך עבודה זרה.

Speaker 2: רייט, און נישט טראכטן אז ס'איז גלייבן אין עבודה זרה איז אן אנדערע איסור, גלייבן אין עבודה זרה איז מצות לא תעשה. דא רעדט זיך פון נאך איסורים וואס א פנייה וואס ברענגט צו עבודה זרה, וואס ברענגט צו די עיקר עבודה זרה, אדער אפשר עבודה זרה אליינס קען מען רופן די מצוות מעשיות, אזוי ווי ער געבט דערפאר די עובד זיין אויף די ערשטע ווילסעס. זייער גוט.

גידוף

יא, ווייטער, **שלא לגדף**. נישט מגדף זיין, מגדף זיין דעם אייבערשטן. דער רמב"ם אין פרק ב' גייט דזשאסטיפייען פארוואס גידוף קומט אריין, ס'איז

נישט עכט עבודה זרה. מגדף איז אזוי ווי מברכת השם, אבער דער רמב"ם גייט מסביר זיין אז ס'איז ענליך צו עבודה זרה. יא, גוט.

עיקר עבודת עבודה זרה

ווייטער, עיקר עבודתה, די עיקרים די וועגן וויאזוי מ'דינט עבודה זרה. וועסטו זען למשל אין פרק א'. פרק א' איז נישט קיין מצוה, פרק א' איז די יסוד וואס איז מסביר פארוואס, וויאזוי איז געווארן עבודה זרה און אזוי ווייטער. וויאזוי קומט עס צו מענטשן צו דינען עבודה זרה? מענטשן זענען דאך נישט משוגע. גייט דער רמב"ם זייער שיין מסביר זיין וויאזוי די טעות קען זיך אנטוויקלען.

סאו ווייטער איז עיקר עבודתה, די געווענליכע דרך העבודה. יא. אויך די אינטערעסאנטע זאך איז אז לכאורה אויב ס'איז יא דא א מצוה פון פרק א', איז עס טאקע יא אן עבודה זרה דאורייתא, ווייל דארט איז געווען א מצוה **שלא להעלות על לב שיש אלוה זולתו**, איז עבודה זרה דאורייתא, וואס דאס איז לכאורה די עיקר מינות פון עבודה זרה. אבער עבודה זרה זעט אויס ס'רעדט נאר פון די נעקסטע לעוועלס, ס'רעדט נישט פון די טעות. דאס איז נאך נישט עבודה זרה. ווען מ'האט א קליינע... ס'איז נישט פרק א' ווייזט אז א קליינע טעות קען אונז ברענגען ביז צו די גרעסטע טעות פון ממש עבודה זרה. רייט.

נאכדעם איז דא די דרכי עבודה פון עבודה זרה, וואס איז אלעס אסור, רייט? **שלא לעבדה כדרך עבודתה**, די וועג וויאזוי מ'דינט יענע עבודה זרה. און נאכדעם איז דא, אפילו ס'איז נישט די וועג וויאזוי מ'דינט יענע ספעציפישע עבודה זרה, אבער דאס הייסט אייביג די עבודה, ווי משתחווה זיין, שפעטער זעהט מען נאך די איבריגע פסל, מקטר זיין און אזוי ווייטער.

מאכן פסלים און צורות

ווייטער, **שלא לעשות**, נישט מאכן א פסל. דאס איז אן עקסטערע מצוה. אה, אקעי, וועלן מיר זען. וואס מאכן א פסל?

און נישט פאר זיך און נישט פאר יענעם, און מ'זאל נישט מאכן קיין צורות פון עבודה זרה אפילו פאר שיינקייט. אפילו די צורות זענען נישט עבודה זרה, נאר אה, א שיינע זאך, מאכן א צורה אליין איז אן ענין פון עבודה זרה.

מסית ומדיח — פארשפרייטן עבודה זרה

ווייטער, נאכדעם איז דא, ווי מ'האט פריער געהערט, די גרויסע זאכן וואס האבן צו טון מיט ווען ס'איז בריות צו עבודה זרה, דאס הייסט ער מאכט א מאוומענט, קליינע זאכן, עבודה זרות, דאס איז די נושא פון א מצוות עשה, נישט זיין א מדיח, אן עיר הנדחת, פארברענען אן עיר הנדחת, א מצוות עשה אויף א שטאט וואס זענען אלע געווארן נדח נאך עבודה זרה, דארף מען פארברענען די גאנצע שטאט, מ'טאר נישט צוריק אויפבויען די שטאט נאכדעם, שלא לבנותה, און מ'טאר נישט הנאה האבן פון די געלט פון די עיר הנדחת.

ווייטער, מ'טאר נישט מסית זיין אפילו א יחיד. מדיח איז אז מ'מיינט א רבים, און מסית איז אז מ'מיינט א יחיד. אה, דאס איז די חילוק. ס'איז זייער גוט. סאו דאס איז אזוי ווי אלע זאכן וואס זענען אזוי ווי ביי אברהם אבינו, די הבדל איז דא ויקרא בשם השם, און די אפערזיט איז ויקרא בשם עבודה זרה, דאס איז א מסית ומדיח. אדער נישט ביי בשם השם, יא. וועלן מיר זען, יא.

שלא לאהוב מסית, מ'זאל נישט ליב האבן איינער וואס איז א מסית. און נישט נאר דאס, נאר **שלא לעזוב שנאתו**, מ'זאל נישט אויפהערן פון אים פיינט האבן, מ'זאל אים נישט טרייען מציל צו זיין, און מ'זאל נישט לערנען מלמד זכות זיין אויף אים, אזויווי געווענליך א מענטש וואס איז נדון למיתה איז דא א מצוה פון מלמד זכות זיין. און די פארקערטע, **שלא ימנע מלמד עליו חובה**, פארקערט, אויב האט מען א לימוד חובה, מ'קען זאגן אויף אים עפעס וואס מאכט ערגער זיין מצב, זאל מען עס יא זאגן.

נביא שקר

ווייטער, מ'זאל נישט מתנבא זיין בשם עבודה זרה, און אויב איינער איז מתנבא בשם עבודה זרה, טאר מען נישט אויסהערן פון דעם מתנבא בשם עבודה זרה. ווייטער, א סניף פון דעם איז נישט מתנבא זיין בשקר אפילו בשם השם, זאגן בשקר אז מ'האט א נבואה בשם השם. יא, דאס איז שווער צו פארשטיין פארוואס איז עס נאך עבודה זרה, ס'איז דאך שוין געשטאנען, דער עצם זאך איז שוין יא געשטאנען אויף אן אנדערע פלאץ אין די תורה. ס'קען זיין דא מיינט ער בעיקר אויב איינער זאגט בשם השם צו דינען עבודה זרה, ווייל דעמאלטס איז דאך איינע פון די עיקר וועגן וויאזוי מ'קען זיין שקר בשם השם, פארדעם ליגט עס דא. אבער אויסער וואס ער איז א מסית, איז ער דאך פארלעצט אויך די ענין פון מתנבא, קומט צו נאך אן איסור פון מתנבא בשקר. יא.

שלא לגור, מ'זאל נישט מורא האבן פון הרג'ענען א נביא שקר.

שבועה בשם עבודה זרה

שלא להשבע בשם עבודה זרה, מ'זאל נישט שווערן בשם עבודה זרה.

כישוף און דומה זאכן

יעצט איז דא זאכן וואס זענען נישט ממש עבודה זרה, נאר מ'קען זיך רופן קאטעגאריעס פון כישוף אדער אנדערע פעולות וואס עבודה זרה טוען וואס ברענגט צו דעם. יא:

- **שלא לעשות מעשה אוב**, מ'זאל נישט טון די כישוף וואס הייסט אוב
- מ'זאל נישט טון די כישוף וואס הייסט **ידעוני**
- מ'זאל נישט טראגן די קינדער איבער די פייער וואס איז געווען איינגעפירט פאר די עבודה זרה פון מולך, **שלא להעביר למולך**

מצבה, אבן משכית, אשרה

מ'זאל נישט אויפשטעלן א **מצבה**, דאס הייסט א מזבח וואס איז נישט במקום המקדש. ביי מצבה איז דא דריי מאל אן אינטערעסאנטע פשט, דריי מאל איז דא אן אנדערע פשט אויף דעם.

שלא להשתחוות על אבן משכית, מ'זאל זיך נישט בוקן אויף א שטיינערנע פלאר.

שלא ליטע אשרה, מ'זאל נישט איינפלאנצן די בוים וואס איז געווען איינגעפירט פאר די עבודה זרה.

אפילו לאשמה, אפילו די זאכן זענען אפילו, דאס הייסט נישט נאר עבודה זרה, עבודה זרה וואס איז עבודה זרה, נאר ס'איז שוין כולל אין פריערדיגע מצוות, נאר דא האט מען געזאגט מ'זאל נישט טון די זאכן ענליך צו די מנהגי עבודה זרה, דאס איז...

אויסרייסן עבודה זרה

שוין, די מצוות זענען פון אויסרייסן עבודה זרה, **לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה**. דאס הייסט אז ווען אידן קומען אריין אין ארץ ישראל אדער א איד האט א שליטה איבער א שטאט, זאל מען אויסרייסן עבודה זרה פון דארט. און די לאו איז **שלא ליהנות בעבודה זרה וכל משמשיה**, מ'זאל נישט הנאה האבן פון עבודה זרה, און נישט נאר דאס, נאר מ'זאל נישט הנאה האבן פון די שיינע זאכן וואס מ'לייגט ארויף אויף די נעבד. און דארט גייען מיר נאך אויסרעכענען אליהו הנאות מותרות.

און **שלא ליהנות בתקרובת נעבד**. תקרובת איז די ווארט אז דא זאכן וואס ווערן נישט אליין אסור, למשל איינער דינט א בוים, א בוים אליין ווערט נישט אסור, א בוים איז א לעבעדיגע זאך, מ'הארגעט אים נישט, מ'זעט אים, אבער אויב די תקרובת דערפון, יא, איז מ'האט הנאה, דאס מיינט אז דאס איז אן עקסטערע איסור הנאה צו זיין פון די תקרובת, אזויווי ס'שטייט דארט אינעווייניג אין פרשת חוקת.

נישט חבר'ן מיט עובדי עבודה זרה

שוין, ווייטער זענען די מצוות לאו פון נאך זאכן ענליך צו עבודה זרה און אזוי ווייטער, אבער נישט חבר'ן מיט עובדי עבודה זרה:

- **שלא לכרות ברית לעובדי עבודה זרה**, מיר האבן עס געלערנט די וואך אין די פרשה ביי "השמר לך פן תכרות ברית"
- **שלא לחון עליהם**, מ'זאל נישט רחמנות האבן אויף עובדי עבודה זרה

- **שלא ישבו בארצנו**, מ'זאל נישט לאזן זיי וואוינען אין ארץ ישראל, ווי די פסוק זאגט ווייל לאמיר זיך משדך זיין מיט זיי, און דיינע קינדער וועלן ווערן עובדי עבודה זרה

- **שלא להידמות**, מ'זאל נישט אויסקוקן מיט די מנהגים מנהגים און מלבושים אזויווי עובדי עבודה זרה, זיין ענליך צו זיי

נאך סארטן כישוף

נאכדעם איז דא אפאר סארטן כישוף:

- נישט טון די כישוף וואס הייסט **נחש**

- נישט טון די כישוף וואס הייסט **קוסם**

- נישט טון די כישוף וואס הייסט **מעונן**

- נישט טון די כישוף וואס הייסט **חובר חבר**

- נישט טון די כישוף וואס הייסט **דורש אל המתים**

- און מ'זאל נישט פרעגן פון די כישוף מאכער וואס הייסט **אוב**

- מ'זאל נישט פרעגן פון די כישוף מאכער וואס הייסט **ידעוני**

- און נאך מאכן קללות

פרק א' הלכה א' — דער אורשפרונג פון עבודה זרה

המשך מנין המצוות — לאוויין פון עבודה זרה

אבער אויב די ציפור דערפון איז יא, דאס מיינט אז מ'איז דא עקסטערע צו נהנה זיין פון די ציפור, דאס שטייט דארט אינעווייניג אין פרק ח'.

נאכדעם איז דא די לאווין פון... נאך זאכן ענליך צו עבודה זרה און אזוי ווייטער, און נישט חבר'ן מיט עובדי עבודה זרה. "לא תכרות ברית" לעובדי עבודה זרה, דאס האבן מיר געלערנט די וואך אין די פרשה, "פן תכרות ברית". "לא תחנם", מ'זאל נישט רחמנות האבן אויף עובדי עבודה זרה. "לא ישבו בארצך", מ'זאל נישט לאזן זיי וואוינען אין ארץ ישראל, ווי דער פסוק זאגט, ווייל למען ס'זאל זיך נישט משדך זיין מיט זיי און דיינע קינדער וועלן ווערן עובדי עבודה זרה. "לא תדמו", מ'זאל נישט אויסקוקן מיט די מנהגים און מלבושים אזוי ווי עובדי עבודה זרה, זיין ענליך צו זיי.

נאכדעם איז דא אפאר איסורים פון כישוף: נישט טון די כישוף וואס הייסט נחש, נישט טון די כישוף וואס הייסט קוסם, נישט טון די כישוף וואס הייסט מעונן, נישט טון די כישוף וואס הייסט חובר חבר, נישט טון די כישוף וואס הייסט דורש אל המתים, און מ'זאל נישט פרעגן פון די כישוף-מאכער וואס הייסט אוב, מ'זאל נישט פרעגן פון די כישוף-מאכער וואס הייסט ידעוני, און נאך א כלליות'דיגע מ'זאל נישט טון כישוף.

חילוק צווישן פארשידענע סארטן כישוף

איך וויל דיר אויסקלארן כישוף. ערשטנס, כישוף איז איין זאך, און דאס איז אפילו אין די יודישע, אלעס איז כישוף. זיי קוקן זיי אן אלס פון די "spooky category". אבער לויט ווי ס'זעט אויס דא, זעט אויס אז דאס איז אנדערש. ווי למשל, לעשות אוב איז מער אזוי ווי ממש א פעולה פון עבודה זרה כמעט. אבער פרעגן די אוב אדער די קוסם, דאס איז נישט ממש... נישט אסור, ס'איז אסור ווייל ס'גייט ברענגען מ'זאל גיין צו עבודה זרה. דער רמב"ם וועט מסביר זיין די ענינים.

לאוויין פון מנהגים און לבושים

און נאכדעם איז דא נאך אפאר לאווין אויסער דאס וואס מ'האט געזאגט א כלליות'דיגע זאך מ'זאל נישט אויסקוקן מיט די מנהגים און מלבושים פון עובדי עבודה זרה, רעכנט מען אויס געוויסע מנהגים און לבושים. אז עובדי עבודה זרה פלעגן מקיף זיין פאת ראש, אונז זאלן מיר דוקא יא לאזן די פאות און נישט מקיף זיין פאת ראש. מ'זאל נישט השחתה'ן פאת זקן. א מאן זאל נישט אנטון עדי אשה, און אן אשה זאל נישט אנטון מלבושים פון א מאן, עדי גבר, וואס מיר האבן געלערנט די וואך. מ'זאל נישט מאכן כתובת קעקע, מ'זאל נישט איינקריצן אין די גוף, און "לא יגודדו", מ'זאל נישט קראצן און נישט שלאגן זיך אויף א מת, און "לא לעשות קרחה על מת".

און דאס זענען די 51 מצוות וואס געהערן צו הלכות עבודה זרה.

פארוואס דער רמב"ם דערציילט דעם מהלך פון עבודה זרה

יעצט גייט דער רמב"ם מסביר זיין, פאר סאם ריזען, נישט וואס מיר אידן, דער רמב"ם גייט אונז מסביר זיין עפעס וואס איז א באזעל פאר מענטשן, מ'ליינט אזוי פיל וועגן עבודה זרה, עס איז געווען א נסיון, און אונז קוקן אן עבודה זרה, עפעס א געטשקעלע וואס מ'בייגט זיך צו דעם, דיפסט דאון מיינט מען גאט, אדער ווי מ'מאכט אן עגל הזהב און מ'זאגט "אלה אלהיך ישראל", עס זעט אונז אויס ווי אן אפגעפרעגטע זאך. און דער רמב"ם זאגט אז דאס איז א קאריקאטור, אבער אונטער דעם איז דא עפעס א מהלך.

דער רמב"ם זאגט דאס נישט כדי מ'זאל זיך קענען נזהר זיין, עס איז נישט דא אן עצה פון נישט טראכטן פון עבודה זרה, אבער דער רמב"ם מאכט אונז דא טראכטן אויף א גוטע וועג, אויף א כשר'ע וועג, אזוי אז מ'זאל פארשטיין וואס עבודה זרה קען זיין.

איך ווייס נישט צו דער רמב"ם האט געקומען פארענטפערן די עובדי עבודה זרה אז זיי זענען נישט אזוי פאני. איך מיין אז ער וויל זייער שטארק אז מ'זאל פארשטיין אז עבודה זרה איז נישט וואס דו מיינסט. דאס הייסט, ער זאגט נישט פשוט אז מ'דארף דאס פארשטיין בעסער. דער רמב"ם איז נישט געהעריג מסביר דא, נאר אין א געוויסע וועג, אבער מ'דארף פארשטיין בעסער אז עבודה זרה מיינט נישט צו גלייבן אין אן אנדערע גאט. וואס מיינט בכלל אן אנדערע גאט? אויב דער קאנצעפט פון גאט מיינט וואס מ'האט געלערנט אין יסודי התורה, איז זייער שווער צו פארשטיין. דערפאר פארשטייען נישט קינדער וואס מיינט עבודה זרה.

עבודה זרה איז א גדר פאר אטעיזם

דער רמב"ם איז מסביר אז עבודה זרה הייבט זיך נישט אן פון דעם. ס'הייבט זיך אן פון דעם אז ס'איז דא אסאך כוחות אויף דער וועלט, וואס ס'איז טאקע דא אזעלכע כוחות, און מ'הייבט אן זיי צו געבן כבוד, און צום סוף פארגעסט מען אז ס'איז דא בכלל א גאט. סאו ווי איך האב דיר געזאגט, לויט ווי ס'קומט אויס אין דעם פרק, עבודה זרה איז א גדר פאר אטעיזם. פון מ'טוט עבודה זרה, קומט מען אן צו פארגעסן בכלל אז ס'איז דא אן עכטער גאט, ווייל מ'הייבט אן צו דינען נאר די מיטלסטע זאכן, און מ'פארגעסט פון די פריערדיגע, פון די ערשטע זאך, פון דער מצוי ראשון וואס שטייט אין יסודי התורה פרק א'.

און וועגן דעם וויל דער רמב"ם דאס זייער שטארק מסביר זיין, ווייל אויב ווייסט מען נישט וואס איז דער איסור עבודה זרה, מיינט מען אז עבודה זרה מיינט אן אנדערע גאט. שטעלט זיך די שאלה, אן אנדערע גאט מאכט שוין בכלל נישט קיין סענס, רייט? ווייל אויב דו גלייבסט אין די ריכטיגע וועגן אז ער איז דער גרויסער בעל היכולת, אז ער איז דער עכטער גאט, נישט דער ווארט, דער נאמען וואס מ'געט אים. סאו דא איז דער רמב"ם מסביר וויאזוי די טעותים קענען זיך אנטוויקלען. רייט, סאו מער ווי סתם פארשטיין פארוואס ס'איז געווען אזעלכע פאני מענטשן, איז עס אויך צו פארשטיין די גדר, וואס די טייטש פון עבודה זרה איז לויט די דרך פון רמב"ם.

אנדערע שיטות

אפשר איז דא אנדערע שיטות און אנדערע ראשונים און אנדערע פשטים, אבער מ'קען לערנען דעם רמב"ן אין עשרת הדברות, ער לייגט אראפ זיין פשט אין אנדערע פלעצער.

אבער דער רמב"ם לייגט זייער שטארק אראפ זיין וועג, וויאזוי צו פארשטיין בכלל וואס איז די עבודה זרה וואס די תורה אסר'ט און וואס זאל מען פון זיי.

די טעות פון דור אנוש — דער ערשטער שטאפל

זאגט דער רמב"ם... איך האב דיר דערציילט א היסטאריע לעסאן? יא. דער רמב"ם לייגט עס אראפ א לאנגע שיינע מעשה וויאזוי ס'האט זיך אנטוויקלט במשך פון דורות עבודה זרה.

זאגט דער רמב"ם, בימי אנוש, אין די צייטן פון אנוש, אנוש איז געווען א זון פון שת, שת, I'm sorry, שת. בימי אנוש, אין די צייטן פון אנוש, אזוי ווי

ס'שטייט אין די גמרא אז עובדי עבודה זרה כדור אנוש, אז דער דור אנוש האט זיך אנגעהויבן מיט עבודה זרה. וואס איז געווען?

זאגט דער רמב"ם אזוי, **טעו בני האדם טעות גדולה,** האבן מענטשן געמאכט א גרויסע טעות, **ונבערה עצת חכמי אותו הדור,** די עצה, די חכמה פון די חכמי הדור איז געווארן נאריש. אנשטאט צו זיין קלוג זענען זיי געווארן אלע נאריש.

די טעות האט זיך אנגעהויבן פון די חכמים

ס'איז פיינט ווי ער מיינט צו זאגן אז די פראבלעם האט זיך אנגעהויבן פון די חכמים. זיי האבן זיך באנארישט, אבער זיי האבן געהאט א גוטע סברא. ס'איז נישט געווען א טעות פון די המונים, ס'איז געווען די טעות פון די טראכטערס.

זאגט דער רמב"ם, **ואנוש עצמו היה מן הטועים,** ס'איז נישט נאר געווען בימי אנוש, נאר אנוש אליין איז געווען א בן אחר בן, ער האט זיך אויך טועה געווען.

זאגט דער רמב"ם, **וזו היתה טעותם,** דאס איז געווען זייער טעות. יא. זיי האבן געזאגט אזוי, **אמרו,** זיי האבן געזאגט אזוי, יא?

Speaker 2: הואיל, וואס זאל איך פארליינען? איז די יסוד אז די טעותים, וואס שטייט דא טעותים? די יו"ד איז א טעות. ס'איז א טעות אין די ווארט טעות, נו? איינער וואס זאגט אזוי, זאגט ער, איך ווייס נישט. נבערה עצת, די טעות איז, ער האט שוין געטראכט די דזשאוק. עניוועיס.

די סברא פון דור אנוש

Speaker 1: האבן זיי געזאגט אזוי, **הואיל והאל יתברך ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם,** אה, ס'איז די הקדמה. כדי צו פארשטיין דארף מען געדענקען הלכות יסודי התורה פרק ב', ג', יא, וואס שטייט די גאנצע סטרוקטור פון די וועלט.

הואיל והאל יתברך ברא כוכבים אלו, כוכבים זענען די שטערנס, **וגלגלים,** וואס אויף זיי ליגן די שטערנס, **להנהיג את העולם,** זיי פירן די וועלט, אזוי ווי זיי האבן פארשטאנען דארט אז דורך די גלגלים ווערט אלע שינויים, און דורך די צורות ווערט די אלע צורות אויף די וועלט. **ונתנם במרום,** און חוץ פון דעם, קודם כל דורך זיי פירט ער די וועלט. אז עס זענען די מכובד די גלגלים, און עס זענען מיט א לייגן אין הימל. וואס זיי זענען אין די הימל. אזוי מער די כוכבים, ווייל די גלגלים זעט מען דאך נישט, אבער ווייס איך נישט צו מ'קען זיי געבן כבוד.

Speaker 2: אקעי, איז גע... אקעי. ווייל גענומען זיי אריינגעלייגט די כוכבים. זייער גוט. אבער די אייבערשטער האט... וואס זיי אפארן. דאס איז א לשון פון די גמרא. שמש משמש לפניו וממילא יא. לא תעשון אתי. זיי זענען אויכעט נישט נאר אז ער האט זיי מכבד געווען. זיי זענען אזוי ווי קרובים למלכות. זיי זענען קרוב צום אייבערשטער. זיי זענען זיינע עבדים העומדים לפניו. וואס זיי זענען נישט אזוי ווי אונז זאלן שטיין פונדערווייטן און זיי זאלן שטיין אונז.

Speaker 1: איז אויב אזוי **ראויים הם לשבחם** איז ראוי פאסט פאר זיי. יא **ראויים הם** וואס טייטש. סיי איז מגיע להם. יא. עס קומט פאר זיי זאל זיי משבח זיין לפארם. זיי זענען זיי דערלויבן וואך איך קלעבן כבוד, וועט צו געבן כבוד.

ווער עס איז נישט נאר פאר זיי דברים חשובים וואס קומט זיך זייער כבוד. נאר **וזהו רצון האל ברוך הוא.** דאס איז דאך אויך דאס דער אייבערשטער וויל. **לגדל, לכבד, מי שגדלו, וכבדו.** עס איז דער אייבערשטער וויל, און ער ברענגט א ראי'. **כמו שהמלך רוצה לכבד עבדיו העומדים לפניו, וזהו כבודו של מלך.** ס'איז עס איז דער טייטש, ער זאגט אייבערשטער וועט דער אייבערשטער, ער האט עס געזאגט, אבער דער עמ' האט א טענה, אזוי ווי א מלך בשר ודם, ער האט זיך זיינע שרים, זיינע קרובים למלכות, וואס זיי זענען עומד לפניו, און ער וויל מען זאל זיי רעספעקטן, אזוי ווי אחשורוש האט געהייסן מען זאל רעספעקטן המן. איך ווייס פארוואס ער האט געזאגט, איז עס נישט נאר, יא, ער זאגט מצוות המלך? יא, אבער נישט נאר ווען מען בייגט זיך פאר המן, מען בייגט זיך נישט נאר פאר המן, ער בייגט זיך בעצם פאר אחשורוש. מ'ווייזט אז מ'רעספעקטעט וואס דער מלך האט געזאגט, מ'זאל עס רעספעקטן! אז אויף דער אייבערשטער האט רעספעקטעד אזוי די כוכבים, די גלגלים, די אלע... ער האט דא נישט גערעדט פון מלאכים דא נאך, נישט טייט? אינטרעסאנט. די כוכבים, די גלגלים, איז וויל דער אייבערשטער מ'זאל זיי רעספעקטן. יא?

דער רמב"ם האט נאך אפגעפרעגט די סברא

דער רמב"ם האט נאך אפגעפרעגט די סברא. א גוטע סברא, ס'סאונדט גוט. אבער עצם שבת זאגן מיר "קל אדון", יא? מיר זאגן דארט "מלאים זיו ומפיקים נוגה", מיר ברענגען ארויס ווי ביוטיפול זיי זענען, מיר ברענגען ארויף כבוד. אבער די פוינט איז "פארים כבוד נותנים לשמו, צהלה ורנה לזכר מלכותו". זיי זענען ביוטיפול, זיי זענען מפואר צו משבח זיין דעם אייבערשטן ביהיינד דיס. אבער זיי האבן געזען אז ס'איז אזוי שיין און ס'איז אזוי פראכטפול, פשטות, דער אייבערשטער וויל מ'זאל זיי דאנקען, מ'זאל זיי זאגן שכוח פאר זייער ארבעט וואס זיי טוען, הגם זיי טוען די ארבעט נאר בשם השם, דער אייבערשטער איז זייער מפעיל און זיי זענען מפעיל די אונטער זיי. אבער זיי האבן געהאלטן אז זיי אליין קומט כבוד.

דער רמב"ם גייט דעסקרייבן ביז אברהם אבינו, גייט ער דעסקרייבן פונקטליך פארוואס ס'קומט זיך זיי נישט קיין כבוד. ווייל די סברא איז לאו בעצם א גוטע סברא, מ'דארף זען וואס איז ראנג דערמיט. מ'דארף טראכטן, א מלך, פארוואס וויל נישט א מלך יעדער זאל קומען נאר זיך בוקן צו אים? פארוואס וויל ער אויך פאר די קלענערע? לכאורה, דאס איז אליין כבוד פאר'ן מלך, אז ס'איז א קל וחומר, אז ער האט גענומען א קליין ביסל פון מיין כבוד. אבער דער אייבערשטער האט נישט געוואלט אז ס'זאל זיין באופן פון אמצעיים וואו מ'געט כבוד אים. דער אייבערשטער האט געוואלט אז... ביז די באליינונג וואס דוד האט געזאגט.

"שלא עלה על הלב" – דער ערשטער שטאפל איז נאך נישט קיין שטות

אקעי, לכאורה, דאס איז א גוטע סברא. אויב ס'וואלט געבליבן דא, אפשר וואלט עס אפילו געווען ריכטיג. די פראבלעם איז אז ס'ברענגט די נעקסטע זאך. ס'איז א ווייטערדיגע ריס, נישט א ווייטערדיגע ריס. יעצט, וואס האבן זיי געטון? דאס איז איין זאך. **כיון שארכו הימים,** דאס איז נאך א סטעפ אזוי. **כיון שארכו הימים,** דאס איז א ליב האבן. מ'האט **כיון שארכו הימים,** דאס איז א ליב האבן. ס'שטימט מיט דעם "שלא עלה על הלב". ס'איז נישט עלה על הלב אז דו האסט אן אנדערע גאט. ער האט נאך נישט קיין שום טעות. דער ערשטער ענין האט געהאט א טעות, אבער די סברא איז נישט קיין שטות. נאר א טעות אין די רוח.

דער צווייטער שטאפל – "כיון שעלה דבר זה על לבם"

ס'איז דא איינגעפאלן, און די שוטים האבן זיך געטראכט, אנגעהויבן, **לבנות לכוכבים היכלות** – מ'האט אנגעהויבן צו בויען היכלות, מיין טעמפלס, יא? מקדשים, אזוי ווי בנינים, וואו מ'זאל דאווענען, וואו מ'זאל טון עבודה פאר די כוכבים. **ולהקריב להן קרבנות** – זיי האבן געברענגט קרבנות פאר זיי. **ולשבחם ולפארם בדברים** – מ'האט געזאגט תהלות השבחות צו דעם, נישט נאר וועגן זיי, ווייל אונזערע קענען אויך זאגן וועגן זיי. עס מיינט צו זייער הייט, בדרך אלוקות. מ'האט געזאגט ברוך אתה השם, וואס מאכט אזא שיינע פאר.

הלכות עבודה זרה פרק א' הלכה א'-ב' – די אנטוויקלונג פון עבודה זרה (המשך)

פרק א' הלכה א' (המשך) – די ערשטע שטופע פון עבודה זרה

די פיר עבודות פאר די כוכבים

מקדשים, אזוי ווי בנינים וואו מ'זאל דאווענען, וואו מ'זאל טון עבודה פאר די כוכבים. ולהקריב להם קרבנות, זיי האבן געברענגט קרבנות פאר זיי.

אלו, ס'איז דא דריי לעוועל זאכן, יא? אדער פיר, לאמיר זען וויפיל זאכן ס'איז דא. קודם, מ'האט געבויט פאר זיי בנינים. צווייטנס, האבן זיי געמאכט

געווען קרבנות. דריטנס, **לשבחם ולפארם בדברים,** מ'האט געזאגט שירות ותשבחות פאר צו די, נישט נאר וועגן זיי, ווייל אונז קענען אויך זאגן וועגן זיי, ס'מיינט צו זייערע, בדרך אלוקות, מ'האט געזאגט "ברוך אתה השמש" וואס מאכט אזא שיינע זון, וכדומה. **ולהשתחוות מולם,** זיך צו בוקן צו זיי.

"להשיג רצון הבורא" — למלאות דעם רצון

וזה כדי להשיג רצון הבורא בדעתם, זיי האבן נישט געמיינט צו זאגן אז מיט דעם זענען זיי מכבד אדער ווילן... וואס מיינט "משיג רצון"? זיי דערגרייכן די רצון, כאילו ממלא זיין די רצון. די רצון הבורא איז דאך אז מ'זאל געבן כבוד פאר די כוכבים, ווייל מיט דעם וואס ער האט זיי געמאכט אזוי שיין. האבן זיי געטון בשביל למלאות די רצון, איך גיי מאכן א ספעציעל היכל פאר די... ס'קען זיין זיי האבן אויך געמאכט א היכל פאר'ן אייבערשטן אליין, קען זיין, ער זאגט עס נישט דא, אבער זיי האבן אויך געמאכט פאר די כוכבים ומזלות. ס'איז אינטערעסאנט, ער זאגט נישט דא צו מ'קען אפשר בכלל. איז זיי האבן געטון די זאכן ווייל זיי האבן פארשטאנען אז דער אייבערשטער וויל דאס.

"עיקר עבודה זרה" — שורש און אנהייב

וזה היה עיקר עבודה זרה, "עיקר" מיינט לכאורה דא שורש, די אנהייב, די רוט. די אנהייב פון עבודה זרה האט זיך אנגעהויבן פון דעם, אז מ'האלט אז דער אייבערשטער וויל מ'זאל געבן כבוד און זיך בוקן וכולי פאר זיינע גרויסע עבדים.

די ערשטע עובדי עבודה זרה האבן געגלייבט אין דעם אייבערשטן

וכך היו אומרים, דא קומט אריין וואס דו האסט געזאגט, אז דאס איז וואס זיי מיינען, צו יעצט לאמיר זאגן ארידזשינעלי געמיינט, אפשר די גרויסע חכמים מיינען אזוי. נישט אזוי ווי מ'מיינט געוועגליך אז אן עובד עבודה זרה גלייבט נישט אין אייבערשטן, ער גלייבט אז עפעס אנדערש איז א גאט. נאר **וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא שהם אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה,** נישט זיי זאגן אז ס'איז נישט דא קיין גאט חוץ פון דעם שטערן, די זון למשל.

דער פסוק פון ירמיה — חכמי הגוים האבן געוואוסט פון דעם אייבערשטן

וזהו שירמיה אומר, אזוי ווי ירמיה זאגט, **"מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה",** ווער האט נישט מורא פון דיר, קעניג פון די פעלקער, פאר דיר קומט זיך עס, אזוי ווי "כי לך יאתה" מיינט פאר דיר קומט זיך מלוכה.

ווי ער זאגט אין פסח, יא? **"כי מכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך".** צווישן אלע חכמים פון די גוים איז נישטא קיינער, מיין איך צו זאגן לכאורה, קיינער האלט נישט איין אלקא כמוך, קיינער טראכט נישט אז ס'איז דא אן אלקא כמוך. נאר וואס? **"ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא".** אבער אין איין מאל, וויאזוי טייטשט מען "ובאחת"? ווערן זיי פארנער'ישט, באנער'ישן זיי זיך? די חכמי הגוים באנער'ישן זיי זיך? און זיי עפעס... נו, וויאזוי טייטשט מען דעם פסוק? מיט איין זאך באנער'ישן זיי זיך? אה, אז זיי מיינען אז מ'קען דינען די עץ? איך האלט אז זיי זענען מוסר הבלים, זיי זאגן אז ס'איז א תורה, א מוסר פון הבלים, עץ, וואס דאס איז דער הבל וואס איז פשוט א שטיין, פשוט אן עץ.

און דער רמב"ם טייטשט, **כלומר,** איך האב שוין געטייטשט די פסוקים וואס איך מיין דיר צו זאגן, **כלומר, הכל יודעים שאתה הוא לבדך,** אז כל חכמי הגוים, די חכמים, די יודעי עיקר אזוי ווייסן אז מאין כמוך. אבער אויף איין טעות וואס האבן זיי, **"יבערו ויכסלו",** ווייל **תאותם וכסלותם איז שמדמים שזה הבל רצונך הוא.** זיי מיינען אז דעם הבל, זיי זאגן נישט אז דער הבל איז אליינס א... ער וויל נישט עושה רצון הכח, ער וויל טון רצון השם דורך דעם וואס ער בוקט זיך צו די עץ, און דאס איז א הבל. די איינציגסטע הבל איז נאר דאס, און ס'איז אויך נישט אזא גרויסע הבל, ס'איז קלענער ווי מיר האבן געמיינט, ווייל זיי מיינען אז זיי טוען די רצון השם מיט דעם. אין א געוויסע זין איז עס ערגער, ווייל ער זאגט נאך אז די רצון השם איז בעבודה זרה, אבער ס'איז נאך שמועס געווען וואס איז די פראבלעם. לכאורה די פראבלעם איז אז ס'ברענגט די נעקסטע סטעפ.

דער לשון "יבערו" — ווי א חכם ווערט נאריש

ס'איז אינטערעסאנט די לשון "יבערו", חכמה יבערו, איז דאס וואס ער האט אנגעהויבן "נבערה עצת חכמי יועצי פרעה". דאס איז א וועג וויאזוי א חכם הייבט אן ווערן נאריש. א חכם ווערט נישט נאריש מיט איין מאל, ס'איז געדארפט געשען מיט א קליינע טעות. די טעות אז דער אייבערשטער וויל מ'זאל געבן כבוד פאר זולתו, פאר געוויסע כוחות, דאס איז די טעות וואס הייבט אן מאכן א חכם פאר א טיפש. מ'מוז זיין אז דער רמב"ם האט געטראכט פון דעם פסוק ווען ער האט געשריבן "נבערה", ווייל דא פירט ער דאך אויס אזוי.

דיסקוסיע: פאר וועמען האבן זיי עס געטון?

אקעי, איך וויל נאך א קליינע זאך פארשטיין, סיי ווי, ווען זיי זענען משבח אדער זיי בוקן זיך צו די כוכבים, ווילן זיי זיי טוען עס ווייל זיי ווילן אז דער אייבערשטער זאל עס זען און הנאה האבן, אה, און געבן כבוד פאר מיין גלגל, אה? אדער זיי מיינען, יא, אז ס'זאל מאכן א קאנעקשען מיט די כוכב? קען די כוכב זעט עס? ער זאגט נישט דא, ער זאגט ביי די ערשטע סטעפ, אפשר ביי די נעקסטע סטעפ קען זיין אז מ'וועט מיינען אנדערש. ביז דערווייל ביי די, ער טראכט וועגן אן זאך פון די אייבערשטער. ער טראכט נישט אפילו אז די כוכב האט א כח עצמי, ער קען זיך איינקערן קעגן די אייבערשטער, ער טראכט נאר אז די אייבערשטער האט ליב אז מ'וועט געבן רעספעקט און מ'וועט זיך בוקן פאר די כוכב.

דאס הייסט, דו געסט א קשיא פארוואס, פארוואס דער אייבערשטער האט ליב? ווייל דאס איז די משל פון די מלך וואס ער ברענגט, ס'איז נישט אזא שלעכטע משל. ס'איז א סברא. ס'איז דאך אינטערעסאנט, די ערשטע טעות, זענען זיי נאך אביסל חכמים, וואס דער אייבערשטער זאל נאר ווערן נתפעל, אבער זיי מיינען אז דער אייבערשטער זעט עס און דער אייבערשטער האט הנאה, סאו בעצעם מיינען זיי האלב וועגס די אייבערשטער. זיי טוען די כוכבים אבער זיי מיינען די אייבערשטער.

וויאזוי אנטוויקלט זיך די טעות ווייטער?

פרק א' הלכה ב' — די צווייטע שטופע: נביאי שקר

"כיון שארכו הימים" — צייט אלס קיר גורם

אה, דאס איז געווען קודם כל. נאכדעם, "וכיוון שארכו הימים", אה, **"וכיוון שארכו הימים",** ס'איז גענומען, ס'איז געגאנגען, יא, זאגט דער רמב"ם, **"וכיוון שארכו הימים",** נאכדעם וואס ס'איז דורכגעגאנגען צייט פון וואס ס'איז אנגעגאנגען די עבודה צו די כוכבים מיט'ן חשבון אז דער אייבערשטער וויל אז מ'זאל זיי מכבד זיין, **"עמדו בבני אדם נביאי השקר".** ס'האט זיך אויפגעשטעלט נביאי שקר. דא זעען מיר אז נביאי שקר שפילט א גרויסע ראלע אין עבודה זרה, אז ער ווערט, ער זאגט אז א חלק פון די מצוות פון עבודה זרה איז נביאי שקר.

דער נביא שקר זאגט אז דער אייבערשטער האט געהייסן

"ואמרו", זיי האבן געזאגט אזוי, **"שהאל ציווה להם ואמר להם",** דער אייבערשטער האט זיי געזאגט, **"עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים",** אדער דינסט די כוכבים, **"והקריבו לו ונסכו לו כך וכך",** מאכט אזעלכע און אזעלכע נסכים, **"ויבנו לו היכל",** בויט אים א היכל, **"ויעשו צורתו",** מאכט א צורה פון די כוכבים, **"כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עם הארץ".** און **"ומודיע להם",** און די נביאי שקר איז מודיע פאר די עולם **"צורה שבדה מלבו",** א צורה וואס דארף מען זיין, **"ואומר זו צורת הכוכב פלוני שהודעתי בנבואתי".** דאס איז די צורה פון די כוכב וואס מ'האט מיר מודיע געווען אין די נבואה.

צורות שבדו מלבם — א נייע מדרגה פון טעות

ס'איז זייער אינטערעסאנט, ס'זעט אויס אזוי, די ערשטע מענטשן האבן געטראכט אז די, וואטעווער, די כוכב זאל זען, אפשר אז דער אייבערשטער האט עס אזוי אוועקגעשטעלט אין הימל, און מ'זאל עס זען. און ס'איז beautiful, אפשר דער אייבערשטער וויל מען זאל עס דינען צו דעם.

אבער נאכדעם זענען געקומען מענטשן האבן עס אפשר גע'question'ט, געפרעגט פארוואס דוקא אזוי? אדער האבן עס גע'question'ט, זענען געקומען די נביאי שקר... איך ווייס נישט צו ער זאגט נישט קיין question'ינג, לאמיר נישט אריינלייגן זאכן.

דריי עיקר חילוקים צווישן דער ערשטער און צווייטער שטופע

לכאורה די חילוק איז א עיקר חילוק פון די סטעפ, איך ווייס נישט פארוואס ער דארף עס נאך בעסער טראכטן, אבער לכאורה וואס ער זאגט דא איז, די ערשטע מענטשן האבן פשוט געטראכט, זיי האבן אליין געטראכט, זיי האבן געטראכט, אה, דער אייבערשטער האט דאס געמאכט, איז נסתם וויל ער מ'זאל מכבד זיין די זון, זאל מען מאכן א היכל פאר די זון. ער האט נישט געזאגט אז דער אייבערשטער האט אים געזאגט אז ער וויל אזוי, ער האט געטראכט, ער איז משער געווען בדעתו אז דער אייבערשטער וויל אזוי, ער האט נישט געוואוסט. נאכדעם איז געקומען א שקרן, ער האט געזאגט אז דער אייבערשטער האט אזוי געזאגט. דאס איז איין זאך וואס דער שקרן האט געטון, right? ס'איז א גרויסע חילוק, איינס, די פריערדיגע האט מען געקענט אפפרעגן זיין סברא, ער זאגט א סברא, איך האב א סברא פארקערט. יעצט זאגסטו שוין אז דער אייבערשטער האט מיר געזאגט, ס'איז אסאך א שטערקערע זאך, ס'איז שווער אפצופרעגן.

צווייטנס, ס'שטימט צו וואס... יא. און א צווייטע זאך, דא האב איך געשריבן די דריי זאכן, איך ווייס נישט וואס איך האב געמיינט ביי די דריי זאכן, איך האב עס געשריבן. צווייטנס זאגט ער, אה, ס'איז יא דא אן אינטערעסאנטע זאך. אבער צווייטנס זאגט ער, וואס איך פארשטיי יעצט, צווייטנס זאגט ער, ער האט געמאכט א צורה. דאס הייסט, דא דארף מען פארענטפערן, און מיר גייען לערנען שפעטער אין די הלכות, אז ס'איז דא א זאך וואס הייסט צורת חמה כוכבים מזלות. דער רמב"ם איז מפרש אלעמאל אז צורת חמה מיינט נישט א picture, א דיסק, א באלי וואס זעט אויס ווי די זון. די זון איז נישט קיין עבודה זרה. ער מאכט א picture פון די זון, איז נישט קיין שאלה פון עבודה זרה לויט'ן רמב"ם. וואס ער מיינט איז, ווער ס'לערנט די אלטע mythology פון די עובדי עבודה זרה, אז זיי האבן pictures, די זון איז א מענטש מיט צוויי הענט, און די לבנה איז א פרוי וואס זעט אויס אזוי און אזוי וכדומה. דאס איז די צורות שבדו מלבם, ווייל די זון זעט נישט אזוי אויס. דו קענסט נישט קוקן מיט א טעלעסקאפ און זען אז די זון זעט אויס אזוי. דאס איז א פאנטאזיע אז דער מענטש איז איינגערעדט אז ס'איז עפעס א צורה אנושית. אזוי ווי צורה מיינט דא צורה אנושית, אזוי ווי ער מאכט נישט א picture פון די זון, נאר א picture פון א מענטש אדער א פרוי אדער א מאן אדער עפעס א חיה, עפעס אזא זאך וואס זעט אויס, ער זאגט אזוי זעט אויס די זון. וואס מיינט אז די זון זעט אזוי אויס? איך ווייס נישט, דער מלך פון די זון, דער מושל פון די זון, I don't know what they mean exactly, ווייל ער זאגט אז די זון זעט אזוי אויס, אבער דאס איז שוין בודא מליבו, און יעצט פארשטייט מען אז דאס איז שוין אביסל ערגער, ווייל דו קענסט גלייך פארשטיין אז דאס איז ערגער, ווייל יעצט מיינען שוין מענטשן אז ס'איז עפעס א מענטש, די זון, קען זיין זיין זון, ס'איז די זון, אקעי, מ'איז משבח ווייל ער פארווארימט, ער שיינט, וכדומה. יעצט רעדט מען שוין פון עפעס א כח, וואס האט צו טון מיט די זון, מיט עפעס א גאט, ס'איז שוין ממש א נייע זאך. הגם מ'קען זאגן די צור מיינט מען נאר צו סימבאליזירן די זון וכדומה, אבער ס'איז זיכער אן ערגערע זאך.

דער אייבערשטער ווערט ארויסגעשטופט פון דער פיקטשער

סאו איך וואלט געזאגט אזוי, ביז יעצט ווען זיי האבן געבוקט זיך צו די זון, ווייל דער אייבערשטער זאל זען ווי מ'בוקט זיך צו זיין שמש, צו זיין צור, איז עס א כבוד פאר'ן אייבערשטן. אבער דא האבן זיי שוין פארגעסן פון אייבערשטן, און זיי האבן שוין געזאגט אזוי ווי, אז דער אייבערשטער האט געהייסן מ'זאל זיך בוקן צו די זון, משמע אז די זון איז שוין אליין, די זון איז שוין עצמאי.

אקעי, איך האב געזאגט אז די זון איז געווארן אליין, ער זאגט נאך אלץ אז דער אייבערשטער האט געהייסן, שוין איינס, נישט אז די זון האט געהייסן. די נעקסטע סטעפ גייט זיין אז די כח האט געזאגט. ער זאגט אז דער אייבערשטער האט געהייסן מ'זאל בוקן די זון, אבער די חילוק איז בעיקר דאס, איך האב געזאגט דא, יא, אנטשולדיג. ניין, ניין, זאגט אז ס'איז א נביא, נישט סתם אזא סברא, צווייטנס האט ער געמאכט צורות, דאס איז א זאך. און זעסט אויך דא א דריטע זאך וואס איך האב דא געשריבן, אז דו זעסט אז די **"כל העם"**, פריער איז דאס נישט געשטאנען "כל העם", איך ווייס נישט פארוואס.

דיסקוסיע: וואס איז דער חילוק צווישן די ערשטע און צווייטע שטופע?

אזוי, איך וועל נעמען דיין תירוץ אזוי, אז די ערשטע טעות איז נישט געווען אזא גרויסע טעות, ווייל זיי האבן געהאלטן אז די עיקר איז צו דינען דעם אייבערשטן, סאו ס'קען אפילו זיין אז זיי האבן אויך געדינט דעם אייבערשטן דירעקט, אבער זיי האבן אויך געגעבן כבוד, אזויווי מ'געבט כבוד פאר'ן מלך און אויך פאר די עבדים. ס'קען זיין זיי האבן נאך געדינט דעם אייבערשטן אויך, זיי האבן אויך געמאכט זיכער אז מ'האט צייט צו דינען די כוכבים, ווייל זיי האבן געהאלטן אז די כוכב איז א שמש. דא האבן זיי שוין געזאגט אז כביכול מ'דארף בכלל נישט דעם אייבערשטן, דער אייבערשטער האט צו זיי געזאגט מ'זאל געבן כבוד פאר די כוכב, יא. דער אייבערשטער האט פאר די נביא שקר געזאגט אז מ'דארף נאר געבן כבוד פאר די כוכב, וואס שוין דער אייבערשטער איז מער נישט בכלל אין די פיקטשער, יא.

יא, באט דאס איז אלסא די נעקסטע, דאס איז דאך נישט די זאך, דאס איז נאר **"כיון שאורכו הימים"** זאגט ער אז מ'האט פארגעסן, דאס הייסט דאס איז א קיר גורם, דאס איז אז מ'האט געמאכט די אלע עבודות. און אפשר אויך איז דאס וואס די **"כל העם"**, אפשר פריער איז געווען נאר די חכמים, ער זאגט **"חכמי הדור"**, חכמים פארשטייען די נושא פון די זון, אפשר ביי זיי וואלט נישט געווען אזא פראבלעם. שפעטער, די נביא שקר, דאס איז אויך א חילוק פון א נביא מיט א חכם, א חכם רעדט צו אנדערע חכמים, רייט? חברותא פון חכמים. א נביא, דאס איז איינער וואס רעדט צו יעדער איינער, דאס איז איינע פון די חילוקים פון א נביא און א שליח, איז מ'האט געזאגט רייט? א נביא מיינט דא א שליח, נישט נאר השגת עצמו. השגת עצמו קען זיין געווען פריער אויך, **"ברב צונם בחכמתם בנבואתם"**, ממש. באט יעצט זאגט ער פון יעדן.

דער שאר העם פארשטייט נישט דעם סימבאל

יעצט, פארשטייט זיך אז די אנשים, אזוי ווי דער רמב"ם גייט זאגן, די שאר העם פארשטייען נישט אלעמאל די סימבאל, זיי מיינען כפשוטו. אקעי, דאס גייט זיין די נעקסטע סטעפ. אבער דאס איז די... און די נביא לויט דער רמב"ם איז ממש א שקרן געווען, ס'איז אייביג דא א חשש אז קיינער זאל נישט זאגן אזוי.

הלכות עבודה זרה פרק א' הלכה ב' (המשך) – פון צורות צו כומרים צו פארגעסן דעם אייבערשטן

דער רמב"ם'ס ווערטער (המשך)

Speaker 1:

חברים וחכמים. א נביא, ער פארשטייט אז ער רעדט צו יעדער איינער. דאס איז איינע פון די חילוקים פון א נביא און א שליח וואס מיר האבן געלערנט, רייט? נביא מיינט דא א שליח, נישט נאר השגת לעצמו. השגת לעצמו קענען זיי גיין פריער אויך, ברוצונם, בחכמתם, בנבואתם, למשל. באט יעצט זאגט ער פון יעדן. יעצט, ער פארשטייט זיך אז די נשים וואס מיר וועלן נאך רעדן, די שאר העם פארשטייען נישט אלעמאל די סימבאלס, זיי מיינען כפשוטו. אקעי, דאס גייט זיין די נעקסטע סטעפ. אבער דאס איז די... און לויט די רמב"ם איז עס ממש א שקר געווען. דער אייבערשטער האט קיינמאל נישט גערעדט מיט זיי, רייט? און ער האט געזאגט אזוי. עס איז פשוט געווען א שקר.

דער באדערפעניש פאר עפעס וויזועלעס — פון מופשט צו מוחש

אבער איך מיין נאך עפעס וואס מ'זעט דא ביי ביידע זאכן איז אז מענטשן ווילן זייער שטארק זען עפעס וויזשועל. סאו דעם אייבערשטן קען מען דאך

נישט זען. איך רעד, די ערשטע חכמים, זיי ווייסן אז דער אייבערשטער איז דער עיקר, אבער מ'קען זיך נישט מאכן קיין צורה פון דעם אייבערשטן. ממילא האבן זיי אויך געהאלטן אז מ'קען נישט מאכן קיין היכל פאר אים, ווייל ער איז מופשט. סאו קודם לאמיר נעמען די עובד וואס איז מופשט, די שר, די עובד וואס איז מער מופשט. און פאר די קינדער מאכט מען נאך מער מופשט. א יוצא אין די היכל קען מען נישט זען קיין כוכב, און מ'בויעט דא א כוכב אין די היכל מיט מער מופשט, עס זעט אויס ווי ווייניגער מופשט, ווי מער מוחש.

דער רמב"ם זאגט נישט אז מ'האט געהאלטן מ'קען נישט דינען דעם אייבערשטן

דאס איז ווי ווירקליך, דער רמב"ם האט נישט געזאגט, אסאך מענטשן זאגן נאך אז דער רמב"ם זאגט אז זיי האבן געזאגט אז מ'קען נישט דינען דעם אייבערשטן. איך זע נישט אין קיין איינע פון די סטעידזשעס אז ער זאגט דאס. ער זאגט נאר אז מ'האט פארגעסן צום סוף. ער זאגט נישט קיינמאל אז א פארט פון די סברא איז געווען אז מ'קען נישט דינען דעם אייבערשטן. ער רעדט בכלל נישט פון די נושא. ס'קען זיין אז ס'איז ריכטיג, אין אנדערע פלעצער סאונדט עס אזוי, אבער ביז דערווייל איז עס נישט געשטאנען. ס'איז נאר געשטאנען אז זיי האבן געהאלטן אז מ'דארף דינען די שטערן, ממילא האבן זיי געמאכט צורות, און נאכדעם איז געווארן נביאי שקר וואס האבן געזאגט אז דער אייבערשטער זאגט אזוי.

באט איך ווייס נישט, די ריזען, ער זאגט נישט א ריזען, ער זאגט נישט, ער איז נישט מסביר פארוואס. מ'קען אבער טראכטן, מ'קען אבער טראכטן אז זיי האבן געהאלטן אז פאר'ן אייבערשטן, ווייל ער איז מופשט, קען מען אים אויך נאר דינען באופן מופשט. מ'קען נישט טון געוויסע זאכן ווייל דו האסט נישט קיין פיקטשער וואס צו טון. מה שאין כן כוכבים, קענסט אים מאלן, קענסט מאכן א היכל וואס זאל אויסקוקן ענליך צו די כוכב, וואס זאל האבן עפעס א קשר צו די כוכב. און פאר די קינדער האט מען געטון נאך אסאך מער גראב און מגושמ'דיג. איך מיין צו זאגן אז די צורה וואס זעט אויס ווי א מענטש איז נאך נישט פאר די כוכבים, ס'איז סתם א בלאף. יא. אקעי.

שטופע ד': צורות אין היכלות — "שזו הצורה מטיבה ומריעה"

אקעי, נאכדעם, **והתחילו על דרך זה לעשות צורות בהיכלות.** אין די היכלות וואס מ'האט געבויט האבן זיי אנגעהויבן מאכן צורות. און נישט נאר אין די היכלות, נאר **תחת האילנות ובראשי ההרים,** ווייל היכלות איז דאך אויבן די אשרה וואס מ'גייט לערנען באלד. איך גרייט אלץ צורות, זיי האבן געמאכט צורות וואס זאל סימבאליזירן די כוכבים מיט די גלגלים. **ומתקבצים ומשתחוים להם ואומרים לכל העם,** דא האבן זיי זיך שוין געגאנגען ווייטער, זיי האבן געזאגט פאר'ן פאלק, **שזו הצורה מטיבה ומריעה,** די צורה איז מטיב ומריע.

דער חילוק צווישן "מנהיג הסדר" און "מטיבה ומריעה"

שוין, די ערשטע חכמים האבן דאך שוין געוואוסט די אמת אז די גלגלים האבן א געוויסע כח אויף די וועלט, זיי טוען זאכן אויף די וועלט. אבער דא האבן זיי שוין געזאגט עפעס וואס איז מטיב ומריע, מיינט אז זיי האבן שוין א דירעקטע קשר מיט מענטשן.

דאס איז די ערשטע מאל וואס ס'איז געשטאנען אז דער גלגל איז א מנהיג הסדר, אבער נישט מטיב ומריע. מטיב ומריע איז שוין א רעלאציע מיט מענטשן, ער קען דיסיידן עפעס אזוי. דא שטייט אז די גלגלים האבן א רעלאציע מיט די מענטשן, זיי זענען מטיב ומריע. **וראוי לעבדה וליראה ממנה.** נישט נאר אז ווען מ'גיבט זיי כבוד איז דאס כבוד פאר'ן אייבערשטן, נאר מ'זאל זיי דינען און מ'זאל מורא האבן פון די גלגלים.

וואס מיינט "צורה" — נישט א כוכב, נאר א פאנטאזיע

און דא שטייט נישט גארנישט פון גלגלים ענימאר, מ'האט שוין לאנג פארגעסן פון די גלגלים. דא שטייט צורות. ניין, אפילו נישט כוכבים. פיקטשערס. צורות מיינט כפשוטו, סטאטועס, וואס זעען אויס געווענליך ווי מענטשן, רייט? אדער אפשר ווי בעלי חיים. זיי זאגן אז די צורה איז מטיב ומריע. דער המון עם, ער גייט באלד זאגן.

Speaker 2:

ניין, אבער וויאזוי איז געשען פון א כוכב צו א צורה? ס'קען זיין אז צורה מיינט צורת הכוכב.

Speaker 1:

ניין, ניין, ער האט דאך געזאגט צורה שבדאו מלבם. אזוי איז עס געשען. ווייל איך וואלט געזאגט צורה שבדאו מלבם וואס איז ענליך צו די כוכב.

Speaker 2:

ניין, ניין, צורה, איך ווייס וואס דא מיינט צורה. ער זאגט דאך "זו צורת הכוכב פלוני".

Speaker 1:

עקזעקטלי, אבער ס'איז נישט. צורות מיינט אזוי א פיקטשער פון ווינוס. ווינוס זעט אויס ווי א פרוי מיט לאנגע האר. ס'איז נישט קיין פיקטשער, ס'איז אזוי מ'מאכט פאר קינדער, אזוי מ'זאגט, מ'מאכט פאר קינדער, מ'מאכט אז די אות אל"ף האט לאנגע פאות, איך ווייס נישט. ס'איז עפעס א פלומפער חשבון, אבער ס'איז נישט אמת, ס'איז נישט קארעספאנד צו עניטינג אין די ריעליטי. און ווען מ'קוקט אויף די סטאטוע, זעט מען פשוט א מענטש מיט א גרויסע בארד, איך ווייס, דער געטשקע האט א גרויסע בארד. און ער האט א קליינע בויך, וכו' וכו'. און מען זאגט פאר די מענטשן אז די צורה, אז דאס איז שוין ממש א שקר. מען קען עס מפרש זיין, אבער דאס איז שוין אינגאנצן אינגאנצן נישט ריכטיג. דא האט מען שוין אינגאנצן די כומרים, מען זאגט די מדיום, דאס איז שוין נביאי שקר.

דער פראצעס: פון נאטורליכע כח צו פערזענליכע רעלאציע

סאו, איך וואלט געזאגט אפשר אזוי ווי, אז קודם איז די כוכב נאר א כח וואס איז מנהיג נאטורליך, ער גייט אים וועג אין א געוויסע וועג, און ער איז מנהיג די וועלט מיט זיין מאוומענט. און דא האבן זיי געמאכט אינטו עפעס וואס האט א רילעישאנשיפ, זיי האבן אים געגעבן א יומען, זיי האבן אים עטריביוטעד יומען...

אבער נישט אים, זאלסטו זיין קלאר, די מענטשן זעען נישט קיין שטערן, זיי זעען א יצירה. א צורה לייגן זיי מיט א נאמען פון א שטערן, זיי זאגן די יצירה איז א כח פון פלוני. אבער זיי זעען נישט קיין שטערן, זיי זעען די צורה. און די שטערן האט די פערסאנאליטי פון דעם און דעם מענטש, און טרו די פערסאנאליטי האט ער מיט אונז א רילעישאנשיפ, און מ'דארף אים דינען. ער גייט זאגן זייער קלאר אין די נעקסטע סטעפ וואס איז געשען פון די צווייטע סטעפ. ס'איז צו זען די חילוק וואס די עולם מיינט און וואס די חכמים מיינען, נישט די חכמים, וואס ער רופט די כומרים, די אומרים, די נביאי שקר וואס זיי זאגן. אבער איך האב געקוקט ווייטער, סאו איך פארשטיי לויט וואס ער זאגט.

שטופע ה': כומרים מיט תורות — "עשו כך וכך ואל תעשו כך וכך"

יא, **והכומרים אומרים להם.** ווייל ער וויל דיך יא מפרש זיין וויאזוי איז מען אנגעקומען צו די סטעדיזש וואס מ'זאגט אז די סטעטשו, די צורה מיינט א סטעטשו אדער א פיקטשער, און איך ווייס אז די סטעטשו טוט עפעס. ער איז דיר מסביר וויאזוי מ'איז אנגעקומען צו דעם.

"והכומרים אומרים להם", דא איז שוין ארויסגעוואקסן כומרים, ס'איז שוין א סיסטעם, ס'איז שוין דא ספעציעלע נעמען. ס'איז נישט נביאי שקר, מ'דארף שוין נישט אמאל זאגן "איך האב עפעס געזען אין מיין איינעם, איך האב עפעס געזאגט". ס'איז שוין אן אינסטיטושן. **"והכומרים אומרים להם".**

Speaker 2:

קען זיין די כומרים זענען אליין די נביאי שקר.

Speaker 1:

אה, די תלמיד פון די נביא שקר איז שוין א כומר, נישט קיין נביא. ער איז נאר א תלמיד, ער האט שוין געהערט פון די נביא. א פרעדיגער. זיי זאגן שוין, **"בעבודה זו, אויב איר וועט אזוי אזוי דינען די צורה, תרבו ותצליחו, ועשו כך וכך, ואל תעשו כך וכך"**. זיי געבן שוין איבער תורות בשם די כח. מצוות עשה, מצוות לא תעשה. יא, בשם די צורה.

שטופע ו': "כוזבים אחרים" — דער כוכב/גלגל/מלאך רעדט אליין

נאכדעם הייבט זיך אן, ביי דעם האט זיך אלץ אנגעהויבן פון די נביאים וואס האבן נאך גערעדט בשם די אייבערשטער. נאכדעם הייבט זיך אן מענטשן וואס רעדן בכלל נישט בשם די אייבערשטער, ער וועט זאגן **"שמעו ממני, כוזבים ומתעים"**. אנדערע שקרנים האבן זיך אויפגעשטעלט לומר, זיי האבן אנגעהויבן זאגן **שהכוכב עצמו, או הגלגל, או המלאך**, דא איז ערשט מאל א מלאך, יא. שוין דער מלאך איז די צורה וואס מ'האט געזאגט וואס איז שוין מער אייבערשטער אין די צורה. Again, עס האט סימבאליזירט maybe. יא. **דיבר עמהם, ואמר להם עבדוהו בכך וכך**. נישט אזוי ווי פריער וואס זיי האבן געזאגט אז...

Speaker 2:

Right, עס מאכט סענס, נאר...

Speaker 1:

די נביאי שקר האבן געזאגט אז דער אייבערשטער האט געהייסן. דא זעען זיי שוין, די כוחות באקומען שוין מער און מער... דער מלאך רעדט שוין צו זיי. מ'איז שוין מייחס אים מער און מער כוחות.

Speaker 2:

Right, עס מאכט סענס לויט וואס מ'וועט גיין זען, ווייל דער עולם האט זיך שוין פארגעסן אביסל פון דער אייבערשטער. מ'קען דיר נישט זאגן אז דער אייבערשטער האט געהייסן, ווייל ווער ווייסט ווער דאס איז. זיי ווייסן די כח אדער די צורה.

Speaker 1:

ואמר להם עבדוהו בכך וכך, והודיע להם דרך עבודתו. די כח, ווי מ'זאגט, אז די כח אדער גלגל אדער מלאך איז מודיע דרך עבודתו, **עשה כך ואל תעשה כך**.

פארוואס ליגנט האט מער ווארייאציע ווי אמת

און דער רמב"ם זאגט, **ופשט דבר זה בכל העולם**. די ליגנט האבן אנגעהויבן זיך נפשט ווערן אויף די גאנצע וועלט, **לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו**. מיט פארשידענע עבודות, א חוץ פון די זורות. ס'איז געווען זייער אסאך אנדערע צורות, יעדע איינער האט זיך זיין... ער האט ליב קוגל און ער האט ליב פעפער. איך מיין, ס'זעט אויס אזוי, ווייל אמת איז דאך נאר דא איינס, ליגנט איז דאך די סקיי איז די לימיט. יעדער כוזב קען אנקומען מיט אן אנדערע מין. ס'איז געווארן זייער... און דאס איז מסתמא געווען אפשר א חלק פון די אטרעקשן. די איין אברהם אבינו, דארטן איז עפעס איין קליינע קארגע וועג פון דינען דעם אייבערשטן, whatever. די אמת איז נאר ווייניג, אבער דא איז א גאנצע ריבוי. ס'איז קריעטיוויטי, ס'טוט זיך אסאך קריעטיוויטי, אסאך מיני עבודות. **ולהקריב להם ולהשתחוות**. אקעי, איז דאס איז וואס מ'האט געטון.

שטופע ז': דער סופיקער ריזולטאט — "נשתכח השם הנכבד והנורא"

יעצט, זעסטו די ריזולט דערפון, איז דאס איז די ריזאלט. איך האב געוואלט מאכן שלאף ג', ס'איז נישט אמת'דיג שלאף ג'. די ריזאלט פון די שלאף, נאכדעם וואס מ'האט זיך אזוי געפירט, וואס איז געבליבן? **וכיון שארכו הימים**, מ'מאכט יא, **וכיון שארכו הימים**, אפשר איז דאס די זעלבע ארכו הימים פון פריער. וויבאלד ס'איז שוין געווען א לאנגע צייט, מ'האט שוין נישט אפילו געדענקט. קודם האבן נאך געווען מענטשן וואס האבן געדענקט אז בעצם איז עס א וועג פון מכבד זיין דעם אייבערשטן, און אינצווישן האט עס באקומען מער און מער אייגענע כח, די פאנטאזיע פון די כח. און נאכדעם, וואס איז געשען? האט מען פארגעסן אז ס'איז דא אן אייבערשטער behind.

איך קען דיר זאגן וואס איז געשען, וואס איז געבליבן איז יעצט, ס'איז נאך אלץ דא חכמים און המון עם, אבער וואס די יעצטיגע חכמים ווייסן איז פון די גלגלים, דער המון עם ווייסט נאר די פיקטשערס דערפון. אבער ווען דער אייבערשטער וועגט אפילו נישט די חכם, וועגט ער וואס די רבים גייט ער זאגן.

"וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא". דער אייבערשטער, דער אמת'דיגער באשעפער, איז געווארן נשתכח. **"השם הנכבד והנורא הזה, מציאה לראות, איז געווארן נשתכח מפי כל היקום ומדעתם"**. די גאנצע יקום, די גאנצע עקזיסטענץ, די גאנצע וועלט, אלע מענטשן. יקום איז א שווערע גליימער ווי ס'שטייט, די גאנצע וועלט אויף וואס מ'שטייט, איז געווארן פארגעסן דער אייבערשטער'ס נאמען און פון זייער דעת. מענטשן האבן פארגעסן פון זייער דעת. אה, אפשר מיינט ער **מפי כל היקום ומדעתם**, זייער מויל האט אויפגעהערט רעדן פון דעם, און זייער מח האט אויפגעהערט טראכטן פון דעם. **"ולא הכירוהו"**. מ'האט אים בכלל נישט דערקענט מער.

דער המון עם — "אינם יודעים אלא הצורה של עץ ואבן"

"ונמצאו כל עם הארץ אנשים ונשים וקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ואבן וההיכל של בנין שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולשבע בשמה". זיי זענען געווען קליין, דער וואס האט זיי מחנך געווען האט געוואוסט אז ס'איז דא עפעס ביאיינד איט. ער זאגט נישט אזוי קלאר, אבער מ'האט זיי מחנך געווען פון יונגערהייט צו משתחוה זיין און לעבדה ולשבע בשמה פון די צורה. ער זאגט פשוט, מ'לערנט דיך אויס, מ'בוקט זיך צו דעם, וואס טראכטסטו? ער איז דער גאט. דאס איז וואס א פשוט'ער מענטש פארשטייט, נאר וואס מ'קען זען.

די "חכמים" — "מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים"

"והחכמים שהיו בהם, כגון כומרים וכיוצא בהם, היו מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותם". זיי טראכטן נישט אזוי נאריש, זיי מיינען נישט אז ס'איז נאר די צורה של עץ ואבן, זיי ווייסן אביסל טיפער. וואס מיינען זיי? אז די עץ ואבן סימבאליזירט עפעס וואס איז אביסל העכער פון דעם. און זיי טראכטן אז ס'איז נישטא קיין געטליכקייט, **אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותם**.

Speaker 2:

אדער לדמותם, יא, לויט זיי וואס זיי רעדן זיך איין אז עס זעט אויס אדער אזוי. ס'איז א בלבול. איך טראכט דא אז ער זאגט אזוי ווי אז דער נארישער מענטש זעט נאר וואס ער זעט פאר די אויגן. דער חכם גייט איין לעוועל העכער. ער זאגט אז ס'איז נישט די האלז, וואס די האלז דארפן מדמה זיין, יא?

Speaker 1:

יא, ס'איז נאר קלאר ווי. ס'איז נאר קלאר ווי. ווייל דער זאגט אז איין סטעפ לעוועל איז אמת, איז אמת. זיי זענען גענוג קלוג, זיי פילן זיך שוין קלוג, זיי דארפן מער נישט.

הלכות עבודה זרה פרק א' הלכה ג' — אברהם אבינו'ס דערקענטעניש פון דעם אייבערשטן

פארזעצונג: די חכמים און די גלגלים

Speaker 1:

אדער לדמותם. יא, לויט זיי רעדן זיך איין אז דאס זעט אויס אדער אזוי סימבאליזירט עס.

איך טראכט דא אז ער זאגט אזוי ווי אז דער נארישער מענטש זעט נאר וואס ער זעט פאר די אויגן, דער חכם גייט איין לעוועל העכער. ער זאגט אז ס'איז נישט די האלז וואס די האלז דארף מען מדמה זיין. יא?

Speaker 2:

יא, ס'איז נישט קלאר פארוואס, אבער... ס'איז נישט קלאר פארוואס. ווייל דאס זאגט אז איין סטעפ לעוועל... ס'איז אמת, זיי זענען געווען קלוג, זיי פילן זיך שוין קלוג, זיי דארפן מער נישט חשוב'ן פאר דעם. ס'איז נישט קלאר פארוואס.

די ריעל ענטפער אין רמב"ם'ס וועלט איז אז די גלגלים און די חכמים זענען דאך אויך גשמיות'דיגע זאכן אין די ענד. ס'איז נישט מער מופשט. ס'איז דאך נישט וואס מ'זעט קען מען נישט זען, ווייל דו קענסט נישט זען. אויב וואלסטו געהאט א פיקטשער וואס דו קוקסט אויף די זון, זעסטו די זון. ס'איז נישט שווער צו זען די זון. ס'איז א זאך וואס מ'קען זען. אבער די גלגלים איז שוין יא א שטיקל הפשטה. ס'איז נישט קיין הפשטה, ס'איז א גשמיות'דיגע זאך. אבער ער דארף זאגן אז ווייל ער זעט כוכבים מוז זיין אז דא איז דא גלגלים וואס טראגן זיי. דאס איז נישט די גרויסע פראבלעם.

Speaker 1:

ניין, איך מיין צו זאגן אז א חכם פילט גוט אז ער האט שוין מופשט געווען, ער האט שוין משיג געווען עפעס א טראפ טיפער.

Speaker 2:

מ'האט אויפגעהערט צו רעדן. ער איז נישט מסביר פארוואס מ'האט אויפגעהערט בכלל די חכמים זאלן וויסן פון די אין סוף, פון די ערשטע. ער איז נישט מסביר דאס קיינמאל נישט. דער רמב"ם ברענגט אין אנדערע פלעצער אז די צבא, די עובדי עבודה זרה, האבן געזאגט אז דער גלגל איז דער גאט. אבער וואס איז זייער סייד? ער זאגט דא אז דער אייבערשטער אליין איז געבליבן אליין. אבל סוף דבר...

הלכה ג' – יחידים בעולם: חנוך, מתושלח, נח, שם ועבר

Speaker 2:

עמודו של עולם מיינט ער די שטארקייט פון די אלע וועלטן.

"לא היה שם מכיר אותו ולא יודע, קיינער האט אים נישט געקענט און נישט געוואוסט פון אים, אלא יחידים בעולם, אפאר מענטשן האבן יא געוואוסט."

אה, פריער זאגט ער "כל היקום" און מיט דעתם, זעט אויס אז כל היקום מיינט דער רוב עולם, אבער ס'איז יא געווען אפאר וואס האבן זיך אפגעשיידט פון די וועלט. אה, זייער גוט. נישט פארט פון א גרופע, נאר בתור יחידים. זייער גוט.

כגון חנוך, מתושלח, שטייט "ויתהלך חנוך את האלקים". מתושלח שטייט אויך, די חז"ל זאגן אז מתושלח האט זייער לאנג געלעבט, ער האט נאך געדענקט די ערשטע חכמים. **נח,** שטייט "ויתהלך נח את האלקים", **שם ועבר,** וואס זענען באקאנט אז זיי זענען געווען צדיקים.

אה, ס'איז יא געווען וואס האבן געדענקט. נישט פשוט קיינער האט נישט געדענקט, אבער די רוב עולם האט נישט געדענקט. אבער זיי זענען געבליבן יחידים, זיי האבן נישט געהאט די כח צו גיין שרייען אקעגן די גלגל וואס גייט פאר, די ירידה פון די עולם.

און דער עולם איז מתגלגל, יא, ס'האט זיך געדרייט פון די אמת צו אביסל שקר, צו מער שקר, צו ממש אינגאנצן שקר. ס'איז געגאנגען די "slippery slope", **עד שנולד עמודו של עולם,** ביז ס'איז געבוירן געווארן די עמוד העולם. ס'איז דא עצי עולמים און ס'איז דא עמוד העולם, וואס ער האט אוועקגעשטעלט א פוינט צום אייבערשטן.

אברהם אבינו – עמודו של עולם און איתן

Speaker 2:

אקעי, עמודו של עולם איז אברהם אבינו. יא, וואס איז אברהם אבינו מחדש געווען? ער האט פארשטאנען.

זאגט ער, **"כיון שנגמל איתן זה",** ווייל ער איז דער איתן, דער שטארקער מענטש. ער איז געווען אן עמוד העולם, יעצט איז ער אן איתן. דאס איז געבויט אויף דעם וואס איתנים זענען שטארקע. יא, איתן איז רוח, שטייט. איך מיין אז ער מיינט לכאורה מער די שטארקייט. פארוואס? ווייל ער האלט אויף די וועלט, ער האט צוריקגעברענגט די בורא צו די מענטשן. ס'זעט אויס אז מ'דארף האבן שטארקייט צו גיין אקעגן די גאנצע וועלט, און זיין א שטארקע פועל, א שטארקע... אז אויף אים שטייט די נעקסטע אמונה, די ריכטיגע אמונה.

ווען האט אברהם אנגעהויבן טראכטן?

Speaker 2:

התחיל לשוטט בדעתו, ער האט אנגעהויבן שפאצירן אין זיין דעת, ער האט אנגעהויבן אסאך אריינטראכטן, ארומשפאצירן אין שיינע ראשים. ער איז נישט געווען מער ווי דריי יאר אלט, ער האט אויפגעהערט צו זייגן. ער איז נישט געווען מער ווי דריי יאר אלט. ליטעראלי, צוויי דריי יאר אלט. "ויגמל יצחק", דאס מיינט צוויי יאר אלט בפשטות. די מדרש מיינט עס... ער האט אויפגעהערט צו זייגן. פשוט פשט מיינט עס דעת. ביי יצחק אליין איז דא שיטות וואס דאס מיינט דריי יאר אלט. אבער פשוט פשט מיינט עס, ווען ער האט אנגעהויבן אביסל קענען אליין טראכטן.

התחיל לשוטט בדעתו, און דער רמב"ם זאגט **"והוא קטן",** ער איז נאך געווען קליין. ער האט אנגעהויבן טראכטן, ער האט אנגעהויבן אריינטראכטן אין זיין דעת.

וואס האט ער אנגעהויבן צו טון? **התחיל לחשוב ביום ובלילה,** ער האט אנגעהויבן טראכטן וועגן די זון און וועגן די לבנה. ער האט געטראכט בייטאג און ביינאכט. ער האט געטראכט וועגן טאג און נאכט.

אויך, ער גייט זאגן, **"והיה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג".** וויאזוי קען זיין אז דער גלגל דרייט זיך און קיינער זאל אים נישט דרייען? **"ומי יסבב אותו?"** אפשר איז ער סובב את עצמו? ער דרייט זיך א גאנצע צייט, און ווער דרייט אים?

דער פאראלעל צו יסודי התורה פרק א'

Speaker 2:

דאס איז בעסיקלי וואס ס'שטייט אין יסוד התורה פרק א', אז דער גלגל סובב תמיד, ואי אפשר שיהיה סובב בלא מניע, וואלט ער סובב תמיד. זאגט ער, אברהם אבינו האט דאס געוואוסט. דאס הייסט, ער האט געוואוסט פון די גלגלים, ער האט נישט געוואוסט פון די אריסטו'ס וואס ווייסן נאר פון די צורות. אבער אויף דעם אליינס האט ער זיך געמוטשעט.

פארוואס האט ער נישט געהאט קיין מלמד?

Speaker 2:

און פארוואס איז ער נישט געגאנגען צו חנוך אדער מתושלח, ווייס איך נישט? **"לא היה לו מלמד".** ער זאגט, קוק, **"לא היה לו מלמד".** פארוואס האבן זיי נישט געוואוינט דארט? איך ווייס נישט.

"ומי יסבב אותו? כי אי אפשר שיסבב את עצמו". דאס האט ער געוואוסט, אז ער קען זיך אליין נישט דרייען. דאס האט ער געכאפט.

"ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר, אלא משוקע באור כשדים בין עובדי עבודה זרה הטפשים".

Speaker 1:

סאו פארוואס איז ער נישט געגאנגען צו חנוך?

Speaker 2:

אפשר האבן זיי נישט געוואוינט נעבן אים? ביז וואס זיי האבן זיך נישט מודיע געווען פאר די וועלט אז אים זאל פארשטיין אנדערש. ער האט נישט געהאט קיין יסוד ביי זיך.

Speaker 1:

אליין, דאס האט ער נישט אויסגעזאגט.

אברהם איז געווען אן עובד עבודה זרה

Speaker 2:

"ואביו ואמו וכל העם עובדי עבודה זרה, והוא היה עובד עמהם". ער איז אויך געווען אן עובד עבודה זרה, פארוואס? ווייל אזוי האט מען אים אויסגעלערנט. **"אבל לבו משוטט ותמה",** זיין הארץ האט זיך אלץ געמוטשעט, משוטט.

זייער שיין, ער גייט נעבעך דארט אין די בית עבודה זרה מיט תרח, און ווי לאנג ער איז דארט שפאצירט ער ערגעץ אנדערש. ער שטייט דארט, אבער זיין הארץ איז ערגעץ אנדערש. ער דרייט זיך מיט די גלגל און ער טרייט אויסצושריבן וואס גייט דא פאר, פארוואס דרייט זיך דאס אליינס?

אברהם'ס דערגרייכונג: דרך האמת און קו הצדק

Speaker 2:

"עד שהשיג דרך האמת", ביז ער האט פארשטאנען די דרך האמת, די אמת'דיגע וועג. **"והבין קו הצדק",** ער האט פארשטאנען די קו הצדק, די גראדע ליין, די גלייכע ליין, די ריכטיגע ליין.

אפשר קו הצדק מיינט ער הלכה למעשה, וואס מען זאל טון, אזויווי מיר גייען זען. קו הצדק, וואלט מען געזאגט, מיינט די דרך המצוה, אבער מען האלט דאך נאכנישט ביי די דרך המצוה. אפשר מיינט ער אברהם אבינו האט אויסגעלערנט דרך ה'. אפשר דרך המצוה, אפשר דרך ה'.

אפשר קו הצדק מיינט אז דו האסט צוויי זאכן: ס'איז דא אז דו דארפסט וויסן אז ס'איז דא אן אייבערשטער, און ס'איז אויך דא אז דו דארפסט נאך דינען דעם אייבערשטן, "לעבדו ולהשתחוות לו". אפשר דאס איז די קו הצדק, אז דאס איז שוין די מעשה, וואס דאס מחזק די אמונה.

די פיר מסקנות פון אברהם אבינו

Speaker 2:

"מדעתו הנכונה", מיט זיין אייגענע פארשטאנד, דאס האט אים קיינער נישט אויסגעלערנט.

"וידע", ער איז געוואויר געווארן, ער האט משיג געווען, ער האט געמאכט א מסקנא:

- **"שיש שם אלוה אחד",** אז ס'איז דא נאר איין איינציגער באשעפער. און אלע אנדערע האבן געהאלטן אז ס'איז דא מערערע גלגלים, ס'איז דא מערערע געטער, מערערע כוחות.
- **"והוא מנהיג הגלגל",** ער פירט די גלגל
- **"והוא ברא הכל",** ער האט אלעס באשאפן
- **"ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו",** ס'איז נישטא קיין שום כח, קיין קוועטש, ס'איז נישטא קיין גאט חוץ ממנו, אויסער דער איין גאט.

זיי האבן אלע געוואוסט בנוגע די גלגל, נאר זיי האבן געמיינט אז די גלגל איז א גאט, אדער איינע פון די כוכבים זענען א גאט, וכדומה. אברהם אבינו האט פארשטאנען אז גאט מיינט בכלל נישט דאס, ווייל ס'קען זיך נישט אליין דרייען, מוז זיין אז ס'איז דא איין גאט וואס ער פירט די גלגל און ער האט אלעס געמאכט, איז ממילא איז ער דער איינציגסטער גאט.

פון א קליינע אמת צו די גאנצע אמת

Speaker 2:

און נישט נאר אברהם אבינו האט געוואוסט, ער האט אויך געלערנט. די טעות האט זיך אנגעהויבן פון א קליינע... אלעס האט זיך אנגעהויבן פון א קליינע טעות, און אלע אמת האט זיך אויך אנגעהויבן פון א קליינע ביסל אמת. די ביסל אמת אז א גלגל קען זיך נישט אליין דרייען האט אים געברענגט צו פארשטיין די גאנצע אמת לאמיתו. ס'איז אויך די גאנצע אמת. נישט דא נאך וואס נאך איז דא. אבער מיט דעם האט ער פארשטאנען די פיר זאכן וואס ער רעכנט אויף. אבער ס'איז אלל די סעים טינג, אבער ס'האט זיך אנגעהויבן מיט דעם וועלן פארשטיין וויאזוי דער גלגל דרייט.

אלרייט, באט אויב דו געדענקסט אין יענעם פרק, ס'איז נישט אזוי סימפל. מ'דארף לערנען אין אנדערע פלעצער צו פונקטליך פארשטיין די ראיה. עניוועיס, אבער חוץ פון דעם האט ער געוואוסט נאך א זאך. ער האט אויך געוואוסט די גאנצע פרק א'. ער האט סיי געוואוסט די יסודי התורה, און סיי געוואוסט די הלכות עבודה זרה.

אברהם האט פארשטאנען דעם מקור הטעות

Speaker 2:

"ויודע שכל העולם טועים". ער האט געוואוסט אז... ער האט פארשטאנען די זאך מיט אזא קלארע קאנוויקשן אז ס'מוז זיין אז אלע אנדערע זענען טועים. אבער **דבר שגרם להם לטעות...** ער האט פארשטאנען מילא די נביאים זענען געווען, אז מ'גייט נאר דינען דעם אייבערשטן.

אברהם אבינו איז נישט נאר מחדש געווען ייחוד השם. דאס איז אפשר... איך האב נאך אויך געוואוסט, אברהם אבינו איז מחדש געווען עפעס איסור עבודה זרה. דאס האט ער געוואוסט, אז דאס איז דער מקור הטעות. וואו איז די טעות געשען? ווייל ער פילט אז דאס איז דער מקור הטעות.

דיסקוסיע: ווען האט אברהם אלעס פארשטאנען?

Speaker 1:

וואס ער זאגט, טון א פערסענט, איך בין א בורר משונה, אברהם אבינו איז בורר. ס'איז אינטערעסאנט, דער רמב"ם האט געמאכט א פאס קנייטש, וואס דער ראב"ד זאגט אז ס'איז דא א מחלוקת, ס'איז דא גדולי עולם וואס זאגן דריי, ס'איז דא וואס זאגן אנדערש.

Speaker 2:

ניין, אבער דער רמב"ם אליין זאגט דאך ביידע שיטות, ווייל ער זאגט אז ווען ער איז נגמל האט ער אנגעהויבן, און דער פיינעל ווען ער האט געהאט די קלארקייט... ס'קען זיין אז די בן ארבעים איז געווען ווען ער האט פארשטאנען די עבודה זרה וואס דו זאגסט, די הלכות עבודה זרה, אז מ'דארף אלעס אנדערש אוועקווארפן. ס'איז דא עיקר הבורא, אבער... עיקר הבורא עקסקלוסיווילי.

Speaker 1:

זייער גוט, ניין, ס'איז זייער גוט, ווייל דער רמב"ם האט פארשטאנען אז דאס איז א טיפע זאך. דער וואס מיינט אז ס'איז סתם עפעס א גרינגע זאך, יעדער אינגל קען פרעגן די קשיא, דאס איז אמת. צו פארשטיין אז די גלגל לויפט, ס'איז אמת, די בעיסיק שאלה אפשר קען יעדער אינגל פרעגן. אבער צו ארויסהאבן די גאנצע זאך ריכטיג, האט גענומען נאך זיבן און דרייסיק יאר, און אפמאכן אז יעדער איינער איז טועה, איז אויך א גרויסע קורעדזש.

אה, אבער איך האב איך געטראכט יעצט, אז איך כאפ, ער האט נישט סתם אפגעמאכט אז יעדער איינער איז טועה, ער האט אויך פארשטאנען פארוואס זיי זענען טועה. אפשר ווען ער וואלט נישט דאס פארשטאנען, וואלט ער נישט געקענט. אפשר בין איך גערעכט.

Speaker 2:

ניין, איך פארשטיי אויך וואס דו זאגסט, ס'איז פארט פון... ס'איז נישט קיין חכמה צו זיין אברהם אבינו אין מיין רעדן. ס'איז אויך א מין טעאריע, ס'איז אויך סימפאטיע. ער האט נישט געהאלטן אז זיי זענען א באנטש פון שוטים. זיי זענען פיינע, נעבעך שוטים, נעבעך אפיקורסים. די גאנצע עבודה זרה קומט ארויס ווי זיי קומען... ס'איז אים זיינע וועג. דא זעט מען אברהם אבינו'ס חסד. ער האט נישט סתם אויף זיי אראפגעקוקט, נאר ער האט פארשטאנען ווי זייער טעות קומט.

הלכות עבודה זרה – פרק א' הלכה ג' (המשך) – אברהם אבינו'ס דרך אין מסביר זיין, זיין פעולות, און די המשך צו יצחק און יעקב

אברהם אבינו'ס סימפאטיע צו די טועים – ער האט זיי נישט געהאלטן פאר שוטים

אפשר ווען ער וואלט נישט דאס פארשטאנען וואלט ער נישט געקענט אזוי. אפשר בין איך דערנאך, ניין, איך פארשטיי אויך וואס, ס'איז פארט פון ס'איז נישט קיין חכמה צו זיין אברהם אבינו'ן. ס'איז אויך עפעס סימפאטי,

ער האט נישט געהאלטן זיי זענען א באנטש פון שוטים. ס'זענען פיינע נעבעך שוטים, נעבעך אפיקורסים, וואס האבן זיך גע... די גאנצע איסור עבודה זרה קומט ארויס ווי זיי קומען. ס'איז א שיינע וועג, ס'איז אויך... רבי מילא, האט ער מחנדזש געווען א נייע זאך, איסור עבודה זרה, כדי עס זאל נישט ווערן נאכאמאל דער טעות.

ווען ער וואלט געהאט גבורה, קענען ער וואלט געזאגט, זענען שוטים, און ער וואלט קיינמאל נישט פארשטאנען די שורש'ע פראבלעם פון עבודה זרה. אזוי במשהו שטעהליך. נאכאנאך, ער איז געווען א צדיק, ער געוואוסט דער אייבערשטער, ער זאגט יעדער איינער, ער בעלכע זענען א רשעים. אה, זייער גוט, אויך, ווען ער וואלט געהאט גבורה, וואלט מען זיי קיינמאל נישט געטראכט אז זיי גייען פיקסן קיינעם, ווייל זיי פארשטייען נישט ווי זיי מוז טעה קומט, האבן זיי זיך געדארפט פורש זיין פון די וועלט. יעדער איינער משוגע, עס איז דא איין גוטע מענטש וואס פארשטייט די אמת.

רבי אברהם האט געהאלטן אז מענטשן זענען נישט אזוי משוגע, מילא מוז זיך פארשטיין זייער טעות, ענדליך זיי קענען מסביר זיין.

"ושבר הצלמים" — מיט ארגומענטן, נישט מיט די הענט

רשי, רצי, משוגע ווי ידעה, א יושב האט מכיר געווען און פארשטאנען אז די גאנצע זאך וואס עס האט געזאגט, די אמת, און וויאזוי דער שקר האט זיך אנטוויקלט, **היזכים להשיב תשובות על בני אור כשדים**, אנגעהויבן צו ענטפערן אויף זייערע... ענטפערן אויף די כשיות פון די מענטשן די שכנים זייען, ווייל אחדינים האבן, און אנהייבן זיך מסוועקייך זיין מיט אים, אוועקשטעלן די ויכוחים, די יונים מיט זיי. **ולומר, עזר דרך האמת** שטייט די מלכם ביי די דרך וואס הענגט אין, און נישט די דרך האמת, **ושבר הצלמים**.

מיט קיין דער הבא'ד, מיינט אזוי? אז דער רבי מיינט אזויווי נישט אז ער צובראכן מיט די הענדס, נא מיט די ארגומענט'ס האט ער צובראכן די בתי עבודת הצלמים.

אברהם אבינו'ס גרויסער חידוש: ייחוד פון עבודות גשמיות לשם שמים

קוק קוק איי, במשהו עבודה זרה האט אויך מחנדזש גיין א נייע חידוש פון עבודה, מען קען זאגן עבודה גשמית. האט ער געלאזט די עבודה? ער האט געזאגט, "בלא מעשה." איך פיל זייער גוט ווען דו טוסט די עבודה, ווען דו טוסט פאר די אמת'דיגע וואס דו שעפסט. אויב מען דארף, ווייל אויב מען לאזט זאגן דער אייבערשטער, לאמיר זאגן אזוי ווי אונז האבן געזאגט, אבער דער רמב"ם זאגט נישט דא קלאר אז דער עליון דארף נישט קיין עבודות וכדומה. זייער גוט, אבער דו דארפסט עס יא, ווייל דו גייסט מאכן עבודה פאר א צווייטן, דו גייסט פארגעסן.

האט אברהם אבינו געמאכט א נייע חידוש: מ'קען טון די אלע עבודות וואס מ'טוט פאר עבודה זרה, מ'גייט עס מייחד זיין לשם שמים.

איך מיין זייער גוט, די ערשטע חכמים האבן געהאלטן אז מ'קען נישט זיין אזוי מופשט, זיי האבן זיך געוואלט מאכן מער מוחש. אברהם אבינו האט געזאגט, "דו קענסט מאכן די עבודה מוחש, אבער נישט דער אייבערשטער מוחש." דער אייבערשטער איז בלא מופשט, די עבודה קען זיין א שווערע זאך מופשט. האט אברהם אבינו געזאגט, "סיי דער אייבערשטער איז מופשט און סיי די עבודה דארף זיין מופשט." האט אברהם אבינו געזאגט, "די עבודה מאך נישט מופשט."

די רוב העולם דארף האבן עפעס א פיל. פארוואס מאכט מען די השתחויה, הקרבה, נסכים? **כדי שיכירוהו**. פון דעם זעט מען אין תורה, אברהם אבינו האט געמאכט מזבחות, ער האט נישט נאר געזאגט פילאזאפיע, יא? **"וראוי לעבוד את השם בכל עצירות כדי שידעו בו כל העם, כדי שלא יטעו בו, וראוי לעשות מדרגות כדי שלא יטעו בו."**

אברהם'ס ארגומענט קעגן צורות

ווייסטו, אנדערע וועלן גיין פאר די עולם און זיי מסביר'ן, טראכט אריין, דער גלגל וואס איר זאגן, לאמיר זאגן איך פארשטיי אז ס'איז א גלגל, ער איז נישט דער ערשטער, ער איז נאר א צווייטער. אויב אזוי, פארוואס האט דער עולם עס פארגעסן? ווייל זיי האבן געמאכט גלגלים, ווייל זיי האבן געמאכט צורות. אויב אזוי, איז ראוי לשבר את הצורות, ווייל דער עולם וועט זיך טועה זיין אין דעם.

זייער גוט, סאו לכאורה אזוי ווי חנוך, איך וואלט ווען געוואלט אויך צעברעכן די השתחויה און די הקרבה. אבער ער זאגט, "דער רמב"ם, מיט אונזער תורה." ניין, ס'איז א ריכטיגע תורה, אבער איך בין מודה אז ס'שטייט נישט דא, נישט פאלש און נישט אמת. כנראה ימות.

דער רמב"ם און דער ראב"ד — א פאראלעל צו אברהם אבינו

ס'איז זייער שיין, ווייל דער ראב"ד וואס איז ברוגז אויף'ן רמב"ם, טועה וטועה, אבער דער רמב"ם האט דאך געלאזט דאס זעלבע ווי אברהם אבינו, ער האט געלאזט כל התורה כולה מיט אלע מצוות ומעשיות, ווייל מענטשן דארפן האבן עפעס א סידור אנצוכאפן. דער רמב"ם איז א סידור, יא, ווייסטו.

פארוואס זענען דא עבודות וואס מ'טאר נישט טון?

דער רמב"ם, איך מיין דאס איז אויך דער סארט, פארוואס... מיר וועלן אנקומען באלד, אבער פארוואס איז דא ריקן, ס'איז דא עבודות וואס מ'טאר נישט טון די עבודות זרה, אפילו זיי טוען עס נישט? רייט, נישט דאך עבודה, וואס הייסט פארוואס? פשט, ווייל דאס איז דער חידוש, ריקן כל עבודות לשם יחוד, פשט אז מ'דארף טון די עבודה כדי להראות לעם אז ס'איז דא איין גאט. אקעי.

"נעשה לו נס ויצא לחרן" — דער נס פון אור כשדים

און ער האט זיי געזאגט וואס דארט איז געווען, און יעצט פארציילט ער די מעשה. אקעי, עד כאן איז דער חידוש הנפלא. און ווען יעצט פארציילט ער די מעשה? ער איז שוין גאר עליין בראיות.

און ער זאגט אז דאס איז א גוטע הכנה פאר פסח. מ'גייט זאגן ביי די **מתחילה עובדי עבודה זרה**, זאגט מען, יעצט וועלן מיר זאגן די גאנצע פרק, דאס איז דאך אלעס די מעשה. א יאר שפעטער איז ער גאר אליין בראיות. איז ער מתגבר געווען מיט זיין חכמה, מיט זיינע ראיות, האט ער געווינען אלע דעבאטעס. וויבאלד זיי האבן אים געוואלט הרג'ענען. וואס טוט א גוי ווען איינער געווינט זיין דעבאטע? ער וויל אים הרג'ענען. **נעשה לו נס ויצא לחרן**.

דער רמב"ם איז נישט מסביר, ער מיינט צו זאגן די נס פון די אור כשדים, לכאורה, רייט? ס'איז אינטערעסאנט, ווייל פרקי דרבי אליעזר זאגט אז ער איז געווען משוקע באור כשדים. ס'איז מעגליך אז דאס איז געווען די וועג פון משוקע, די פייער אין אור כשדים ווי ער איז געווען, איז געווען צווישן די מורדים און צווישן די שוטים. **ויצא לחרן**. ס'איז געשען א נס און ער איז אנטלאפן צו חרן.

אין חרן — א נייע שטופע: קביעות

און דארטן האט ער אנגעהויבן צו זאגן וואס דער פחיתות פון די אלים, און ווי אזוי דער אלם האט **לקרות בקול גדול לכל העם**. דארט האט ער שוין געהאט אן קביעות, ער איז שוין, די עולם האט שוין געוואוסט אז ער איז דער חכם אברהם, און מ'האט אנגעהויבן גלייבן.

אברהם אבינו vs. משה רבינו — חכמה vs. נבואה

דער רמב"ם אין א פרק אין מורה איז זייער מדגיש אז אברהם אבינו האט נישט גערעדט בנבואה, און משה רבינו גייט רעדן בנבואה. ס'שטימט מיט די צוויי לעוועלס פון מסירות נפש. אברהם אבינו איז נאך געווען אזוי אנוש, דאס הייסט אז ער האט מסביר געווען מיט שכל, מיט חכמה. אברהם אבינו, משה רבינו קומט א נייע זאך אז ער זאגט בשם השם, נביא. אברהם אבינו איז געווען א נביא, אבער ער האט נישט גערעדט בנבואה, ער איז נישט געווען קיין נביא וואס מ'שיקט.

אלא הודיעם שיש אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם.

"מהלך וקורא ומקבץ העם" – דער טייטש פון "לך לך"

און ער איז ארומגעגאנגען, הולך, ווי ס'שטייט, אברהם אבינו איז ארומגעגאנגען אין נדידה, וואס ער איז גולה געווען. דאס איז דער רמב"ם'ס טייטש אויף לך לך בעצם. ער איז נישט סתם געגאנגען, ס'איז טאקע דער אייבערשטער האט אים געשיקט, אבער דער רמב"ם לערנט אז ער איז געגאנגען ווייל ער האט געדארפט אוועקגיין פון אור כשדים. איז ער וואו ער איז געגאנגען, האט ער צוזאמגעמאכט חסידים, ער האט געמאכט מענטשן. ער איז געווען אן ארומגייער. **מעיר לעיר ומקבץ העם**, ער רופט צוזאם דעם פאלק, **מעיר לעיר וממלכה למלכה, עד שהגיע לארץ כנען**, ביז ער איז אנגעקומען צו ארץ כנען, שפעטער ארץ ישראל, **והוא קורא**. און א גאנצע צייט רופט ער, וואו ער גייט רופט ער.

"ויקרא שם בשם ה' אל עולם" – דער טייטש פון "שם"

און ער האט געגרופן **"שם" בשם ה' אל עולם**. דער רמב"ם טייטשט אין אן אנדער פלאץ, **"בשם ה'"** מיינט די מוציא ראשון אל עולם, וואס ער האט מכריז געווען אין די וועלט. אבער **"שם"** מיינט צו זאגן אז וואו ער איז געווען, האט ער דארט גערופן. ס'איז אינטערעסאנט, ווייל "שם" רעדט זיך אויף ארץ ישראל. דער רמב"ם לערנט עפעס אזוי, אבער נישט פשוט אז ער האט דארט אנגעהויבן **"ויקרא שם בשם ה'"**. אויפ'ן גאנצן וועג, וואו ער איז געגאנגען, איז ער די גאנצע צייט קורא, און ביז ער איז דארט, איז ער נאך אלץ קורא. ס'פעלט עפעס א... ס'איז א שווערע... ער מוטשעט זיך עפעס מיט דעם לשון "שם" דא. מ'קען טייטשן אז ער זאגט דארט "שם" מוציא ראשון, אבער דאס איז א פירש.

"מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו" – אברהם'ס אינדיווידועלע אופן

יא, **"וכיון שהיו העם מתקבצים אליו ושואלים לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו"**. נישט נאר ער האט מודיע געווען. ס'איז זייער אינטערעסאנט. קודם האט ער געמאכט די בית, נאכדעם האט ער געזאגט די אמת כמות שהוא, נאכדעם האט ער אפילו געטראפן צייט צו זאגן פאר יעדן איינעם זיין דרך וויאזוי אים מסביר צו זיין. **"עד שיחזירהו לדרך האמת"**. וויאזוי ער האט זיך אפגעגעבן מיט יעדן יחיד.

דאס וואס ער זאגט **"מתקבצים"** מיינט ער צו זאגן נישט נאר זיי זענען געקומען צו א שיעור. ס'מיינט צו זאגן זיי זענען געווארן זיינע מענטשן, אזוי ווי ער גייט זאגן "בית אברהם". זיי זענען געווארן חסידי אברהם אבינו, however you want to call it. ער האט געמאכט אן אוהל, און מענטשן זענען געקומען. אבער דא זאגט ער אז ער האט זיך אפגעגעבן מיט מענטשן ביחידות. ער איז נישט נאר געשטאנען אין סטעדיומס אויבן אן און געהאלטן דרשות. ער האט זיך אפגעגעבן מיט מענטשן, איין מענטש אויף אמאל, וויאזוי ער האט געדארפט מסביר זיין.

ער האט נישט געקענט זאגן... א נביא קען זאגן אזא זאך. אברהם האט ער געדארפט מסביר זיין, און ווען ער האט מסביר געווען, האט ער געדארפט מסביר זיין לפי דעתו. יעדער האט געהאט זיינע קשיות און זיינע פראבלעמס, whatever ס'איז. **"עד שיחזירהו לדרך האמת"**. זייער שיין.

"אלפים ורבבות" – פון וואו נעמט דער רמב"ם?

פון דעם... יא, דאס איז וואס דו האסט מיר געוואלט אויפטון. מ'זעט אז ער האט גערעדט פאר די ישמעאלים דארט, whatever, וואס די מדרש זאגט. יא, **"ואת הנפש אשר עשו בחרן". "עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות"**. ביז ער האט געהאט צענדליגע טויזנטער מענטשן. פון וואו נעמט דער רמב"ם דאס? ס'איז א מדרש וואס ער האט געהאט צענדליגע טויזנטער? ס'שטייט ערגעץ אז ער האט געהאט אפשר גאר הונדערטער? ס'שטייט דריי הונדערט אכצן. ער האט געהאט עבדים, אבער אקעי.

און די זענען **"אנשי בית אברהם"**. ס'שטייט אין די תורה "אנשי בית אברהם" ביי די מלחמה, סאו זעט מען. הגם פשוט'ע פשט מיינט אז ס'זענען עבדים, אבער דער רמב"ם לערנט אז ס'איז נישט נאר עבדים, ער האט געהאט חסידים. נישט נאר חסידים, דער רמב"ם קוקט אן אזוי ווי מענטשן פון זיין רעליגיע. ער האט געמאכט א רעליגיע, בעסיקלי. דער פאונדער פון די רעליגיע איז געווען אברהם אבינו, דארט ווי ער לייגט דא אראפ.

"ושתל בליבם העיקר הגדול הזה" – די לשון פון "עיקר"

"ושתל בליבם העיקר הגדול הזה", און ער האט איינגעפלאנצט דעם אמת, דעם שורש, דעם עיקר. דו זעסט אז די לשון "עיקר" איז א זאך פון פלאנצן, ער האט אים איינגעפלאנצט דעם שורש, ער האט איינגעפלאנצט ביי אים דעם...

"וחיבר בו ספרים" – אברהם אבינו האט מחבר געווען ספרים

און ער האט מחבר געווען ספרים. האסטו געוואוסט אז אברהם אבינו האט מחבר געווען ספרים? דאס איז נישט געווען סתם אזוי. אברהם אבינו האט מחבר געווען ספרים אין די אמת. דו מיינסט ער רעדט אפשר פון די מסכת עבודה זרה פון אברהם, ווי ער איז מסביר געווען וויאזוי די טעות איז געשען?

מסתמא. נישט נאר הלכות, אויך הלכות, ווייל ער איז מסביר וויאזוי די מיסטעיק פון עבודה זרה האט זיך אנטוויקלט. אבער דאס איז א פארט פון די חידוש, אז מ'לערנט אז אברהם אבינו האט מחדש געווען אז עבודה זרה איז אז מ'דארף נישט טון די פעולות, ווייל דאס ברענגט צו די טעות. ער דערקלערט אז די אלע אנדערע עבודות איז עבודה זרה.

יצחק אבינו – "וישב יצחק מלמד ומחזיר"

"והודיעו ליצחק בנו", ער האט מודיע געווען די אלע זיין חכמה, זיין אמונה צו יצחק. **"וישב יצחק"**, און יצחק האט זיך אוועקגעזעצט, **"אף הוא מלמד ומחזיר"**. צו מלמד זיין און מחזיר, ער האט מחזיר געווען מענטשן מיט תשובה.

ווי עס שטייט "וישב יצחק", די גמרא זאגט "יושב ויושב", יצחק איז געווען א ישיבה. מסתמא איז ער מרמז דאס, אז ער האט זיך געזעצט און פארגעלערנט, אויסגעלערנט דעם עולם. **"ויצחק ליעקב"**, און יצחק האט איבערגעגעבן צו יעקב. די טעמע מיינע איז געווען... "מלמד", נישט אייסף מיינט ער צו זאגן. "מלמד", צו מלמד זיין, צו אויסלערנען דעם עולם. "וישב", ווען ep איז געזעסן **"מלמד ומחזיר בתשובה כל הנלווים אליו"**, אלע וואס קומען.

דאס גייט צוריק צו וואס מיר האבן אמאל געזען אז א רבי דארף אויך זיין א מחזיר בתשובה, ווייל ער דארף זיך לערנען די תלמידים מתחילה, דו געדענקסט? "מלמד ומחזיר". די גמרא זאגט, פארוואס זאגט מען "וישב יצחק"? זאגט די גמרא, "מלמד ומחזיר".

וואס האט ער מודיע געווען ספעציעל פאר דעם ממשיך?

ס'איז אינטערעסאנט, מ'דארף טראכטן וואס האט ער מודיע געווען ספעציעל פאר די ממשיך, ווייל ער האט דאך מודיע געווען פאר יעדן איינעם. אבער די חכמה האט ער מודיע געווען... ס'איז נישט אזוי סימפל, מ'דארף וויסן, יעדער איינער האט עס צו ענטפערן לפי חכמתו און לפי צייט.

יעקב אבינו – א שלמות: אלע קינדער

"ויעקב אבינו לימד בניו כולם", יעקב אבינו האט אויסגעלערנט זיינע קינדער. אנדערש ווי יצחק וואס האט נאר געלערנט מיט יעקב, עשיו האט ער נישט פארשטאנען. אקעי, אבער ער האט נישט געהאט קיין יושב אוהלים, אים האט נישט געהאלטן ביים לערנען. יעקב האט אויסגעלערנט אלע זיינע קינדער, דאס איז געווען מיט א שלמות. אבער...

"הבדיל לוי ומנעו ראש", ער האט גענומען א מין ראש,

הלכות עבודה זרה פרק א' הלכה ג' (סוף) און הלכה ד' – יעקב אבינו, שבט לוי, מצרים, און משה רבינו

יעקב אבינו'ס חינוך און די ראלע פון שבט לוי

דער רמב"ם'ס ווערטער: יעקב האט אויסגעלערנט אלע זיינע קינדער

Speaker 1:

ס'איז נישט אזוי סימפל, מ'דארף וויסן יעדן איינעם צו ענטפערן לפי חכמתו, לפי צייטו.

די יעקב אבינו לימד בניו כולם, יעקב אבינו האט אויסגעלערנט זיינע קינדער, אלע פון זיי, אנדערש ווי אברהם און יצחק וואס האבן נאר געלערנט מיט יעקב, עשו האט נישט פארשטאנען... ער האט נישט געהאט קיין ישוב הדעת, ער האט נישט געוואלט לערנען. יעקב האט אויסגעלערנט אלע זיינע קינדער, דאס איז געווען מתנתו שלמה.

לוי ווערט אויסגעטיילט אלס דער ראש

אבער **ויבדל לוי וימנהו ראש**, ער האט גענומען א מין ממשיך, דאס איז לוי, און אים געשטעלט דער ראש פון די שבטים, **ויושיבו בישיבה ללמד דרך השם**, ער האט אים אויסגעלערנט דרך השם, **ולשמור מצות אברהם**, דאס איז אזוי ווי ס'שטייט "כי צוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'", יא? "למען אשר צוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'", דאס איז די מצות אברהם, זייער גוט.

וצוה את בניו שלא יפסיקו מזרע לוי ממונה אחר ממונה, אז שבט לוי זאל תמיד טראגן די עבודה, די דזשאב פון איבערגעבן דעם אמת, ממונה אחר ממונה, יעדער דור **כדי שלא תשתכח הלמוד**.

דיסקוסיע: די מקורות פאר לוי'ס ראלע אלס מלמד

Speaker 2:

אה, דאס מיינט אז מ'זעט שוין אין ברכת יעקב אז לוי איז דער כהן וואס ער לערנט אויס. אקעי. יורו משפטיך ליעקב.

Speaker 1:

יורו משפטיך ליעקב, מיין איך שטייט ביי ענזות הברכה, ניין?

Speaker 2:

וויאזוי שטייט אברהם אבינו האט געזאגט?

Speaker 1:

חלק יעקב... נישט אברהם אבינו, סארי, יעקב האט געזאגט "חלק יעקב אפיצם בישראל", אויף שמעון ולוי.

Speaker 2:

שמעון ולוי, יא, א חלקם ביעקב, די גמרא האט געלערנט אז דאס מיינט אז זיי גייען אויסלערנען. משה האט געזאגט "יורו משפטיך ליעקב", דאס זאל ביי דיר.

פון יחידים צו אן אומה

Speaker 1:

והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב והנלוים עליהם, די אמת איז זיך מתגבר געווען מער און מער. "והנלוים עליהם" מיינט נישט נאר די מענטשן, נאר אויך די גרים, אויך אנדערע מענטשן. בני נח הנלוים אל ה', אזוי ווי אין די מגילה שטייט "וכל הנלוים עליהם", יא? אז א גייער דארף אויך מאכן פורים.

ונעשו בעולם אומה שיודעת את ה', ביז יעצט זענען זיי געווען פון יחידים זענען זיי געווארן צו א גרויסע גרופע, יעצט זענען זיי געווארן אן אומה, אן אשכול וואס לערנט אויס די ידיעת ה'. זייער גוט, יא.

Speaker 2:

אה, אינטערעסאנט, יא.

Speaker 1:

אס איז דער רמב"ם'ס פשט. פון יחידים צו אלפי רבבות איז א אימה. א אימה.

דיסקוסיע: דער פאראלעל צו דער אנטוויקלונג פון עבודה זרה

Speaker 2:

עס איז אינטערעסאנט, ווייל ביי די טעות איז דאך אויך געווען אזוי. קודם איז געווען יחידים וואס האבן אויסגעלערנט א טעות, און די יחידים האבן נאך געהאלטן די אמת צו די זייט פון די טעות.

Speaker 1:

איי, גוט. עס איז געווארן א אימה ביז די גאנצע וועלט איז געווארן כליה.

די פארט פון אברהם אבינו איז די גאנצע זאך אז ער האט געלערנט מלמד דעת קאלטי, ער האט געלערנט די דרך החסידות פון עבודה זרה און גענוצט קעגן זיי. אין די גוטע וועג.

נאך דעם איז געווען א מעשה פון מצרים פראבלעם.

הלכה ד' — דער ירידה אין מצרים

אריכות הימים אין מצרים

Speaker 1:

עד סוף ארבע מאות שנה, עס איז אויך די אמת, עס זעט אויס עס איז ידוע און אויך מודיע, יא? ווייל די ארבעט פון אברהם האט זיך נישט געענדיגט, מען דארף ווייטער מודיע זיין פאר יעדן איינעם.

אבער **עד שהארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהם**, יא, דא איז געשען א פראבלעם. ער שטייט ביי "ויבאו מאת מהם", יא, דא ער האלט "אריכות הימים" מאכט גרויסע חורבנות. צו לאנג. יא, **וחזרו ללמוד מעשיהם**, וואס טייטש פון דארט א גאנצע ווארט פיקסן, פריש פיקסן אויף דעם וואס גייט דורך צייט.

וחזרו ללמוד מעשיהם ולעבוד עבודה זרה כמותם, אונטער די מצריים. אזוי וואס שטייט אין יחזקאל אסאך... וחזרו ללמוד מעשיהם פון די מצריים. יא, וואס דארט שטייט נישט ארויס אזוי קלאר.

שבט לוי האט זיך געהאלטן

ס'איז בקיצור, קום הער, יעדע ווארט האט דער רמב"ם געטיילט די ווערטער, מען קען עס נישט שרייבן פאר דעם. **חוץ משבט לוי**. וואס עס איז זיי טאקע געלונגען, ווייל זיי האבן געדענקט אז זיי דארפן יעדן איינעם וואס לערנען. חומת המצוות אבות, **ומעולם לא עבד שבט לוי עבודה זרה.** יא, געוואלדיג.

ומשה טאקע משבט לוי, לכאורה דאס איז די ווארט, רייט?

Speaker 2:

הבריסקער רב אין תורה ברענגט דער שלמי אמונים סוכות, דאס איז די... אוקעי, פון דעם זעט מען נאך ביי די עגל. ווייל זיי האבן פשוט אנדערע אידן, זיי האבן קוים אז מען האט זיך יעצט א פאר מינוט צוריק צובה געטון פון מצרים, צוריקגעפאלן. אבער לוי איז נאך געווען...

דיסקוסיע: צי שבט לוי האט נישט מיטגעארבעט אין בנינים פאר עבודה זרה

Speaker 1:

עס קען זיין אז דער רמב"ם האט עפעס אזוי ווי געטראכט אז אין מצרים האט מען געבויט היכלות פאר עבודה זרה און נאר שבט לוי האט נישט מיטגעארבעט.

Speaker 2:

דו מיינסט די בנינים וואס מען האט געמאכט... ביסל רמב"ם ס'איז געווען עפעס... קען זיין מען האט עס געפארשט. אבער אפשר איז מען זיך נישט פארגאנגען אין מצרים אזוי ווי ס'איז...

Speaker 1:

ניין, ער זאגט, חוץ די כהנים וואס זענען סיי ווי שבט לוי, זיי האבן נישט געדארפט טון קיין ארבעט.

Speaker 2:

ס'קען זיין אז די ערשטע אידן האבן ביי רצון מיטגעארבעט די בנינים.

Speaker 1:

אוקעי, אפשר גייט עס ביידע צוזאמען. דער רמב"ם...

"וכמעט קט" — נאך איין מינוט געבליבן

דאס איז דער מקור פאר וואס מען זאגט, די שטיקל רמב"ם, כמעט קט, איז דער מקור פאר וואס אלע חסיד'ישע ספרים זאגן אז עס איז געווען נאך איין מינוט געבליבן אין שער החמישים, וואלט מען נישט געקענט ארויסגיין. שטייט אין רמב"ם, שטייט די לשון שער החמישים. אבער די איידיע שטייט, נאך אביסל בלייבן זיי דארט, "ואוקר שורש אברהם אבינו נעקר". אזוי ווי פריער האט געזאגט "נטע אברהם אשל", בלייבט דא איבער נאר "עקר", ער האט איינגעפלאנצט.

"וכמעט וחזרו בני יעקב לטעות העמים ותעייתם". די טעות פון אנוש, אנוש האט זיך אליין גע'טענה'ט, די טעות, יא, "טעות העמים". נו, די תרגום, "אשר חלק להם לטעות במאיהם". יא, עבודה זרה, איז אינטערעסאנט, אה, "לטעות במאיהם". "ותעייתם", זיי בלאנדזשען דיך. זיי האבן אויך אנגעהויבן בלאנדזשען און זיך טועה זיין מיט די... נאך אביסל.

דיסקוסיע: איז דאס די זעלבע אלטע טעות פון אנוש?

Speaker 2:

אבער דא זאגט ער אונז נישט קלאר אז זיי האבן זיך אנגעהויבן נאכאמאל מיט די זעלבע טעות, אז די כוכבים האבן א כח, אדער...

Speaker 1:

ניין, ער זאגט אז זיי האבן זיך אנגעהויבן נמשך ווערן נאך די גוים וואס זענען געווען סטאק אין די טעות, און מ'וואלט פארגעסן. אבער די זעלבע אלטע טעות?

Speaker 2:

יא, די זעלבע אלטע טעות אז מען פארגעסט דעם אייבערשטן. נישט די שטיקל תורה פון אנוש.

Speaker 1:

דאס איז די זעלבע שטיקל תורה פון אנוש. איז דאך די זעלבע טעות. ס'איז נישט דא קיין נייע וועג, אדער זיי האבן זיך שוין בכלל געדארפט ענטפערן?

Speaker 2:

ניין, ס'זעט אויס אז די מכשול אז מ'זעט נאר עבודה זרה, מ'מיינט אז דאס איז די גאנצע... דאס איז אלעמאל א סכנה, נישט נאר איינמאל געשען.

דער חילוק צווישן דער ערשטער מאל און שפעטער

Speaker 1:

ס'קען זיין אז די ערשטע מאל האט עס געדארפט האבן הסברים, נאכדעם איז שוין... פאר טויזנטער יארן טוט מען שוין אזוי. די גוים דארפן שוין נישט האבן קיין הסבר. זאגן, דו דארפסט נישט קיין הסבר, דאס איז דער רב, און דער רב טוט עס אזוי, און דער טוט עס אזוי.

איז די געוויסע וועג וואס די רמב"ם זאגט דא, די ערשטע סיבה דא איז געווען, איז מער א שטיקל הסבר ווי אזוי אדם הראשון האט לכאורה געוואוסט פון השם, ווי אזוי האט זיך אנגעהויבן די טעות בכלל. אבער שפעטער ווייסט מען נאך א תכלית נישט, ס'איז נישט קיין קשיא. די חידוש איז אז מ'ווייסט יא, נישט אז מ'ווייסט נישט.

די מצריים האבן בכלל נישט נאכגעגאנגען אברהם

און מ'קען זאגן אז די מצריים האבן דאך בכלל נישט אמאל נאכגעגאנגען אברהם אבינו. ס'קען זיין אז זיי זענען געבליבן מיט די טעות אלע יארן. ווי אזוי די אידן האבן זיך אנטוויקלט, ס'קען זיין אז זיי זענען פארגוי'אישט, און זיי האבן שוין נישט געטראכט די אמת. און ס'איז נישט שווער אזוי ווי די אידן האבן נאכאמאל פארגעסן.

Speaker 2:

ניין, דאס דארף מען שוין פארגעסן, און די טבע איז וואס פארגעסן. אזוי ווי געזאגט, די טבע פון בני אדם, נאכגיין נאך שלעכטע שכנים. דארף מען שוין נישט קיין הסבר, ווייל נאך אלץ, אפילו היינט, איז עס שווער.

Speaker 1:

אבער נישט אויב דו לעבסט נאך די ערשטע באשעפענישן, האט די עקספיריענס געסטאפט געווארן אויף א נייע וועלט וואס איז מיטגעהאלטן אין ברית המילה.

Speaker 2:

אקעי, מייבי, מייבי, אבער אונז האבן נישט דארטן, אקעי, אז אפשר האבן די מליצים דא א קשיא. אבער אמת'דיג איז אז די חידוש איז יא צו וויסן, נישט די חידוש איז נישט צו וויסן.

Speaker 1:

דער רמב"ם האט טאקע אנגעהויבן אזוי ווי דו זאגסט, ווייל פון די מליצים קען מען נישט אנהייבן זאגן אז קיינער האט נישט געוואוסט. אבער אוודאי וואו אונז האלטן, איז די חידוש איז יא צו וויסן, די חידוש איז נישט צו וויסן די זעלבע זאך.

אברהם אבינו האט געמאכט א גאנצע תקנה, אפשר כולי ואולי מען זאל געדענקען, אבער נאך אביסל, מען מעסט זיך מיט די גוים, מען זעט זיך אז די גאנצע זייט מורא האבן פון די זרה, נישט ווייל מורא האבן גייט ווערן אזוי ווי דער ענין ער שרייבט, ווייל מורא האבן פון א פשוט'ע וועט די זרה וועט פארגעסן.

הלכה ד' (המשך) — משה רבינו'ס שליחות

מאהבת ה' אותנו — דער אייבערשטער האט געמאכט א שארטקאט

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם דא פיינע ווערטער, **מאהבת ה' אותנו**, ווייל דער אייבערשטער האט אונז ליב, אזוי ווי עס שטייט אין פסוק, מאהבת ה' אתכם לקח נקמת על עמים, יא? דער שבועה וואס האט אונז שוין געזאגט אז ער האט געמאכט א שבועה פאר אברהם אבינו, אז ער האט אייביג געבליבן ביי זיינע קינדער?

Speaker 2:

ניין, אבער עס שטייט אין די תורה.

Speaker 1:

אה, אונז קענען נדיר חך פראמיש פאר דער וואס ווייסן פון די תורה. **עשה משה רבינו.** ניין, ער האט געמאכט משה פאר רבינו. און גענומען דעם איד וואס האט געסן משה האט געמאכט פאר משה רבינו. דער רב מחש פראמיש די כל הנביאים ושלחו.

דיסקוסיע: פארוואס א שארטקאט דורך משה?

און איך מיינע און דער מעת קארט זאגט ער, פארוואס דא האט ער איבערשטער געמאכט א שארטקארט, וועגן ס'איז געווען א מעטקארט. ווייל פארוואס ער נישט געקענט נאכאמאל נעמען א מענטש וואס זאל האבן דאס אמת און משותט זיינע דאטע, אבער דאס נעמט צו פון זיי, ס'נעמט פערציג יאר.

ווייל עס האט געוואלט דער שבועה פון אברהם אבינו, עס בעטן אז עס זאל זיין א אומא ידעת השם. דער גאנצע חידוש פון אברהם אבינו איז געווען נישט סתם אז איינער ווייסט, איינער ווייסט, איינער קענט זיך אלעמאל כאפן פילאזאפיע. דער חידוש איז אטא א אומא ידעת השם, און אויב דעי אומא וואלט פארלוירן זייער רצף, זייער המשך פון אברהם אבינו, וואלט געווען זייער שווערצער.

אבער משה בינו האט נאכאמאל געקענט טון דאס אברהם אבינו האט ארידזשינעל געטון, אבער אונז האבן נישט דערציילט, ווייל עס איז קומען אן אקקארט, און וואלט עס נישט געווען קיין אברהם אברהם אבינו. זייער גוט, זייער גוט.

פארט פון די ידעת השם איז אז אונז זענען פון אברהם אבינו, עפעס פעלט עס אויס. מען קען נישט סתם אויב איינער תקנים נאכאמאל פונעם עס הויזפולדיגער גלב.

Speaker 2:

הא, וואלסט געווען נאכאמאל פון סקרעטש, כאילו אפשר איך קען עס קענען נישט.

Speaker 1:

יא, עס איז שווער. אייבער שוין עפעס איז עתם איבער עס האט איך מאכט.

"עשה משה רבינו" – דער אייבערשטער האט אים באשאפן

ער האט אים באשאפן, אבער ער האט אים באשאפן אזויווי יעדער מענטש. שפעטער א 't ישראה, און און חכם. עהעקזאר. ע נעכעמער עד זאל עס באשאפן אלס משה ישראל ממושה. עקסטער. וואס איז א לשון אפסוק, ער האט זייער גוט געשיקט ו איך הקוואים. פעקוואים שינעתניים. משה רבינו.

"יבחר השם בישראל לנחלה" – הכתירן במצוות

יבחר השם יבחר השם בישראל לנחלא ווען ער איז געווען אפשר מיט דער זעלבער מעמד פון די נביאות משה. ווען ער האט גענומען איין איד און ער האט געמאכט פאר די מעין נביא, האט ער מיט דעם געמאכט אז אלע אידן וואס גייען אים פאלגן גייען זיין זיין החלה.

איך טו רבי מצוות, האבן זיי געגעבן די קרוים פון מצוות יא דער את אדיום הר חורן. דער דער דער אדיום דרך אבודתו... האט מיר אויסגעלערנט פאר די אידן וואס זענען מדינים דרייווער, בער שטיבט?

דער פאראלעל צווישן אברהם'ס חכמה און משה'ס נבואה

דער אידום דרך אבודתא איז אויך זייער ענלעך העלפון. זי זענען געשאמען די דרך השם, וואס אברהם אבינו האט קודם עדין געווענט. דער זעקסט זעלבע לשון וואס איך האב געזאגט פריער, אויף דער שקרלים, אויף דער נביאות שקר, ושידיא, ערגעשט צוגעשטאטן דער לשון ווובדי הדי דרך אבודתא. יחדמיון, ווי די אלע דרך אבודתא.

Speaker 2:

איי גוט.

Speaker 1:

דער כחף האט נישט געזאגט פאר דער גאון, דער אייבערשטער האט אן אמת געזאגט פאר משה רבינו, און ער זאגט נישט נאר ווי ער מדינט דער אייבערשטער אין א רכות. יחדמיון, משפילת אבודת זרה וכל התוואים אחרע. זייער שיין.

אברהם'ס חכמה vs. משה'ס הלכות

און דעס איז דער נעקסט זייער שיין. מען זעהט דא אז אלע וואס אברהם אבינו האט מסיר געווען מיט חכמה, האט משה רבינו נאכאמאל עווענטעד מיט נביאה. סיי אויך איז דער וועג וויאזוי אברהם אבינו האט מסיר געווען די טעות פון אבודת זרה, און דאס האט משה רבינו אויך באקומען משפילת אבודת זרה וכל התומה אחרע.

וואס מיר נישט זיין דער זעלבע, עס איז דא חלקים, ממשל איימער מצדות, אהיבות, מה נעבות, און משה מאכט אן הספד, ס'הייסט לויט די זעלבע כללים, אבער ס'קען זיין די הלכות פאר משה רבינו איז לויט וואס ער האלט.

סיכום פון פרק א' – דער חילוק צווישן אברהם אבינו און משה רבינו

דער חילוק צווישן אברהם'ס און משה'ס אופן אין באהאנדלען עבודה זרה

ס'איז דא אויך די וועג וויאזוי אברהם אבינו האט מסביר געווען די טעות פון עבודה זרה, און דאס האט משה רבינו אויך באקומען, משפט עבודה זרה וכל הטועים אחריה.

קשיא: פארוואס מוז עס זיין די זעלבע?

פארוואס מוז עס זיין די זעלבע? ס'איז דאך חילוקים. למשל, אהבת ה', יראת ה', משה רבינו האט געג'אסר'ט. ס'איז נישט לויט די זעלבע כללים. ס'קען זיין אז די הלכות פון משה רבינו איז נישט לויט די זעלבע כללים.

דער פונדאמענטאלער חילוק: אברהם אבינו איז נאך נישט געווען קיין אייגענע אומה

נאך איין זאך וואס איז אנדערש איז, אברהם אבינו איז נאך נישט געווען קיין אייגענע אומה. ער האט געהאט אהבה, ס'איז געקומען מיט סימפאטיע. אבער משה רבינו, ס'איז שוין דא אן אייגענע אומה, מען דארף שוין נישט קעירן אזוי שטארק פאר די אנדערע מענטשן. קען שוין קומען אויף נבואה.

אזויווי אברהם אבינו, ער האט געזאגט **"כל הטועים אחריה"**, ער מיינט צו זאגן, דער איז משוגע, מ'דארף אים נישט הרג'ענען. דער איז משוגע, מ'דארף אים נישט הרג'ענען. אברהם אבינו האט נישט געהארגעט קיינעם.

ביי משה רבינו, יא, דו ביסט גערעכט, דאס איז א חילוק. אבער ס'גייט שטיין שפעטער אביסל.

דער רמב"ם'ס שטרוקטור: פרק א' איז א הקדמה

אקעי, דאס איז די ערשטע פרק פון הלכות עבודה זרה, און לכאורה דאס איז ממש די הקדמה, און די משפט עבודה זרה, דאס איז וואס מ'גייט לערנען פון ווייטער, פרק ב' און ווייטער.

אזויווי אנפאנג הלכות יסודי התורה איז ער מסביר די בעיסיקס אז מ'זאל פארשטיין וואס די וועלט איז און מ'זאל פארשטיין וואס דער אייבערשטער איז, דא איז ער מסביר די צד השלילה, וואס עבודה זרה איז און וויאזוי ס'האט זיך אנטוויקלט, און וויאזוי די אמת איז ארויסגעקומען פון דארט.